

979

Kues
Sannumetoja

aastal

1857.

979

№. 827.

K u e s

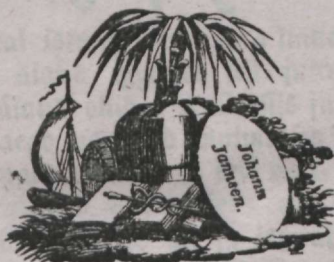
Sannumetoja

1857.

Eht:

Uut ja wanna

Ma-rahwa rōmuks ja õppetussetks.

Tarto liinas 1857,

trükkitud H. Vaakmanni kullu ning warraga.

Gegen den Druck dieser Fortsetzung des „San-
numetoja“ ist, nach vorgängiger Durchsicht, von
Seiten des Civl. evangel. luth. Consistoriums nichts
einzuwenden.

Riga Schloß, den 18. Decbr. 1856.

R. Ungern-Sternberg, Assessor.
(Nr. 2798.)

Der Druck wird unter der Bedingung gestattet,
daß nach Beendigung desselben der Abgetheilten Censur
in Dorpat die vorschriftmäßige Anzahl Exemplare zu-
gestellt werde.

Dorpat, den 29. Decbr. 1856.

Abgetheilter Censor de la Croix.
(Nr. 161.)

979

1857

1857

I.

Paar mõnnusad kõrwalopsu, kes neid saand ja kuida se tulnud.

Wähhe on neid, kes mitte polleks isse tunda sanud, mis maggu need ounad on, kellest se peälkirri siin rägib ja minna mötlen, kes meie seast mõistlikud mehhed on, need ei kahhetse mitte, kui nad nores põlwes ka monne sanud, waid kahhetsewad enne, kui nad ilmajänud. Ribbe rohhi teeb kõhho terweks, nenda tewad ka libbedad kõrwalopsud mitto lord filmad klariks, kui nad ka esmalt nattuke wet täis tullewad.

Ühhel öhtal istusid kolm sõbra liinas sojas toas kous ja aiapid iggaüks sest jutto, mis kuulnud ja näinud ollid. Tulli siis jutto sees ette, et meie aego noremad innimesed ni hirmus ninnatargaks lähtwad, et keik parrem teadwad, kui wannemad innimesed, ehk kül kõrwataggused alles märjad on ja isse ahjotakka weel polle wälja sanud. Neid õppetakse ja maenitsetakse koddo ja kolis, agga keik tarkus, mis õppitwad, jääb ennamiste ninnaotsa peäle seisma.

Halka ja wanna innime räkimä, wata, kas nad siis omma ninnaga wahhel ei olle? Keik teädwad nemmad parreminne, on keik ennam kuulnud ja näinud. Kust se tulleb? Ennamiste fest, et laste, isseärranis poislaste, kaswatajad ja wannemad ei moista öigel aial poisele körwataggust süggada, nago meie wannemad meile teggid. Kui halpimisese ja löpimisese himmo peäle tulli: — kops! saime ühhe körwa äre, nenda et pea ugas, nago seäl öpikud ja torropillid ollefsid sees olnud, ja se olli wägga hea. Ühhest öigel aial ja öigel kombel jaggatud körwalopsust öpviß üks illemeelne pois jaggedaste ennam, kui kümnest jutlusfest.

„Terwe tössi!“. — ütles üks neist kolmest ja se olli isse wannast Saksama mees. —

„Minna tahhan teile sia jure weel ühhe jutto räkida, kust woite nähhä, mis kasso körwalopsud saatwad, kui neid öigel aial ja mitte pakso egga arwa ei küllita.“

„Minna ollen Saksamaal ühhes piisukeses linnas sündinud, ja sel aial kandis rahwas weel patfid fußla tagga, se on: meeste-rahwas mässfisid ka ommad juuksed patfi ja teggid lindist wihhud otsa. Se olli nenda sel aial mood, et patfis juuksed, nago lehma sabba fußla tagga kölfus. No olles se üksi wannabel olnud, — agga lastel ka — ja se olli foggoni pentsiß. Ma mäalletan alles wägga hästi, et ka minnul üks nijuggune rottisabba fußla tagga rippus. Sel aial agga ollid körwalopsud alles modis, mis meie aego ennam ja ennam kadduma hak-

fab, ja sellepärrast olli nisuggune sabba kulla tagga wägga pahha asfi; sest siinna wõis hõlpsaste finni hakkata. Tahtis kegi seäl pea eest ärrapöörda, naps! olli isä ehk koolmeister patfis finni ja siis — — no siis olli sigga aia wahhel.

Ma ütlen weel üks ferd, need patfid on kül kaddunud ja sest polle kahjo ühtegi; agga kauwad aega möda solatud kõrwalopsud ka ärra, siis kaswatamad wannemad ja koolmeistrid kül sakso ja sapamehhi, tantso meistrid ja muid nende sarnatsid, agga mitte ennam üht õiget meest, kes Summalat ja omma liggemist armastab, ja sedda teeb, mis õige innimesse kohhus on.

Minno noorpõlli olli nisuggune, kui ta teil wist ei olle olnud ja sepärrast tahhan teile sedda räkida. Dimmas nores põlwes sain ma ühhe kõrwalopsu ja ommas mehhe põlwes andsin ma ühhe, ja mollemattega olli nalli kenna kül. Esimenne jaggo mo norest ellust olli kurw ja waewalinne, agga teine jaggo läks forda, ja mollematte eest täunan nüüd Summalat.

Ma ollin norespõlwes, nenda ütelda, raps pois. Kaunis priske näoga, ferge peaga ja terwe liifmetega. Ma ellasin, nago need, kellest ööldakse: „Tewad, mis tahtwad.“ Nenda minna ka. Keige parrem nou olli minno melest ikka mo omma nou. Saggedaste kees mo padda ülle. Se on: Ma teggin tempusid, mis kül minno, agga mitte teiste melepärrast

rast ei olnud. Targemat kui minna olin, ei leidnud ma kuskilt, se on: minna ei teadnud pörsas middagi tarkussest, waid tarkus olli minno melest se, kui omma tahtmist teggin. Misfuggune kõwwa pea ei kõlwa middagi ja peab pehmeis tehtud sama. Mis nüüd wanemad ja koolmeistrid seal teggematta jätwad, sedda peab taewa Issa teggema ja poisikest tagga järrele isse kōli wõtma, ja se on monni lord kaunis libbe. Taewa Issa wiis on agga et meid ennariste esmalt, senni lasseb wasto seina joosta, kunni peale nattu pehmemaks lähhab.

Summal anna mulle andeks, kui ma õnsa emma peale kaeban. Ta olli wägga hea, agga liaks hea, ja se on tõssi, naeste rahwas ei sa üht poislast ial öiete kaswatud. Meist sawad, kas fangekaelsed puñnid, ehk ninnatargad unnimütsid.

Minno emma läks mulda, kui just 13 aastat wanna olin; mo isja olli ammo jubba firriko aedas. Keigist onnopoegadest ja tädditüttardest mis mul woisid olla, ellas üks ainus seal liinas. Se sai minno eestkostjaks, temma jure pididin nüüd ellama miinnema ja sesinnane olli aapteler.

Dswald Kumpel olli nenda arwata 56 aastane mehheke ja omma 6 jalga ja 2 tolli pitk ja seal jures ni kuiwetand, et allati kartsin, ta kukub katki; ja kui ta omma pipo põllema sütas, mõtlefin minna, et isse ka, nago peerg, põllema hakkab. Tal ollid pitkad

Käewarred ja sõrmed, nago wesstämriko jallad, ni pitkad ja sefinnane Oswald Kumpel olli aapteker.

Keit liin tundis tedda, kui sedda esimest läätseluggejat, kes ni kitse olli, et isseennast ni pinikeseks olli nälganud ja nüüd ka noubis, et keit teised tulest piddid ellama; enne ammo kuffus jädde kiwist, kui koppil temma taskust. Minna ollen tedda wägga immeks pannud: Midda ennam liinas haigid olli, sedda ennam ta liina fitis; midda wähhem haigid, sedda surem temma kirruminne. Surrid haiged, siis olli tal kahjo — nemmad ei tuluud ennam rohto ostma. Ühhe ainja pitpaga sütas ta näddali otja pipo põllema. Et wet raisko ei läinud, mis kaewust tua aega wöttis, sepärrast peskis ta faks ainust korda näddalis omma filmi. Ja kui kegi tuldge küssis, olli tal kahjo anda, sai ikka nago raisatud. Peäle sedda olli Oswald Kumpel alles poismees.

Ta näggo olli pitk, kollatand, ni kauriste parkind tubbaka lehhe karwa ja temma heäl, nago lõhline lehma keel. Omma urrismisse ja nurrismisse polest olli ta just kui Westi Matsi faksil wend. Ükski ei sanud temma melepärrast; agga isseennesega olli ta wägga rahhul ja wahtis saggedaste peeglistse nago immet, kui illus temma piddi ollema. No ta olli jo alles poismees.

Ükski assti ma peäl ei pahhandanud tedda ennam, kui se, et kellegil hea söma isso ja rõmus, lahke meel olli ja — neid kahte asja

olli mulle just rohkeste antud. Ma woisin lih-
honikko koeraga woido süa, sest ma kaswasin,
nago tappowäne, ja röömsast melest olli mul ka
arwa pudus — se on, kui köht tühhi olli.

Agga röömsa melele olli Kumpel sedda,
mis kass rottile! Nüüd möttelge, selle inni-
messe jure pandi mind ellama ja öppima! Oh,
se olli waene luggu ja minno kohta liaks raske;
agga kus ma muido piddin jäma? Barra mul
ei olund, ja mu fegi ei wötnud mind.

Kui ma nüüd, omma weike paunake kaen-
las, temma tuppa astusin ja terretasin, wötris-
ta mo käest kinni ja ütles: „No pois, nüüd
olled minno maialinne. Ma lodan nüüd, et
sa sannakulelit, ussin ja wirt olled ja söma-
laua äres ennast mitte ilmaasjata täis ei toppi,
nago mölder jahhokotti. Ma ollen järrele möt-
telnud, sa pead ka aaptefri ammetit öppima.
Üks wägga kallis ammet, mo laps! 99 kop.
rubla peält kasso, töeste, üks wägga kallis
ammet! — Keif mis innimenne öppib, peab
ta eestotsast peäle hakkama. Ma ollen sepär-
rast omma endist möršripoisfi ärrasaatnud, selle
asfemele sinna astud, kui sa kolist tulled ja
hommiko enne, kui sa koli lähhäd. Gest otša
pead Laddina kele kolis käima, sest aapteker
peab Laddina keelt moistma, muido ei sa ta
neist tohtride pissufsest seddelitest mitte arro, ja
aapteker peab teädma, kuidas keif rohhud Lad-
dina kele nimmetakse. Kui sa pool aastat mörš-
ritampia olled olnud ja öhto tulle walgel pulwre
kottikesfi ja pabberid olled teinud, siis saad su-

rema nimme. Siis hakkad rohhud leikama, suitsetamisse pulwert teggema ja muud sellesarnast, ja nenda touseb siis pulk pulgalt, kunni wimaks aapteker walmis olled. Ma mötlen, sinnust saab asja. — Kas sul üht Laddina kele koliramatut on, woi polle?"

"Ei olle mitte — wastasin minna, ja nut olli ennesel lähhem, kui naer; sest aaptekeri ammet olli mul foggoni wastomeelt, agga hea melega ollefin ma monda muud nikkertamisse tööd õppinud. Mo südda kohmetas üsna ärra sedda kuuldes, ja isseärranis, kui kassinat sõmist heaks ellofombeks kidei.

Wind jäeti nüüd nattuliseks aiaks üksi tuppä ning mul olli aega omma eddespiddist ello järrele mõtteida.

Warsti pärrast sedda tulli teine selle maia loom, wanna perremansel, Sohwi Wirts, tuppä. Mo se olli, mis meie pool böldakse, üks pärris kulliküüs. Terraw loug ja ninna, fortsus ja kollatand palged, kaks pari filmi peas, teised lihhas, teised klasist, wanna kassä wäärt küro selgas, sukkad kõlkusid möda jalgo maas ja wannad pantohwolid jooksid lihake lohake tagga. Mõtlete teie, et ta minno peäle olleks watanud? Ei polegi. Ta lohastas minnust möda, ja teggi, nago nisuggune tühhi asst, kui minna temma melest woisin olla, ei maksa tähhele panna. Seäl jures urrises middagi isse omma habbeme sisse, kes sest arro sai?

Monne aia pärrast kuulsin ma willistamisse heält. "Minna ollen wist se koer, sedda wil-

listakse, mõtlefin ma, agga jäin seisma. Veel teist korda willistadi. Minna ei ligutand. Seal tulli noor 65 aastane perremamsel ja käuksus: „Kas sa lurjus ei tule, kui sind kutsutakse?“

„Mind polle jo kellegi su kutsunud“ — wabbandasin minna ja läksin.

„Kui ma willistan, — ütles mo aus sugulane — siis tea sinna, et ma iggakord sind kutsun, ja tulle. Koeri minno maias ei olle, muido tulleks need folkko. Pärast sedda andis ta mulle ühhe wanna ramato, kus muido feik alles kääe olli, kui ühhe werendi ossa lehta ja mõllemad lauad pudusid. Kumpeli isäisä olli wist lapse põlwes seält seest luggenud. Kel terrawad filmad ollid, se wois ka praegogi seält seest luggeda. „Siin on so Laddina lele ramat — ütles temma. — Kui foolmeister peaks ütlemä, et ramat ei kõlwa enam, siis ütle, et minna ollen ütelnud, sel polle wigga ühtegi. Igga pari päwa takka tahtwad foolmeistrid meie aego usi ramatuid, mis wannemattel hirmus rahha maksab, ja ommeti on wannad ifka teige parremad, sedda teame meie targad innimesed parrem.“

Nüüd olli jut otsas. Mind wisid nüüd teised ühte kambri ja näitsid mulle üht suurt mõrsrit, kus kallal ma ammetisse pididin hakkama. „Kel on kolmwerendil kahheteiskümne peäi, sa woid siin weel tampida;“ näitas mulle, kuidä pididin teggema ja läks omma teed.

Dhades hakkasin ma omma tööd. Se

olli mulle harjumatta ja hirmus raske töö; se werendi tunni sees, mis mul tampida olli, tahtis hinge wälja wõtta. Kel 12 tuli Kumpel, watas ja ütles: „Hea nüüd kül, nüüd lähme söma.“

Kui ma roga laua peäl näggin, piddin pea ärraminnestama. Üks pissuke kauši täis leent, waewalt kümmefond kartohwolid tadrefo peäl ja teise tadrefo peäl üks tüf lihha, kelle kallal kahhe hiril kõhjud polele olleksid jänud ja — sest piddid kolm innimest sõnuks sama!

Sõmaaeg olli mödas, toit ehk toido noud jälle laua peält ärra, agga minno kõht alles ni tühhi, et ma koera käest fondi olleksin ärra kiskunud. — Pärrest lounat piddin koli minnema. Kool olli, nago ta ifka on, sest polle mul middagi räkida. Shto piddin kella kümneni weel mõrstri jures tampima ja siis — pois kassi maggama, et hommiko jälle õigel aial üllesse saad!

Shto räkis Oswald Kumpel sured pitkad juttud sest, kui pahha se on, kui innime enne maggamaminne omma kõhto wägga täis sööb; agga se könne minno pähha ei tahtnud miina. Ta olleks woinud üsna wait olla, sest seäl olli jo muidogi ni wähha laua peäl, et kellegi kõht täis ei woinud sada.

Oh Maddis wõtfo, se ello olli waitwaline! Shto maggamaminnes wallutasid keik liikmed tampimisest ja kõht aukus, nago nälgand koer, kes rasokesse on sanud. Surra olli mul liaks paljo kõhtus, agga ellada liaks wähhe. —

Agga se on imme, aega möda hakkas mo kõht wähhemaga rahhul ollema. Pärast ollin se sörmkübbara täiega täidetud, mis aus perremansel mulle igga loune aego andis ja hommiko ja õhto ka täkkile leiba, mis sa weel tahhad? — Agga sinna jure tulli weel, et wanna nelja filmaga Sohwi Pirts allati urrises, Kumpel allati nurrises, teised minno sugused oues mängisid ja minna otsego wangis ellin, ja igga õhto luud tampisest wallutasid.

Dh kui monni palla pissar langes tampides mörsri sisse, kui monda ööd ollen ma läbbi nutnud! Kus olli nüüd õnsa emma armastus ja ellitus? Mitte üht head sanna ei kuulnud minna kellegi käest, ja kui tahtmist ei sanud, siis olli paggan lahti; ifka söin armo-leiba ja ei sanud keddagi tehtud; peälegi se aaptefri haiso lakkuminne olli mul süddameest wastomeelt, enne olleksin ma rätsepaks heitnud, ehk neid fergid lindusid kül iggamees pillkab ja naerab. — "Dh emma, emma, mo kallis emma! kui sa teaksid, fuida nüüd sinno lapse käsfi käib, sa palluks, et Summal mind sinno jure wöttaks!"

Keif endine laulwinne ja fargaminne olli faddund. Ma ei teadnud mitte ennam, fuida rõmus ollakse. Näggo olli fahwatand, filmad folkund ja fehha kõwveras. Kust ma möda läksin, watasid rahwas halledast mo peäle.

Ja nüüd weel se paggana Laddina keel ja üks wanna roostetand loolmeister omma ninna-tubbaka tofiga! Ma olleksin sel aial hea melega

ärrasurnud. Mo ello olli waene. — Kui wa Kumpel ommei suggugi moga rahhul ollefs olnud! Agga keif mis ma ial teggin, olli sant. Tehko ma, mis ma teggin, nähko waewa, kui paljo ma näggin — keif tühhi; wannamees nurriſes itka. Koddo aega öppida ei antud, folis olli hädda niſamma suur. Sampides wahtifin omma wanna ramato fiſſe ja kui ſedda nähti, fiis kiſſendas wannamees: „Pois, mis ja folis teed?“ — Kui ma folis ei moift nud, fiis käſſus ſe jälle: „Pois, ſinna laiſt koer, ja ei wiitſi koddo middagi öppida!“ Nenda käiſin minna waene laps järgeste rääſta alt wihma kätte, ja wihma käeſt rääſta alla. Kolmwerend aastat läks nenda möda, fiis tulli üks wägga önnets pä mo faela.

Ühhel päwal, kui ma foliſt tullin, anti mulle käſt kätte, aaptelis keige riolide peält tolmo ärra pühkida. Seäl olli paljo pottikeſi ja tonnikeſi ja muid ſähhärduſſi örno aſjo. Riolid ollid kõrged, ſeſt piddin üht weikeſt red delit abbiks wõtma.

Summal iſſe teab, kuida ſe tuli, agga korraga libbiſefin ma reddeliga mahha ja terwe riol keige omma framiga tagga järrele minno faela ja keif tohhad ollid killina kollina klaſi ja pötti tüſſa täis! Rioli kulluminne löi ka weel ühhe afna purruks. Hirm teggi mo mele ſeggaseks, et ma maast ennam ülleſe ei ſanud. — Suſtament ſeſſammal tunnil tullid Kumpel ja koolmeiſter, keſ minno peäle faebama tul nud, ukſeſt fiſſe!

Oh ja kallid aeg! Ei neid söimo nimmesid ma jous ülesluggeda, mis nüüd mo peäle sadbasid, ja nüüd weel wanna koli halpea ka omast kohast: „Jab, armas Kumpel, se on üks hirmus lol pois! Ta pea on takko täis; siina ei lähhä middagi sisse. Laske temmast parrem üks piggilind ehk nõälapeälit sada; muiale ta ei kõlwa. Peäle sedda on tal igga pä üks wanna 99 aastane isjaisa ramat liggi, et üks waene koolmeister hulluks woib minna!“

No sedda olli weel tarwis. Kumpel tahtis wiha pärrast lõhki miina. Ta silmad läksid punnaseks ja mofkad sinniseks, ja se wanna tappoteiwus olli korraga nago rauast, kargas mo patši kinni ja istutas mulle ühhe lopsu kõrwa äre, et näddal otsa mul otsego kolm toropilli kõrwas hүүüdsid, ja nüüd wiskas ta mind patši pididi, nago wanna luda wöörkotta. Wae walt olli ennast siin jalgule aianud, kui ka wanna fulliküüs, Sohwi Pirts, ueste ommad küned mo karwo tiffus aiama. Nüüd polnud ennam aega wita; minna andsin jalgele wallo ja lippasin howi wärrawast wälja. Pea kumas ja palge wallutas, nago sinnepi plaaster olleks peäl olnud, agga hirm teggi jallad kergeks.

„Ni tõeste, kui mo hing ellab — mötlesin ma joostes — sia maiasse ei tulle minno jallad mitte ennam, ja kui mind ka karwo pididi wetakse!“ seft Oswald Kumpel, Sohwi Pirts ja aaptekeri ammet, neist iggaüks olli hirmus minno melest, mis siis weel keif kolm kofko! „Eddasi, eddasi, ni kaugele, kui jallad tande

wad! — Egga sa ni pea nälga ei surre, sest tühja lõhto kannatama on sind Kumpel hästi wälja kolitanud. — Agga kuhho? jah, se peäle ma esmalt ei mõtelnud, waid olli mul üks keif. Ma olin ennese melest üsna ilma süta ja nisuggune solane kõrwalops, justament nago piritusse seest — se olli liig!

Dalja peaga jooksin ma nüüd, nago kannawarras möda maanteed ebdasi, kunni wimaks ärrawässisin. Päike paistis pallawaste laggeda maante peäl, sepärrast pididin ma pallawusse ja wässimusse pärrast üht platsi otsima, kus nattuke woisin puhkada. Nattuke maad te kõrwas ollid rukkipeollud ja parrajast rukki õitsemissse aeg. Sinna ronnisin minna möda kraawi, läksin tül maad laugemale rukki sisse, heidisin kõwerasse, nago koer wessiwao sisse ja — jäin magama.

Õhto olli pea kää, kui ma ülesärkasin. Keif olli üsna waggusi; agga laugelt näggin ma kaks politseisoldanit liinna pole taggasi tulledwad. Nende kahhe jut, mis ma selgeste ärrakuulsin, teggi mo hirmo weel suremaks.

„Kus se piisuke päwawarras siis ommeti jooksis? Ükski ei üttele tedda näinud ollewad ja ommeti on ta liinna wärrawast wälja tulnud.“

„Kas tead — ütles teine — kül ta tulled issegi wälja; sest kuida tahhab nisuggune jõmpfikas ilma passita, ilma toidota, ilma rieteta läbbi sada?“

„Issse taggasi tulles? — ütles esimesenne — sedda ei te pois wist ellades! Ta on seäl

maias kannatanud ennam kui innimeste silmad on näinud!“

„Se on tõssi kül, — vastas teine; — agga Kumpel ei tahha jo enne järrele jätta, kui pois ta käes on, sago mis ial saab. Waene poisike! Tedda pannakse wist monneks aiaks torni wet ja leiba söma ja tehakse head ued punnase kirjo püksid. Ma sowin waese poisile head teed ja“ — Muud ma ennam ei kuulnud —

Seäl seisin ma nüüd wao sees, lõht ni tühhi, kui ta weel ilmas ei olnud ja . . . kus, kilt ei olnud wötta; ei nou ei abbi! — Seäl hakkasin nutma ja tundsin ärra, kabalaks jooستا, ei aita middagi; agga Kumpeli jure taggasi miina? Summal hoidko, enne olleksin ma surma läinud! Mis nüüd teha? No mis muud, kui et poisike nüüd rukkis põlwile mahha heidfin ja Summalat pallusin, et mind isse juhhataks ja sadaks, ja se olli ning on ikka se keige parrem nou. Warsi värrast sedda olli mo nou walmis: „Minne õppetaja jure ja pallu temma käest nou ja abbi!“ — Agga nenda päwa walgel rukkist wälja tulla ja õppetaja jure miina, sedda ei julgund minna. Ma otasin kui ilm pimmedamaks läks — ni pimme, kui ta sui aego on — ronnisin siis rukkist wälja, puggesin tassakeste liina wärrawast sisse ja tõttasin õppetaja jure.

Es malt watas õppetaja tõssise ja waljo näoga mo peäle ja küsis: „Mis teed sa kaid, laps? kus sa ollid? kust sa tullid?“

Seäl tullid mo filmad wet täis ning ma väkisin W^{te} kunnin B^{te} sadik keik ülesse, mis ma teinud ja kannatanud ja kuidas mo käsfi tännini käinud, ja pallusin siis ni paljo, kui wähe moistsin, et õppetaja Summala pärrast mo peäle hallastaks ja minno poolt seisaks, ja aitaks, et ma seält maiast ärrasaaksin; aapteleeriks ei tahha minna ommeti jada; kaupmehheks ehk olleks mul enne lusti, kui se woiks sündida.

Õppetaja kulas mo Jeremia nutto laulo waggusi peält ja kui nattuke aega olli järrele mõttelnud, ütles: „Laps, omma suggulase jure pead sa ommeti jälle taggasi minnema; siina ei aita middagi.“

„Oh Summal — ütlesin minna — enne ma tahhaksin surra! Mis wöttwad nemmad nüüd weel minnoga tehha, kui ma ueste jälle nende kätte langen! Tubba enne on nad mind pool nälga jätnud, nüüd nad wist ei anna mulle middagi ennam!“

„Ehk sul on praego kõht tühhi?“ küsis õppetaja polel kohkund.

„Hommiiko sain tükkikesse leiba, — wasta- sin minna — sest sadik polle middagi mo tele peäle sanud.“

Ea kutsus nüüd omma prouat, kel ka halle südda olli; isse wöttis ta kübbara ja ütles: „Jä senni kaua sia ja sö kõht täis, ma läh- hän watan, mis nou ma leian.“

Õppetaja läks ja minna sain warsi pärrast sebda nisugguse kõhho täie, kui ma kolmwerand aastat polnud sanud; mul todi korruga ni paljo

ette, kui ma Kumpeli jures terve näddali sees ei olleks sanud. Agga kuida minna ka nüüd ham- bad töösse pannin!

Mis nüüd hommikust sadik liinas olli sün- dinud, sest ei teädnud minna middagi. Lound ollid nenda läinud: Pärrast minno ärralippa- mist ollid Kumpeli naabrid, nago waablastest nõälatud, feik kissa teinud. Kumpel olli feikile, nago okkas silmas; feigi ei fallind tedda ja temma tulletangi, wanna Sohwi Pirtsu weel wähhem; sest ükski waene ei sanud temma läest kiwmi pea peksta, waid ta aukus nende peäle, justament kui Wessi-Matssi Pits. Kellegi naabrile ei laenanud temma mitte lusfikast pudro süa, ja söimata mõistis temma, nago kanna kagutada. Kaptegi ette tullid innimes- sed, tutwad ja woörad unnikusse kokko. Raa- brittel olli jubba minno teädmatta enne min- nust halle meel olnud, nüüd ollid korraga feik minno poolt.

„Ta ihnus koi olleks lapse nälga surra lastnud!“ — ütles üks; „Temma wanna wer- rekaan Pirts on poisu werd jubba kül imme- nud!“ aitas teine kōrwast ja nenda teadis iggäüks middagi ütelda.

„Pois on wist jōffe jooksnud! — ütles mõnni — ja se on temma sü!“

„Kas siis ennam kōhhut egga digust ühhel waeselapsel ma peäl ei olle?“ — küsis jälle kolmas ja neljas.

Warsi selle peäle tulli Purjemeister ja üks kōhtosaks.

„Mis kassa ja kassa siin on?“ — küsis temma ja teif ühhest suust wastasid: „Wanna ihnuš Kumpel on pois pool furnuks nälgaud ja peälegi weel tänna ni hirmus peksnud, et pois wist jökke on jooksnud!“

Minge koio, rahwas, — ütles Purjemeister — se asfi saab holega järrele kulatud.

Nüüd astusid üllemad tuppa, Kumpel woeti ette, rahwast kulati järrele ja wiinune ots olli se, et kohtowannemad ütlesid: „Kui pois polle õhtuks mitte wäljas, siis pannaſse Kumpel torni, kes lapsega ni wasto seäduſt olli teinud.“

No nüüd olli wanna Kumpelil weſſi ahjus. Kus nüüd pois finni wõtta? Ohto tulli kätte, legi ei teädnud, kus pois olli? Ta löi käsſi üle pea kofko ja firrus omma ahnuſt ja äffilist meelt ja nenda leidis tedda õppetaja, kui ta wälja läſs ja minna söma jäin. Õppetaja näggi nüüd, et raud palla olli, sepärraſt olli ta uſſin tagguma ning teggi, et Kumpel lubbas, kui pois weel wäljatulleks, siis tahtis ta tedda omma kullo peäle ühhe kaupmehhe jure õppima panna.

Wärsked munnad on teige parremad munnad, mötles õppetaja, läſs warſi ühhe tutwa kaupmehhe jure ja aias asjad õigeks. Läkſid nüüd kaupmehhega Kumpeli jure, kes alles pehme olli, ning kaup tehti walmis. Kumpel lubbas mind katta ja pearahha makſa senni kui wälja ollin õppind, ja et kaupmees Kumpelit tundis ja ennast tülli eest eddespidi hoidis, laſkis ta teif temma lubbamiſed nimme

pärrast kirja panna ja omma nimme allakirjotada, et wanna Kumpel, nago si färrwest finni olli.

„Oh kui ta kelm jubba jälle wäljas olles!
— öhkas Kumpel minno pärrast — Kui ta pörsas rummalast peast mitte jökke ei joosnud!“
— — „Torni, torni — Summal teab mis fest saab!“

„Ah, mis torni, — ütles õppetaja — saatke mulle rätsepat home hommiko süna, kui ta rides on, kül ta siis jälle wälja tulleb!“

„Sedda teen minna — ütles kaupmes — ja pannen pärrast rehnungi peäle üllesse, siis pelle Kumpelile kohhe ilmaasjata rahha wäljaandmist. Kül sellega eddespidi forda same.“

Kumpel olli wait ning teised jätsid Summalaga.

Kui õppetaja pari tunni pärrast, ehk olli nattuke ennam, faggasi tulli, ütles temma: „Weike Ludwig, ja woid tänna öse meil maggada.“ Kes olli röömsam kui minna?

Hommiko tullid rätseppad ja kingiseppad, wötsid moöto, ja kui uus üllikond selgas olli, wiis mind õppetaja kaupmehhe Lipperti jure, kes mind lahkeste wasto wöttis.

Sest päwast sadik hakkas foggoni uus ello. Oh, se olli üks armas maia, kuhho ma nüüd sain. Nad pidasid mind üsna nendasamma, kui omma teisi lapsi. Nüüd olli köht iggapä täis, rie ümber ja meel hea, ja tööd anti jõudo möda, mitte ennam, mitte wähhem, kui minno fuggune pois tehha wois. Siin sain

jälle tunda, midda maggo se on, kui perre ja leiwawannemad armastusfega ommas maias wallitsewad. Ma kaswasin nago hoblikas. Mis õppida olli, õppisin ma nüüd rõmoga. Bastopanna ei tulnud mul ennamgi mele. Summal õnnistago Lipperti suggo ja nimme- kändjaid lapse lapseni! Memmad on mulle wae- sele paljo head teind.

Ommeti tännan ma ka selle solatud kõrwa- loypo eest, mis Kumpel mulle andis; sest selle läbbi olli keif nenda tulnud. Mis olleks min- nust Kumpeli maias sanud? Ihho ja hing olleksid raisko läinud. — Agga kuidas olleksin minna muido seält wälja peäsnud? Mo hädda olli suur, mo kaswataminne sant; agga ärra- joosta — siina olli sedda tullist kõrwalopso tarwis, ja sepärrast tänno Summalale, isseär- ranis selle hea happo furgid eest!

„Mo agga kuidas pärrast Kumpeli luggu läks?“ — küsis üks neist kahhest sõbrast.

Mis ta läks, temma filmad läksid ommeti selle pahhandusse läbbi ka nattuke ennam lahti. Ta piddas sanna ja andis mulle, mis olli lub- banud ja andis rohkeste. Minno käsfi käis hästi ja mo leiwaisfa olli minnoga rahhul ning se olli ka Kumpelil rõmuks. Summal aial sain ka minna, nago keif õppipoisid, kaupmehhe selliks ja jäin wcel omma perremehhe jure. Wimaks läksin perremehhe ennese nouandmisse peäle Hamburgi liina ja seält pärrast Inglis- male. Ma sain head palka ja forjasin aega möda kaunis tükkiteesse rahha, kellega wimaks

isfe omma perremehheks lootfin jada. Omma isfamale taggasi tulla, ei tulnud mul esmalt kül mitte mele; agga aega möda läks woõra: ma ello iggawaks ja kui 28 aastat wanna ollin, hakkasin koddõ pole tikkuma ning tahtsin Lip: perti juhhatamist möda, kes mind lapselt olli õppetanud, ka omma nimme peal kaupitsema hakkada.

Runni Hamburkis ellasin kirjotasime kül teine teisele, agga sest sadik, kui ma Inglis: maal ellasin, olli se ka järrele jänud. Müüd tahtsin isfe omma filmaga nähhä, kuid a luggu koddõmail pididi ollema. Wõtsin omma rah: hanattukesse kofko, läksin laewas Hamburki ja seält postiga koio pole. Igga mees teab, kes postiga on sures wanres sõitnud, kuid a seäl luggu on. Igga posti peäl, iggas liinas läh: wad monned ärra ja kui rumi on, tullewad monned jure, ja on weel õ aeg ja pimie, siis ei tea kegi, kuid a need innimesed wälja näit: wad, kellega sa ühhes postitõldas sõidad. Teine ei küssi paljo teise järrel, igga üks mõtleb, peaks ta agga eddasi sama, ja monni kord istub ehk maggab õ otsa teine so kõrwas, kellest sa, kui ta ärra on läinud, ommeti ei tea üttel: da, kes ta olli. Nenda olli ka minno luggu.

Ühhel õhtul, se olli süggise pimmeda õde: ga, istusin ma omma mantli sees tõlla nur: kas, ja mõtlesin selle peäle, et ma, kui middagi äppardust ette ei tulle, hõmme louneks jubba ommas kassopaikas woikün olla, kes liinas, kus ma norespõlwes kurbdust ja rõmo rohkeste

ollin maitšnud. Ma mötlesin Lepperti, temma maialiste, wanna armsa õppetaja, wanna Pirtso, omma suggulase Kumpeli ja temma solatse kõrwalopso ja keige selle peäle, mis sest tänna päwani wälja olli tulnud. Kui ma wanna Pirtso peäle watasin, siis mötlesin: Innetum ei woi üks naesterahwas ennam olla! agga kui ma jälle nisamma waimus Lipperti wanne, ma tütre Anna peäle watasin, mötlesin ma: Üht kennamat kül ma peäl ennam ei olle! — Da olli enne ni lahke minno wasto olnud, et kui ma teiste peäle mötlesin, tulli temma näggo mulle isseärranis filma ette, ja mis ma sest salgan! Anna näggo jäi mo filma ette Hamburkis, Inglismaal ja olli ka foio tulles mo filma ees. Da olli monni 4 ehk 5 aastat no rem minnust ja kui minna ärraläksin, teädista jubba kül, kuida ühhe tüttarlapse südda tufsub, kes 16 aastat wanna on. „Kas ma tedda kül weel ilma tannota peaksin leidma? — mötlesin minna — ja kui sedda on, siis ehk mind ei wötta ärrapölgada, kui ma omma armastajat süddant ja keif mis mul on, temma jalge ette mahhapanen. Sigust tunnis, tada: need mötted ollid jo mind Londonist omma male taggasi aianud.

Wimatse posti maiast sadik olli üks innimenne minno sündimisse kohhast ka tõldas olnud. Ma küssisin wanna õppetaja järrele ja kuulsin et jubba ammo furnud on. Se teggi mind furwaks; tedda ei woinud ma siin ilmas mitte ennam tännada. — Ma

küsfisin wanna kuuwetand Kumpeli järrele, ja wastus olli: On ka jubba kolme nädali eest surnud. Küllamees wahtis mo otsa, küsfis: „Kas Teie sedda ka ollete tunnud? No temma järrel ei nutta kül ükski koer. Testamenti on ta kül teinud ja järrele jätnud; agga minna ei tea, mis pärrast sedda Kaekoia peäl hoitakse ja lahti ei tehta. Ma arwan, tal olli wannaste üks suggulane, kedda ta lapse põlwes wägga olli pinanud ja kedda niüd üllesse ei leita — se on wist se pärria, kui ta üksford peaks wälja tulles. Ta on Londonis olnud agga pari nädali eest kirjotadi siina ja wastus tulli, et ta seält Summal teab, kuhho külgi ärra läinud.“

Et se küllamees ilma teadmatta minnust räkis olli selge, agga ma ei hakkand sedda tunnistama. „Mis on siis aaptelikst sanud?“ küsfisin minna.

„Seäl on kaupmehhe Lipperti teine poeg eestotsa sees, kes aaptelikeri ammetit on õppinud,“ — ütles küllamees.

No mis siis Lippert isse teeb? küsfisin minna ja heäl tiffus wäggise wärrisema.

„Sest polle suurt kita, — wastas küllamees. — Temmal on paljo lapsi, kelle kaswataminne paljo maksis ja kaupitseminne ei lähhäjo tühja kustruga ial hästi.“

„No kas siis ükski temma tüttardest weel mehhel ei olle?“

„Tännine weel mitte. Wannema tütrell ollid paar kerda koskilased käinud; agga se ken-

na laps ei tahha mehhele miina, waid ütleb ikka, et emmal tedda tarwis olla, kui se töst on; ja noremad on alles luggematta.”

Sellega langes üks suur kiwwi rinf mo rinna peält ärra. Anna olli alles tüttarlapse põlwes. No kes teab, ehk ta otab mind!

Töld piddas finni, monned reisiad läksid wälja, teised tullid sisse ja minno küllamees jäi ka sia mahha. Siit olli weel kaks posti wahhet söita, siis olin koddoo. Wimatse posti peäl läksid keif teised wälja, üks noor kaupmees ja üks noor naesterahwas tullid sisse, kes minnoga funni mo sündimisse paika tahtsid reisida. Selle naesterahwa näggo ei woinud ma mitte nähhä, et üks paks must sidi loor sedda koggoni finni kattis. Ta istus waggusi tõlla nurka ja olli wait, nago hiir.

Ilm olli jubba pimme ja hea tüf öhtut ärra. Meie, meesterahwas, jäime wahhel maggama ja hommiko puhte olli jubba kä, kui ma üllesse ärkasin ja immeks pannin, kui sedda naesterahwas tõlla nurkas raskestes kuulsin öhkawad. —

Meie seltsimees, üks lobbasu, ärkas ka wimaks üllesse ja ei teadnud niüd, mis aiawiteks tehha. Ta nihutas ennast se naesterahwale lähemale ja püdis tedda jutto sisse sada. Ta ei wastand middagi ja tombas ennast weel ennam tõlla nurka; agga mehhele läks se läbbi weel julgemaks. Minna seisin wait, ning ta arwas mind wist maggawad. Uega möda hakkas ta, kes teab mis, teisele kõrwa sisse sossis.

toma. — Mul näitas, nago se tüttarlaps
sallaja nuttis. — Ta püdis nüüd ta käest
linni hakkata.

Ta sai nisuggust wastust, mis tedda, kui
ta wähhedegi koerast parrem olleks olnud, wist
targemaks olleks teinud; agga kust wötta! Meh-
hife hakkas nüüd sure heälega naerma ja räkis
sanno, mis kellegi kuulda ei kölwanud.

Nüüd läks mul kops ülle maksfa.

„Häbbematta mees! — kähritafin minna
— mis õigus on teil sedda naesterahwast nen-
da pinata? Ma ütlen Teile, kui isfa, emma
ja koolmeistrid middagi on teggematta jätnud,
siis aitan minna sedda wist järrele; kui Teie
sedda naesterahwast rahhule ei jätta!“

„Di, oi, ütles ta währiseja heälega, üttelge
mulle ommeti, kui kaugele on Teie ninna jub-
ba mailmas ullatanud, et Teie seddagi weel
ei tea, mis asja mehhed reisiad tüdrukud on?“

Se pistis mo südbant koggoni põllema.

„Just nenda kaugele, et ma ühhe häbbe-
matta innimessele teed woin näidata, — ja
nende sannadega andsin ma temmale lopso
kõrwa äre, mis ennam plaksus, kui wori meh-
he piits.“

Postiljon kulis ni hästi minno lopso, kui
ta tüttarlapse karjatamist, kargas kutsari kõr-
wast pükki peält mahha ja tulli tõlla ukse peäle
watama, ja küsis, mis tülli meil olli. Sus-
tament selsammal filmapilgul olli kõrwalopso
sajal suur lust minno pähhä linni hakkata,

mis peäle ma sega wastasin, et tedda tõlla nurka lükkasin, et tõld praggises.

"Mis siin on?" küsis postiljon.

"Oh Summal, laske mind siit wälja!" — kiskendas naesterahwas ja tikkus wälja hüppama.

"Kas Teil arro peas on?" — ütles postiljon, — walge ei olle wäljas ja meil on hull maad weel sõita. Kuhho tahhate jalla minna?"

Nüüd räkisin minna, kuida lobbasu ennast ülespidanud ja mispärrast ta minno käest nissugguse solatse lopsõ sanud, ja kui naesterahwas mo sannad tõeks tunnistanud, ütles postiljon: "Ohho! ma tunnen jubba sedda lindo. Polle ma temmaga weel ial ilma tüllita läbbi sanud. Et temmale ühhe kopsõ ollete annud, selle eest olge terve. Wälja tõlast, lobbasu! kes teisi rahhule ei jätta. Kassige omma teed!"

"Minna ollen omma platsi eest rahhamaksnud, saab nähha, kes mind wäljawiskab!" — wastas lobbasu.

"Kutsar, tulle sia! hüdis postiljon; — oita mulle sedda rahhorikkujad, häbbematta inimest tõlast wäljawiskada."

"Pean ma pinmedas maante peäle jäma?" karjus lobbasu — "ehk pean ma krawis walget ootma?" — Hirm olli kä.

"Summal hoidko! kes sedda ütles? — wastas postiljon. Muud middagi, kui et peate ette otsa peäle istuma, kunni esimeses jamas Teid minnema sadan." — Senni kaua olli kutsar mahhatulnud ning mehhikesel olli kits

fas kä. Wastopanneminne ei aitnud, kuid pididi ees otsa peäl postiljoni kõrwa istuma.

„Mis Teie nimme on?“ küsis ta minno käest.

„Sellega polle mitte rutto, — wastasin minna. — Kül päwa kuulda sate, kes ma ollen ja mis meie asjast wälja tulleb.“

Ta istus nüüd meiteest emal ja keik jäi jälle waggusi; agga waene tüttarlaps nuttis kibbe, daste, et temma pärrast nisuggune tülli olli tulnud ja kes teab, mis weel tulleb.

„Olge rahhul; — ütlesin minna — nisuggune ei julge sanna ennam lausuda ja on rõmus, kui ühhe kõrwalopsoga peäseb. Nisuggused tunnen minna jubba: neil on suur lobba su ja muud middagi. Teile ei pea sest, ei suggugi pahha sündima. Kuid andke mulle andeks, et ne da äkkiste ja omma käppoga keik kohhut ärramoistfin. Ma olin kaua wait; agga kui ta su ikka ennam roppumaks läks, pididin ma kane peäle pannema. Teil on nüüd jälle rahho ja muud ma ei tahtnud.“

„Oh, kui mo haige emma mind ei otaks, ei polleks minna nenda reisima hakkanud,“ — ütles temma ja nuttis.

Ma sain nüüd teäda, et ta seältsammast linnast olli kuhho minna läksin.

„Ma tundsin mitme aasta eest üht noort kaupmehhe selli — ütlesin minna — kes ta seält linnast olli; ma ussun ta nimme olli Ludwig Kumpel.“

„Issand Jummal! — Farjatas temma —

sesinnane Ludwig olli jo minno wannematte jures õppimas!"

"Temma suust tunnen minna ka Zeie au-
said wannemiid; sest ükski poeg ei rāgi omma
libhastest wannemattest nenda, kui se Ludwig
ommast kassowannemattest." — Agga mo om-
ma südda wārrises sees; sest mo ees seisīs kor-
raga mo kallīs Anna Lippert, kelle pärrast ma
Londonist ärra olin tulnud.

Riüüd ollid tüdrukō keelpaelad korrāga lahti.

"Kus Zeie sedda Ludwig Kumpeli ollete
näinud?" — küsis ta.

"Esmalt Hamburgis ja pärrast Londonis,"
— wastasin minna.

"Kaua sedda aega on, kui ma küsida
tohin?"

"Woib monni nelli wiis kuud jubba olla,
— wastasin minna. — Ta tahtis omma male
jälle taggasi tulla, agga ma ei tea just mitte
millal?"

"Dh kuida, pappā ennast rōmustab, kui
ma temmale sedda woin ütelda," ja nüüd
rākis ta mulle sured pitkad juttud minnust en-
nesest ning ma mõistsin kaunis selgeste, et nad
leit mind alles armastasid ning Anna isse ka.

Dh kuida minno südda tuffsus! — —

Kui hea melega olleksin ma temmale tun-
nistanud, kes ja kus se Ludwig Kumpel olli;
agga se läinud mitte korda.

Wega möda tulli walge wālja, ta lōi lori
filme eest ärra ja watas, kas liinna tornid jub-
ba paistwad.

Sah, jah, üsna Anna isse! Ta olli kül

surem, kui 8 aasta eest; agga sesamma kenna laps. Igga filmapill tikkus mo keel küsima: „Anna, kas tunnend mind?“ agga Anna ei tunnud mitte, sest mul ollid sured pakkensparrid kaswanud, mis enne ei olnud, ja kuida wõis temmal se mõtte tulla?

Tõld jäi nüüd seisma ja Anna kahwatas ärra, sest ta kartis et tülli ueste jälle pidid toudma.

„Ärge kartke — ütlesin minna — se tülli ei putu Teitesse middagi; meie toimetame seda isseenneste wahhel ärra, kui lobbasu mo käest mitte ärra ei lippa; agga ma kardan, et ta punnuwa panneb. Misuggustel on koera su ja jännese südda.“

Seäl tulli postiljon naerdes tõlla ukse ette ja ütles: „Tulge nüüd wadake, kust meie suur lobbasu lähhäb, nago tal ma jalge al põlles! Kus on nüüd keif surustelleminne?“

Anna panni käed kokko ja tännas Summalat.

Postmeister, kes meile wasto tulli, näggi Annat ja ütles: „Terre, mamsel Lippert! Olge rõmus, Summal on Teie mammat jälle parremaks aitnud; käib jubba jälle ülleweel.“

Nüüd läks Annakesse näggo jälle rõõmsaks, nago päike wilwe alt wälja tulli. Ta tännas mind mo abbi ning hea jutto kõnne eest, minna tänna sin wasto ning iggaüks läks omma teed.

Senni kui louneni jäin ma postimajasse, siis läksin Lipperti jure. Oh siin olli luggu

Foggoni waesusse pole läinud ning sedda ollin ma postmeistri käest ka jubba kuulnud.

Parrajalt, kui minna sisse astusin, istusid nemmad laua äres ning Anna räkis, mis tal te peäl olli juhtunud, ja ni kui ta mind näggi, hüdis temma: „Pappa, sesamma on se lahke mees, kes minno eest te peäl seisis!“

Lippert tulli mulle wasto, andis fät ning ütles: „Summal önnistago Teid selle eest, et ühhe waese tüttarlapse eest seisite, kes omma haige emma jure töttas!“

„Se ei olle kellegi tänno wäärt — wastasin minna; — sest sedda peab igga öige mees teggema, ehk muido ta on üks häbbematta koer. Agga minna tullen teid omma söbra Ludwig Kumpeli nimmel terretama ja tännama, et tedda, kui 14 aastast waeslast omma maiasse wastowõtsite, õppetaste ja ülleskaswataste. Summal en tedda nüüd önnistanud ning ta on Londonist isse ka tullemas, et siin linnas Teie juhhatamise al isse perre mehheks hakkata.“

„Ludwig, Ludwig! — hüdis wanna Lippert — kui kangel ta peaks ollema? Tedda olleks siin wägga tarwis.“

„Ta on jubba siin;“ — wastasin minna.

Lippert wahtis mo otsa — ja korraga aias ta käed laiale ja hüdis: „Ludwig, sinna kelm! Tedda sa pettad?“ ja andis mulle suud ja pigistatas mind, et luud raggisefid. — Nüüd tulli emma ja Anna ja teised, keif korda möda.

„Ja sinna ei tunnud mind mitte ennam, Anna?“ — küsisin ma pärrast Anna käest ja andsin temmale teist korda kät. „Oh kui palju waewa on se mulle maksnud, sulle te peäl woõraks jada! sest ma tundsin sind ni pea, kui omma su lahti teggid; agga mo kindel nou olli, sind so wannematte maras terretada; kas olleme weel endised sõbrad?“

Seal langes Anna mo kaenla ja rinna wasto.

„Oh, armas Ludwig, ütles temma, leina minne sinno järrele, on mo filmad tuhmits teinud. Agga nüüd ma tunnen sind jubba so süddame tufsumisest jälle ärra!“ — Nüüd hoidsime teine teisest kinni ja nutsime rõmo filmawet.

Tük aega ei rätinud kegi ennam. „Agga kule Ludwig — ütles Lippert, — se wois mehhe lops olla, mis sa selle häbbematta innimessele andsid, sest Anna ütleb, et temma sest plaksust on üsna ärra kohkund.“

„No mis ta muud olli, kui selle lopsu wend, mis 14 aasta eest isse Kumpeli käest sain.“

„Ah jah! — ütles wanna — kas sa tead ka, et so onno Kumpel furnud on?“

„Jah, üks siit liina innimenne rätis mulle sedda te peäl.“

„Sa ei olle minno firja siis mitte kätte sanud?“

„Mitte mo hing ei tea Teie firjast; sest ma ollen kawa jubba reisi peäl ja ep olle mitte just töttanud.“

„No sedda parrem on, et sa isse olled

tulnud, — ütles Lippert. — Testament woiß home pä Raekoia peäl lahti tehtud sada."

Nüüd pidin warsi ommad asjad posti-
maiaft ärralaskma tua, ja Anna walmistas
mulle tubba walmis.

Testamenti lahtiteggemisega läks agga weel
monni näddal aega. Senni kawa ellasin min-
na Lipperti jures, nago laps omma issa maias.
Annaga ollime warsi öige järje peäl: Minna
tunnistasin omma süddame luggu temmale,
temma tunnistas omma süddame luggu min-
nule — seäl olli kaup walmis. Siis astusi-
me wannematte ette ja pallusime endid önnis-
tada, mis nemmad ka hea melega teggid.

Nüüd ütlesin ma omma äiatadile, kui palju
mul rahha olli ja et ma nouks wötnud tem-
maga kokkokaupitseda. Se teggi tedda wägga
röömsaks.

Warsi pärrast sedda ollid meie pulmad,
ning mul polnud muud palwet, kui et Sum-
mal mo Anna kawa, kawa ellada lasseks, mis
ta ka tännine on teinud.

No wimaks tulli ka se pääw, et Testament
lahti tehti.

Kuida pannin ma immeks, kui ette loeti.
Warsi ees otsas seisis firjas, kus Kumpel nenda
olli firjotanud: "Mul on enne, kui siit ilmast
ärra lähhän, weel üks raske sü tunnistada ja
tasfuda. Minno wennapoeg, Ludwig Kumpel,
tedda ma, kui waest last omma maiasse wöt-
sin, tedda agga mitte nenda ei pidanud, kui
onno kohhus olli, waid temmale ükskord ni-

fugguse kõrwalopso ilmasüta andsin, et maiast ärra pididi jooksuma ja woõraste jures kaswatud sama, mis läbbi ma keif liinna omma wihsamehheks teggin, ja mis mul ennesel praego weel süddame peäl põlleb. Sefinnane Ludwig Kumpel on nüüd keige selle pärria, mis minust mahha jääb, ni hästi mo maiad, mo aaptek ja mo rahha — keif on temma pärralt aino üksi, sest et mul muud suggulast enam ei olle,“ n. t. f.

Keifide suud jäid sedda kuuldes pärrrane lahti ja minnul weel keige laiemalt; sest kadund onno puhhast rahha olli ükspäinis 25,000 rubla, isse maiad ja aaptek, mis pea seddasamma wäärt ollid. — No mis mul nüüd enam wigga olli? Kapteki müsin omma naesewennale, mis ta aega möda maffis, ja minna olin omma Annaga õnnelik mees.

Mitto ja mitto korda tännasin ma onno weel hana põhja ta solatse kõrwalopso eest, mis läbbi keif olli tulnud; sest se kõrwalops teggi mind 1) kaupmehheks, 2) Lipperti õppiaks, 3) Anna mehheks ja 4) pärrast weel rikkaks mehheks.

„Nüüd woite armad sõbrad isse moista, mikspärrast ma solatsist kõrwalopsudest ni suurt luggu pean.“

Keif kolm sõbra naersid.

„Agga, ütles üks neist, jättame nalja mahha, siis leiame peagi, et mitte need kõrwalopsud, waid Summala immelik armo saatminne on sind õnnelikuks teinud.“

„Oh ni tark ma ollen ka — wastas väkia — ja tunnen sedda kül, mis tössi ja nalli on. Keik hea anne tulleb üllemelt walguſſe Iſſaſt; agga sedda ei woi ka kegi ſalgada, et need förwalopsud Summala käes ka imme asjo on teinud. Sepärraſt olleks ſuur kahjo, kui nende ſuggu ma peält ärrakaufſ!“

II.

Önnelik Kimbatus.

Summala teed on immelikud ja ifka head; agga arwa ſaab neift nödder innimenne arro. Monni aſſi näitab meile otſego üsna tühhi ollewad, nago liwaterra, öllekõrs ja rohholible ja muud nende ſarnatſed piſſufekſed aſjad, ja ommeti panneb Summal neid tähhele ja teeb nende läbbi ſuri aſjo, et pärraſt peame käed kokkopannema ja tunniſtama: Iſſand, ſuur on ſinno wägge, tarkuſ ja arm! Sinno tahtminne ſündko iggal aial, iggas paikuſ ja iggas aſjas! — Tahhan teile üht luggu ſiis kõnneleda miſ 1833 aastal Hamburgi linnas on ſündinud. Öppigem ſeſt jälle ſega rahhul ollema, kui meie tahtminne igga kord mitte korda ei lähhä ja et ka kimbatusete ſeſ, kuſ meie mitte arro ei ſa, miſpärraſt nad meie kaela langewad, Summala armo nou wallitſemas on, kui meie agga kannatlikkult otſa wõttaſime odata.

Aastal 1833 tahtis üks noor kaupmees Hamburgi linnast Amerikamale minna. Ta polnud mitte nende seast, kelle kuffur ülesaiab; se nattufo, mis tal olli, polnud ka mitte nenda kofko tulnud, nago lummehanged aia äres, waid olli sedda palle higgi sees piddanud tenima. Nüüd ollid keif temma asjad walmis ja kous ning te jalge al. Raubalaew, mis Amerika-male läks, seisis ka jubba saddames ja otas pärrituult. Laewadel on iggal ühhel omma nimme, ja selle laewa nimme, misga meie kaupmees tahtis liggi minna, olli „Hea Lotus“, ning reisiäl olli ka hea lotus süddames, ello ja terwisega Amerikamale sada.

Sellesinnatse laewakipre jure läks nüüd kaupmees ja küsis kas kipper tedda Amerikamale liggi tahhaks wotta?

„Miks mitte? — wastas kipper; — agga Teie peate reisi rahha ette maksma ja siis walmis olleme laewa peäle tulles, kui hea tuul tulleb.“

„No muidogi teada;“ — ütleb kaupmees — maksab omma reisi rahha puhtaks wälja, pistab witungi tasfo ja panneb omma reisi kasti saddama-trahteri seisma ning otab.

Enne kui üks laew ärrapurjotab, lastakse kolm kord suurt tükki, nago pühha päwal esimeest, teist ja kolmat korda hellistakse, et siis reisiad teadwad kofko tulla ja se peaks jo kiwuwikurt ollema, kes nisuggust kutsmist ei kuleks.

Kipper olli nüüd kaupmehhele üttelnud, et enne kella wiit pärrast lounat, polle tal mitte

tarwis töttada, kui ka tuul pärri olles, on Jenni kava weel laewa peäl te walmistamist küllalt.

Keige omma tutwa ja suggulastega oli kaupmees jubba Zummalaga jätnud ja ei tahtnud nende jure jälle taggasi minna; wöttis sepärrast nouks, weel wimast korda neid arm, said kohtasi liina ümber watada, kus ta jubba lapsepölmest sadik mõnda römüst tundi olli maitšnud. Omma isfamaalt ja sündimisse paigast ni koggoni ärralahkuda, on muidogi raske ning tulleswad wäggise kurwad mõtted süddamesse: „kes teab kas ma ellades weel sedda paika nähhä saan? Mis siin on olnud, sedda ma tean, agga mis ees, on weel tead, matta!“

Nenda kui mitmel liinal on ka Hamburgi liinal ommad kennad jallotamisse paigad, kussa liinarahwas patserimas käiwad, ja üks koht on seal öige kõrge, kust ülle liina woib watada ja siina läks meie kaupmees ja istus kiwwi pengi peäle mahha. Siit watas ta weel liina peäle, kellest ta nüüd lahkus; mõtles issa ja emma peäle, kes ammo muldas maggasid; mõtles öbbede wende peäle, kes muist ka muldas, muist möda maad ilma laiali ollid ja aegamöda läksid ta filmad wessiseks. Ta watab ülles siunise taewa pole, kust keif head annid tulleswad, panneb käed kokko ja pallub tasfakeste, et Zummal sedda liina ning innimesi wöttaks önnistada ja tedda ka temma pitka te peäl hoida ning woõral maal arowitada, ja

justament kui temma Umen ütleb, käib sadamas esimest korda — Punnerumbum! Ta touseb warsti üllesse ning tõttab minnema. Mäelt mahha tulles, näeb ta forraga te kõrwas üht neljalehhega härjapea heina, mis muido, kuidagi teame, kolmelehhega on lodud. Ta naeratab, mõtleb: „lapselt sadik jubba ollen kuulnud, et nisuggune isseärnanis assi, nago sefinnane neljalehhega härjapea ehk risthein on, õnne peab toma. See on küll tühhi ebaust, agga ma wõttan ta ommeti liggi,“ ja kummardas mahha ning wõttis se lehhe üllesse ja tahtis ramato wahhel mällestusfeks piddada.

Hamburgis olli agga se seädus, et iggaüks, kes nende lustiplatside peäl ka ühhe ainsa lehhe ehk öie ärramurdis, sedda widi politseisse ja pandi torni ja pibdi saggedaste ühhe ainsa lehhe ehk öie eest heada hinda maksma. Nisuggune seädus on ka wägga hea; sest kui igga innimenne, kes seäl patserimas käib, ka ühhe ainsa lille iggaord ärra tohhiks murda, siis ei jääks pea ühtainust lille egga lehti ennam ülle. — Olli sefinnane seädus meie kaupmehhel teadmatta, ehk mõtles temma: kes sedda nägemas on? (nago mitto mõtlewad, kes pahha tööd tewad — ja sega isseennast petwad), sedda ma ei tea; agga sedda ma tean, et just kui temma omma neljalehhega reistheina ruttoga pabberi wahhele olli pannud ja rinna tasko pistnud ning praego minnema hakkas, hüdis üks politseisoldan selja takka: „Pea finni,

Küllamees!" — Seäl ehmatas mehhife hästi ärra, sest ta teadis, et need mehhed nalja ei moista; ja peälegi olli temma ka sedda seädust teadnud, sest ta ei püüdnud wahti jootrahhaga mitte petta, egga ka isse ärrajoosta, waid pakkus sedda trahwirahha soldani kätte ja tahkis minna.

"Minna ei olle mitte trahwirahha wastowötja, — wastas se — waid politsei-kohhus; seäl makske omma trahwi."

"No siis wi mind warfi siina, — ütles kaupmees; — sest mul on rut tagga. Pole tunni pärrast pean minna laewa peäl ollema, misga Amerikamale lähän, sepärrast tahtsin seddasinnast lehhekest weel mällestusseks wötta."

"Woib kül olla, — wastas waht — ja sellega polle mul asja; agga Teie rahha woi minna mitte wastowötta."

"No siis olle ommeti nenda hea ja tulle warfi politsei peäle!" — pallus kaupmees.

"Sedda ei tohhi minna — wastas soldan. — Minna pean senni kaua siin seisma, kui teine asfemele tulleb, ja sedda ma pahha peält finni wöttan, peab ka otama."

"Tšsand Summal hoidko!" — küssendas täis hirmo waene kaupmees — siis jäen minna jo mahha, kes ma jubba keif reisirahha ollen ärramaksnud, ja essimenne lord on jubba suurt tükki lastud. Hallasta ommeti mo peäle, sa näed jo isse, et se asfi sedda wäärt ei olle!"

"Hallastust, mis kässo wasto käib, ei tunne

minna mitte — wastas soldan. — Kui Teie teadsite, et siit ühte lehti ärramurda, kässo wasto on, miks ollete siis sedda teinud? Peate nüüd ka sellega rahhul ollema, mis sest wälja tulleb.”

Seäl ei olnud siis enam muud nou, kui odata, sest werendi tunni pärrast pididi teine waht selle assemele tulles; agga waene kaupmees istus, nago tullise sütte peäl.

Pummerumbum! — käis teist forda saddamast ja teine waht ei olnud weel mitte tulnud.

Oh sedda õnnetust! Weel üks pauk, ja siis olli laew temma hulga reisirahhaga läinud. Kaupmees fratsis kõrwa takka, et werri wälja tulli, tampis jalga wasto maad ja firrus sedda nelja lehhega ristheina, tedda temma olli wõtma hakkunud ja se läbbi nisugguse kimbas tusse sisse sattunud.

No wimaks tulli teine waht. Ta läks nüüd soldaniga Politsei peäle, mis weel hull maad liina sees olli ja justament, kui nemmad politsei treppi ees ollid, käis Pummerumbum! kolmat forda saddamast. Ta kargas sisse, räkis ruttoga luggu üllesse ja pallus Summala kele, et lohhus rutto trahwi rahha wasto wõtaks ja tedda miina lassaks. — No sedda tehti siis ka, ja nüüd, oh sa kallis aeg, kuidas mehhike jooksis, nago warras püüd jatte eest, ikka tuhhatnelja saddamasse. Agga sedda olli tüf maad, ja kui mehhike saddamasse sai, olli laew — — läinud.

Nüüd olli kaks nouks. No agga mis seäl

Kaua aega wita? Mees wöttis posthobbused, astus peäle ja lass' käia! Järrele, järrele!

No kas nüüd Hamburgis posthobbustega merre peäl laewa järrele sõidetakse? — Sedda kül mitte; agga se luggu on nenda. Suur fulus kaubalin Hamburg ei olle mitte just merre äres, waid seisab tüf maad, ni arwata kolm pennikoormat, merrest ärra sure Elbe jõe kalda peäl, kuhho laiwad sisse ja wälja käiwad.

Nüüd moistad kül, et kaupmees möda jõe kallast järrele wöis tötada. Ta lütkas Altona linna, mis Hamburgi lähedal, agga jubba Tani kunninga ma peäl seisab: laew elli mödas! Siit tuhhat nelja Blankensee kohta — (ühhe teise kohta nimme) — laew ammo mödas! —

Siit weel ülle pea naela Rukshaweni, mis wiimne peäle samisse paif olli, Elbe jõe suus, — agga tuul olli takka ja tousis igga filmapill kangelaks, laew läks nago lind ja Rukshawenis wöis kaupmees weel järrele wadata, kuidas ta reisrahha läks.

Oh firriwase pärralt, se olli üks lops! Hull rahha mahhawissatud, posthobbused maškitud, aeg widetud ja tormide aeg tulli ifka ligemale — mehhel seisid filmad wees. Keif sedda suurt kullo ja pahhandust olli tühhi neljalehhega härjapea ehk risthein teinud, ja ebbaust ütleb ommeti, et se öinne peab saatma. No se olli märka ön! — Agga ülleültse olli keif kimbatus kaupmehhe omma sü ja sepärrast ni wägga raske; sest raskeemat risti innimesjel

kanda ei olle, kui se mis ta isse omma kaela tombab.

Sedda risti kandis nüüd meie kaupmees, ning läks raske ja ka nukra melega Hamburgi taggasi. Jummal taewas pididi wimaks süüdlane ollema, et ta temmale mitte näppo peäle polle lõnud, kui sedda neljalehhega ristheina murdma hakkas, mis läbbi temma nüüd nenda kimpus olli.

Kolm päwa käis mees nenda nukras mees ja olli taewa Issandaga, otsego tõrges laps omma emmaga wihhane; ta pahhane südda ütles järgest: „Sa näed jo, Jummal ei te mitte õigust: Warras lõhhub aida ärra ja peäseb minnema, minna wöttan tühja rohholible maast üllesse ja pean ni suurt kahjo ja kimbatusst kandma.“ — — Oh kui mitto tuhhat korda on meil keikil nendasamma ninna karsfus, kui monni asst nenda ei lähhä, kui meie omma ninnatarkusses arwastime õige ollewad! — Issand Jummal taewas peab siis süüd kandma ning rummalani ollema, kui meie, ja peab sellega rahhul ollema, mis temmast arwame.

Neljandamal päwal leidis kaupmees teist laewa, mis jälle Amerikamale purjotas. Ta olli rõmus, et mitte wägga paljo aega polnud wiitnud, teggi warsti kauba ärra ja wiis ommad asjad laewa peäle. Siin räkis nüüd ka kipple, kuidas ta luggu esimesse laewaga olli läinud ja mis kahjo ta sanud. Se kipper olli tösfine usklik innimenne ning ütles: „Söbber, ärge nurrisege mitte: kes teab, mis polest se

ehk wägga hea wõis olla. Jummal teed ei olle mitte innimeste teed. Agga ma annan Teil sedda nou: jäge warsi jubba laewa peäle, et Teil sesamma pahha nalli teist korda jälle ei juhto.

No muidogi ei läinud kaupmees nüüd enam laewa peält ärra neljalehhega ristheina otsima, waid istus waggusi, nago hiir ommas pessa ja tombas aiawiteks pipo.

Wimaks tulli tund, mil laew pididi ärra purjotama. Ripper olli weel maal üht ja teist toimetanud, tulli laewa ja warsi selle järrele andis ta käsfo ankrud wälja ja purjud ülles tombada. Sured tükkid jätsid linnaga Jummalaga ning õhto päwapaistel lendas laew, nago suur merre-lind laiaili tiwoga möda Elbe jõggi merre pole.

Kui üks laew minnema hakkab, on kiprel ja madrustel esmalt hästi tööd. Senni kawa kui ilm weel walge olli, jäi kaupmees laewa lae peäle wälja. Olli pimme kätte tulnud ja õhtesõök södud, läks ta wodi ning uinus magama. Teisel hommikul, kui jälle lae peäle wälja tulli, hiilgas selge päike merre wee peäl ja maast ei paistnud kuskil enam üht mäekinko egga pu ladwa.

Pärrast sedda, kui pruukost mädas olli, istus Ripper mahha ja hakkas Seitungid ehk näddali lehta luggema, mis ta eile maalt olli kasa wõtnud.

Ükkiste kargas ta üllesse ning hüdis: „Jum-

mal, sinno teed on immelissed! Õnnis se, kes teiega rahhul on, mis sinna teed!"

Siis astus ta meie kaupmehhe ette, näitas näppoga ühhe koha peäle näddali lehtis ja ütles: "Luggege, mis siin seisab!"

Ja kaupmees lugges: "Üks laew, mis praego sia sabbamasäa tulleb, toob need kurwad sannumed, et se kauba laew "Hea Lotus", mis neljapäwa eest Amerikamale tahtis purjotada, ülle eilse tormiga Sottima randas hukka on läinud. Laew, kaup ja innimesed, keif on ühhes pohja läinud ja ükski ep olle elloga peäsnud."

Kui kaupmees sedda olli luggenud, läks ta walgeks, nago lubjatud sein. Pärrast tullid ta filmad wet täis, ta panni käed kokko ja tänas Jummalat ta armo eest, kes temma ello olli hoidnud.

Tülki aia pärrast küsis kipper: "Dn Teil se neljalehhega risthein alles taskus?"

"Dn küil alles" — wastas kaupmees.

"No siis piddage sedda omma elloaeg mällestusfeks. Waatke sagedaste temma peäle ja tulleteage mele, et Jummal keif hästi teeb. Mitto lord mis meie õnneks arwame, lääb häddaks wae waks peage; ja jälle sagedaste on se, mis meie koggoniste ei tahha ja nurrisedes ja urisedes kanname, ommeti meile sureks õnneks. Piddage sepärrast armolist taewa Isat allati filma ees ja süddames ja tännage tedda teige eest mis ial temma käest tulleb. Temma teeb keif hästi, ja temmal on meiega allati armo-

möttes ning ka siis, jah siis weel keige en-
nam, kui meie sest keige wähhem arro same.“

Minna mötlen, sesinnane kipte wiime
maenitsus on ka meile keifile wägga tarwis.
Ma ei salga mitte, ma ollen monda forda
teinud, nago se kaupmees teggi: ollen nurrise-
nud, kus ma olleksin pidanud tännama; agga
armas Snnisteggia on ikka keif kahheorra
pannud, ja polle mind mitte mahhajatnud.
No on teil ka nenda olnud, siis panneme üht-
lase käed kokko ja ütleme: Jesand, sulle olgo
tänno keige eest; te ikka nenda kui sinna
tahhad, mitte nenda kui meie tahhame!
(Matt. 26, 39.)

III.

Kuida enne olnud ja kuida pärrast olli.

Nia ja Tallinna wahhel on mitto kihhelfonda
ja iggal kihhelfonnal omma firriksand ja köster
ning kui weist monda Summal ärrawöttab, et
lähwad, kuhho keif lihha peab minnema, no
siis on ühhe surm teise leib, ja uus tulles
jälle asfemele, forð parrem, forð pahhem, kui
wanna süi. — Nenda olli ka ses kihhelfondas
luggu, kellest minna teile siin monne fanna
tahhan kõnneleba. Wanna firriksand, ja warfi
temma järrele wanna köster surrid ärra ja

maeti mahha, ning monne aia pãrrast ollid ued jälle assemel.

Mored ammetimehhed, kuida eggamees teab, on ennamiste ifka alles poisimehhed; sest es, malt ifka maiake, siis maiasse ka kasfike. Noor firriksand tulli maiasse, agga prouake olli alles süddames, se on: tal olli pruut ja monne ku pãrrast pidid pulmad petud sama. Bahhe aial ollid siis waprud teine teisele kirjotama ja ühhe kirriksna kirja sees seisis nenda:

„Mo armas pruut, ühhes kirjas küsfid sa minno käest, kuida mo foggodusfes ka seest, pididise ehk waimo ello polest luggu on? — Jah, armas Maria, sedda teen ma wägga hea melega, et sest sulle teada annan; agga panne mo tädust tähhele, siis moistad ilma pitka juttuta, kuida luggu on. Kui sa willo ja wihmase ilma järrele ühhe sure sippelga pesa jure lähhäd, siis arwad sa wist esmalt, et seäl ühte ainust ennam ellus ei olle; agga kui sa pesa peälmisse korra ärrawöttad, siis leiad kül, et nad alles ellus on, agga keif unised ja uimased. — Dmma isä messipu aedas woid mo foggodusse waimo ello pilti weel selgeminne nähhä. Lähhäd sa willo ja wihmasel päwal messipuaeda, ja panned immeks, kus need waprud sisse ja wälja lendajad linnud jänud? siis wata agga pu sisse ja sulaua wahhele: keif messilased on, nago jodikud esmapääw hommiko, huige ja uimase peaga, et neid sörmega woid lükkata ja nad ei lähhä

mitte lendo. Keif nende liifmed on otsego hangund ja kanged.

Risammafuggune tuim ja uimane on ka minno foggodusse seeftpiddine ello. Ma kâin, nago furno aedas. Mo foggodusse innimeeste peade egga tubbade sisse ei olle mitmel aastal ennam tulelõhna egga päwapaistet sisse sanud ja nende süddamed on külmad ja kustund. Ei olle neil ka tännini sest wingust wälja sada, mitte lusti egga tahtmist, nago lammastel suit- susest laudast.

Risugguses tuimuseses sünniwad ja surrewad nemmad. Jâwad innimesed haigeks, kellest weel kasso olleks, siis otsitakse abbi "tarfade," se on nõidade jurest; tulleb haigus wannade ehk wäetima laste peäle, no siis odatakse, et surm peaks tulles. Et üht haiget peaks legi watama minnema, ehk maias temma eest hooft kandma, sedda ei tulle kellegi mele. Surgo legi, kuidas ta surreb, siis olli se temmale "sur- ma aks antud" ja muud ei mõtle legi.

Et sa selgeste moistad, kuidas luggu haige jures on, siis kule siin: Mättiko Hans olli jubba mitto nädalid haige ning temma naber, Rawi Maddis tuli tedda wimaks ka watama, istus pallawa ahjo ja haige sängi wahhele kolme jalgse istme peäle mahha ning ütles: "Mo naber Hans, sinna puhhud wist jubba wiimsest torrust."

Hans: "Mo eks olle wanna tuttau asfi: "Innimenne, sa pead surrema." Keif kad

dutw asfi peab jo fadduma ja nenda kaume
meie innimesed ka."

Maddis: "Tõssi kül, mis muld on, peab
jälle mullaks sama ja kui künal otsas on, siis
kustub ta ärra."

Hans: "No muidogi nenda minna ka:
kui Liwa Hannus kopputab, siis lähän ja
saan jälle seks, mis ma enne olin. Mis se
ilma elloge suur asfi on, isseärranis weel, kui
näppud allati pohja putuwad."

Maddis: "Polle sust ka enam kasso mid-
dagi; pöed ammoge ning olled no remattele mui-
do rissuks ja tülliks ees."

Hans: "Tõssi kül; ja surrema peab inni-
menne ommeti lord. Tulleb siis enne woi-
pärrast — üks keik!"

Maddis: "Eks kirrikoaia ukse peäl seis-
a: "Tänna mulle, home sulle."

Hans: "Kui inimenne surmast ommeti
ei peäse, siis üks puhhas, miilas ta surreb."

Dlgo seft kül! Sa näid nüüd, armas
Maria, kuidas mo koggodusse hinged surma-
wodi peäl teine teist trööstiwad. Sedda on
nemmä mo önsa ammetiwenna kääst öppinud,
kes igga hana äres muud ei püüdnud tunnis-
tada, kui et inimenne peab surrema.

Keige selle tunnistusse jures on awalik-
tud pattud, nenda kui: Wargus, horus, kar-
wopiddi kiskumised, söimamised, walle ja
sellesarnatsed, ommeti arwo asfi. Tahhastin ma
siis piiskoppi kohtule omma koggodusse ellust
teadust anda, ja ei teaks muud middagi tun-

nistada, kui et üllemal nimmetud pattud minno foggodusse mitte paljo leida ei olle, siis peaks kohhus neid wist esimesse ristifoggodusse sarnatses piddama, mis Jerusalemmas olli. Agga kes sedda luggu isse omma silmaga näeb, leiab warsti, et mo foggodusse liikmed furno kehade sarnatsed on, mis alles omma jalge peäl käiwad. Minno kohhus ey olle kül mitte nende peäle kohhutmoista, kes enne mind siin ammetis olnud; agga sedda ma tean: tühja ölgi ning tuimaks läinud sola on foggodus tännini sönud, kust se ellorammo neile piddi tullemä?" —

Nenda kirjotas noor õppetaja omma pruldile. Temma ning ta noor kõster, ni pahha kui foggodusse luggu olli, ei ehmatand selle pärrast ommeti mitte ärra. "Kui meie need üllesärratajad peaksime ollema — ütles õppetaja — siis olleks kül keif ilma asjata; agga se, kes ütles: "Saatsarus, tulle wälja!" (Joan. 11, 43) kui ta jubba haišis, — se on jomeie poolt, ja temma nimmel ning fanna peäle wiškagem agga ommad wörgud wälja. Kül nad üks ühhe teise järrele ja üks ühhe teise läbbi sisse lähwad. Meie ei woi muud tehha, kui istutada ja kasta, Jssand isse peab kaswatama, ja meie peame tööd teggema ja otama, kunni Jssand õnnistust annab, nago põllomehed ka tewad."

Ja nemmad ei wotnud ka mitte ilmaasjata. Ommeti ollid lapsokessed need esimesesed, kelle jures esmalt uestesündimisse wilja näggid.

Wannemad jäid weel kaua tuimaks, nago need farrosed mütsid nende peas.

Ühhel päwal hoidis weike Turba Adam omnia wannematte lambaid wäljal kessa põllo peäl. Seäl lähhedal seisis naabre ounapuaed, kus perrenaene ennast pude rapputamisega wae- was ja ommeti ouno paljo mahha ei sanud.

Sedda näggi Adam ja mötles: „Sypetaja ütleb, teine liggimenne peab teist aitama. Lam- bad söge teie ilkuSte kessa peäl, ma kargan ülle aia naabri täddile appi. — Ta läks. — Pois on ifka pois: ronnis esmalt ühhe olfa peäle, seält teise peäle, funni pea pu ladwas seisis ja hüdis: „Täddi, hoia nüüd alt ärra!“ — Rap- putas siis mehhimodi ja ounad kuffusid müd- dinal üllewelt mahha, ja naabri täddi tännas ning andis poisile palgaks tassu ouno täis. — Tõ olli walmis ja Adam läks; agga kui ta lammaste jure taggasi tulli, leidis ta neid sest Nurga Zuhhani naire põldo, kus nad täie kõhhoga immeks pannid, et Adam nenda suurt kissa teggi ja neid tagga aias. Siin olli om- meti paljo ennam süa, kui kessa wäljal. Adam tulli lammastega taggasi ja kaebas naabre täd- dile nuttes, mis õnnetus temmal olnud.

Selle peäle wastas naabre täddi: „Hea laps, mis sa sest suurt färra teed? Sedda polle jo fegi näinud.“

„Agga mis se aitab — ütles Adam nuttes — foolmeister ütleb, et innimenne ei tohhi foggodiste mitte wassetada, olgo tal kül hädda

kä, ja kes wassetab, sel on kurrat isfaks, nago firri ütleb." (Joan. 8, 44.)

"Tühhi lorri! — wastas wannamoor, kes nisuggust jutto ammo polnud ennam kuulnud — mis koolmeister, se noor innimenne teab? Agga Udama südda ei jänud ommeti mitte rahhule, waid ta tundis ennast süallusse olles wad, et temma holetusse läbbi olli liggimessele kahjo sündinud ja ni kui lambad lautas ollid, läks ta wannaemma jure, räkis keif selgeste üllesse ning ütles wimaks, et temma süddametunnistus tedda küllatäddi nou järrele mitte ei lasse teha. Agga wannaemma ei lastnud tedda mitte paljo räkida, waid ütles kurja nimmega: "Minne pergele omma süddametunnistusega! Ikka sesamma lorri. Lapsed on nüüd üsna raiskus. Muud ei kulege ennam, kui ikka süddametunnistus ja jälle süddametunnistus. Ennä, mis usi asjo minna weel enne surma pean kuulma ja näggema! Uus koolmeister woi köster on lapsed nüüd otsego ärranoidnud. Kes sedda enne meie maal on kuulnud? Tont teab, mis temma teitest tahhab teha? Usju minno jutto, Udam, usju omma wannaemma jutto, süddametunnistus on so pea seggaseks teinud. Te nenda, kui naabre täddi sind õppetä, se on üsna õige." — Nende sannadega jättis ta poisfi seisma, ja läks omma tütre, se on, Udama emma jure nou piddama, kuidas pead jälle kohhekäända, mis koolmeister nende arwates olli wilto pöörnud, ning ka, mis siis wastada, kui Nurga Suhhan pärrima

tulleb? Nad ollid alles oue peäl fous, kui jubba Zuhhan tuli ja omma hädda kaebas.

„Sinna Issand Jummal, — ütles Adama wannaemna — kes sedda jälle pidand tegema? Wima!s süakse weel leib kappist ärra!“

„Agga moisa wahhemees — ütles Zuhhan — tunnistas mulle jälle praego, et temma on näinud, kuidas teie lambad keif se pool pärrast lounat minno naered on närrinud, — mis te' sest arwate?“

„Se paggana wallelik! — ütles wannaemna — siis ta neid isse närrinud. Agga wenne Jummal! siis peaks meie weike Adam weel süüdlaseks jäma, ja temma on ni ilma süta, nago kalla wees. Küsfige Lökso Liso käest, kes omma ounpu aiast näggi, et meie lambad tänna ni wähe sinno naired olnud, kui minna wanna innimenne tautsimas käin. Sellepärrast woiksin ma omma kolm sörme kül taewa pole t . . . . .“

Ja se wanna naene, kel jubba ennam kui 30 aastat kürus turja peäl seisid, pididi ka jubba omma kuinud kät wallewandeks üllesse tõstma; agga Adam, kes keif sedda wallet peält fulis, fargas forraga wannaemna kätte finni ja ütles: „Wanna eit, ärra te suurt patto!“ ja pbris ennast Zuhhani pole ning ütles: „Murga onno, moisa wahhemehhel on õigus olnud, meie lambad on kül sinno naired sõnud, fenni kui minna Lökso täddile aitasin ouni korjada. Anna mulle andeks, ma ei lasse mitte ennam!“

Maewalt olli Adam omma patto tunnistanud, kui ka emma temmale loypso kõrwa äre andis, et pois kulkerpalli mahha kulkus. „Se olli ta rummalusse eest,“ — ütles emma — ta figga ei tea isegi, mis ta suust wälja aiab.“

Waatke, nenda õppetasiid emmad omma lapsi! Agga kui õppetaja sedda kulis, olli ta jälle wägga rõmus ja maksis nelja silma al Nurga Zuhani kahjo ommast taskust. Dmmeti olli jubba monni noorge südda koggodusse, kes patto tehhes wärrises, ja, se olli paljo wäärt.

Monne aia pärrast tulli teine sellesarnane luggu ette. Kolm tüttarlast läfsid metsa lehma rohto toma. Sirbid ölla peäl, lauldes ja naerdes läfsid tüdrukud omma teed eddasi, funni moisa metsas üht kohta leidfid, kus rohhi rinust sadik kaswis, agga keeldud olli wötta; sest moisa saks olli siinna minnewa süggise kuse semet külwada lastnud ja nored taimed ollid jubba pari waksa kõrgused rohho sees. Keelmisse märgiks ollid ka öllenuustid pude külge seutud, et iggamees wois nähhä, et seäl kohtas polnud lubba lojuksid söta, egga rohto nita.

Maria, se keige norem nende seas, ütles warfi: „Lähme teise kohta; sest siin on keeldud koht. Eks te' nä, mis pude külgis rippub?“

„No tagga parrem! — wastasiid teised wannemad tüdrukud. — Meil jo kirrik'ssand ka liggi. Mis keeldud koht? Metsawaht on kotto ärra, ja kas moisa herral se kümmefond pu taim on ehk ei olle, se on üks puhhas. Sul on koolmeister ka wist süddametunnistust

rindo pannud, nago Turba Udamal? Wõtta omma rohto kust ja wõttad, agga wieie wõttame siit, kus ta hästi on kaswanud."

Nende jannadega hakkasid holega leikama, ja pole tunniga olli rohhoplats tükkati ni paljas, nago Türklase pea, kui ta wihtlemisest tulleb. Ollid kül mitto sadda pu taimed ka rohho sees ärraleigatud; agga sest ei holineud nemmad nisamma paljo, kui lehmad, kes kapsta aeda peäs, wad ning maltsa ja kapstad ühhestükki ärrasõwad ning ka ei moista, mis perrenaene ni suurt kassa teeb, kui sedda leiab. Tüdrukud pannid korwid täis, sirbid otsa, wõtsid selga ja läksid "Kullerkuppud, Janililled — kasike!" lauldes koio pole, ja neil ei tulnudge mele, et rohhi moisa herra taskust ja metsawahhe süddamest leigatud olli.

Maria agga wõttis omma tühja korwi selga ning läks teise kohta, kus rohhi kül mitte keeldud ei olnud, agga siin ei olnud paljo leikada. Ta katkus ja korjas, witis paljo aega ja ei sanud mitte ni paljo, kui teised. Koio miänes tulli weel raske hoog wihma ta kaela ning märg, nago kassipoeg tulli Maria omma rohuhoga koio.

Koddo olli weel märjem hoog ees. Emma olli teisi näinud ammo taggasi tullewad ning tulli nüüd nago kaddaka tulli tütre wasto, sõimas tedda mitme nimmega, mis minno sullest ei tahha wälja tulla, ja tahtis teada, kuidas teised ni pea ja paljo ning temma ni kaua ja kassinaaste olli sanud?

Maria waſtas emmale waggusi: „Egga mets meie pärralt ei olle, ja 7mes käſt ütleb: „Sinna ei pea mitte . . . . .““

„Lorrised ſa jälle omma käskudeſt! Reid lobbisege koolmeistrile kolis, agga mitte ſiin, kus ſa rohto piddid toma ſeält kuſt ennam ja ennemalt ſaid“ — ja andis tütrele loypo ſu peäle, nago tener Pauluſſele, kui ta Üllema-preeſtri ees tunniſtas: „Minna ollen Jummal ees ellanud hea ſüddametunnistuſſega kunni tännapäwani.“

Maria nuttis ja emma lõugotas: „Seeb ſe on, miſ ſeſt halbi kolitamisſeſt wälja tulleb. Nüüd õppetakſe aſjo firrikus ja kolis, miſ meie kõrwad enne polle kuulnud. Enne, keſ omma peatükkid moiſtis, olli walmis ja ſai läbbi: nüüd küſſitakſe ja koſtetakſe, lauldakſe ja pallutakſe ja lapſed lähwad ni raiſko, et nad kuhugi ennam ei kõlwa. Enne ollid lapſed ſanaſulelikkud, kui ſul tarwis olli, ſai lapſ luffus aidast aſja wälja: nüüd ei ſa ennam peo täit rohto metsaſt kätte, ſeäl ka ſeitsmes käſt jälle ees. Miſ katekiſmuſſe käſſul ſellega aſja on? Egga innimenne ommeti peaſt rummal ei olle, et ta ſedda mitte ei moiſta: firja järrele ei haſka ommeti legi ellama. Remmad peawad fulutama, meie kuulma, agga ſellejärrele ei woi ommeti legi ellama haſkata, ſiis ſurrekſime ſeik nälga ärra. Agga lapſed on rummalad, ja arwawad: ſedda peab nüüd ſeik nenda tehta. Wanna kaddund firrik'ſſand, kus ta praego on, ei temmal ſedda halbi wiſi ei ol-

nud, waid kes moistis, se moistis ja iggaüks sai läbbi. Nüüd rägitalse jubba luggematta lastele ka pattust, mis wanna firriksand meilegi ei räkind. Meie õppisime ommal aial ka ja saime innimeseks, moistisime kirja, nago wessi monni; agga sedda äggamist ja õhkamist mis nüüd mitme lapse jurest leitakse, ei näinud kegi meitest. Agga nenda on need ued asjad!”

Naene olleks ehk kaua weel nenda lõugotanud, agga õppetaja tuli siina peäle ning küsis lahkeste terretades: „Perrenaene, kas tahhad omma Mariat mulle tüdrukuks anda? Ma annan temmale ni ja ni palju palka ja teen ka riet; sul on jo muidogi teisi lapsi weel ja leiba palloke on kassin.”

„Mis Te temmaga tete, armas õppetaja; — ütles naene, kelle palle nukkud jälle aega möda walgemaks läksid — ta on hirmus kohmetand loom sest sadik, kui ta talwe kolis olli. Ta joseks igga pühhapääw firriko, — nago laps sest ka middagi teaks.”

Õppetaja ei hakkand pitka jutto teggema, waid andis käerahha kätte ja teisel hommikul läks Maria firrikomoisa, kus proua, kes tedda tundis ka rõmoga wasto wöttis: Emma olli rõmus omma wisi, tüttar omma wisi ja õppetaja jälle omma wisi. Emma rõmustas ennast, et ühhe tütre maiast wois wälja panna, kes otsego tülliks ees olli omma käs kude ja süddametunnistus sega; tüttar rõmustas, et nüüd ühte maiasse sai, kus tedda furja peäle ei sunnitud; õppetaja rõmustas, et Issanda

Janna: „Minna ollen tulnud tulb wiiskama ja moõka toma, et ühhes maias peawad kaks kolme ja kolm kahhe wasto ollema (Lut. 12, 52.) — hakkas tõeks minnema. Ta rõmustas, nago põllomees, kui sandi põllo peäl kenna orrast leiab, ja proua olli ka rõmus, et üht hinge ommas maias teadis, kellele Issanda surest armust wois räkida ja polnud perlid siggade ette.

Stenda olli luggu seäl foggodusfes. Kirjanad moistsid, agga muud ühti, kui üksi luggida; kässud nad tundsid, agga üksi peast; kirikus nad käisid, agga muido wahtimas; laua forda nad piddasid, agga palja wäljas, pid disse kombe pärrast. Kui õppetaja olleks kantsli peält kiwwiga neid ähwardanud wiiskata, kes wargad, abbielloritjad ja wallelkud ollid, siis olleksid wist Feik pead eest ärrahoidnud.

Tüllist, riust ja kaddedusfest polnud ka mitte pidust. Tahhan agga üht ainust mitme seäst kenneleba, et näete, kuida naabred ennamiste teine teisega ellasid.

Andres Näk ja Jakob Otkas ollid naabred. Otka põllud ja heinamaad ollid justament Näkka põldude tagga. Tahtis Otkas heinamale miina, siis pididi ülle Näkka heinama tallama; tahtis ta põllule miina, pididi ülle Näkka põllo tallama. No eks ta woiwad siis teise naabriga nou ärrapidada, et se sel kombel olleks sündinud, kuida Näkkale kahjo ei sünni.

No muidogi ta olleks woiwad; agga mis pärrast siis kaddedus pattolangmisfest sadik mail,

mas on? Temma ei tahtnud. Olleksid nende mehed Abrami meel olnud, kes ütles: Lähhad sinna parremat kät, siis lähhän minna pahhemat kät; agga ärgo olgo mitte tülli egga rido meie wahhel, sest meie olleme wennaksed," (1 Mos. 13, 8.), — siis olleks keif ilma tüllita hästi läinud; agga kaddedus ei lastnud.

Näf tahtis Dkkaga maid wahhetada, agga mikspärrast? Et ta woiks teisele kuhjaga jälle kätte maksta ja siina kümme teed teha, kus Näf tännini ühhe te olli teinud. Sedda teadis Dkka ning ütles sepärrast: "olgo iggal ühhel omma, mis wannemattest olleme pärerinud" ja wihhastas teist nisamma, kui enne. "Se on furd nenda" — olli temma wanna wastus keige Näkka kaebduste peäle.

Ütles Näf: "Jakob, sa ei woi mo kahjo egga pahhandust ial ärramaksta!" — siis wastas Dkka naerdes: "Andres, se on furd nenda!" —

Käis ta sõnniko koormatega ülle Näkka heinama, siis panni ta hobbused terrawasfe rauda ja raud wankred tahha, et hästi süggawaste sisse leikafid.

Tulli Näf ja kaebas omma hädda, siis wastas Dkka naerdes: "Andres, se on furd nenda," ja tulli pole tunni pärrast weel raske ma koormaga, kui enne ning hoidis selle eest, et rattas mitte wanna rööpe sees ei jooksnud, muido olleks teise kahjo wähhem olnud.

Tulli Näf jälle ja firrus, wastas Dkka ifka wanna modi: "Andres, se on furd nenda."

Tulli heina aeg, siis töttas Dffas, et enne teist wois heinamale minna ja ülle Nääka rohho tallata, misga jälle teist wois wihhastada. Sa kui Nää ütles: „Jakob, sa wihhastad mulle langetöbbe kaela;“ wastas Dffas: „Andres, se on furd nenda.“

Üks furd, kui Dffas jälle sõnnikut widdas ja ühhe röpe teise kõrwa tallas, said Nää ja temma kaks poega ni wihhaseks, et nad Dffa wanfrid purruks ja sulbiks raiusid, et muiale ennam ei sündinud, kui paia alla. Se oli Dffale weel armjam, kui Nääka paljas nurri-feminne. Sa läks kohtusse ja Nää jäi süalluseks, pididi kohtus trahwirahha, kui ka Dffale ni paljo maksma, et wanna wanfride asfemele ued sai. Kui Andres sedda rahha pididi maksma, ütles temma: „Se polle muud, kui Suda palk!“ ja Dffas naeratas ja ütles: „Andres, se on furd nenda.“

Nää ei annud ommast kiusust ka ennam järrele, waid läks suremasse kohtusse ja seält weel suremasse, funni wimaks, ehk kül õigus Nääkal oli, ommeti — Dffale jäi ja Nää pididi keif maksma, kohto kullud, Dffa kullud ja, kui ta tahtis, ka ommad kullud ning rahha kohto laua peält wasto wöttes, ütles Dffas: „Andres, se on furd nenda.“

Nää kirristas hambaid, agga pididi maksma, ei aitnud middagi, ja hea tüf rahha läks wälja, mis ta kül mu asja peäle olleks woinud pruvida. Ribbedad kahjud ollid Andrest aega möda pehmemaks teinud ja ta südda jäi waggusamaks,

agga Jakob läks ifka kõrwemaks ja ommas süddames julgemaks, ja mõtles ennesel raud walli ümber ollewad, et häbda kallale ei peäse. Omma toa seinä peäle, mis wasto Andresse tubba olli, kirjotas Jakob teise pahhaks meleks need sannad: "Se on fõrd nenda" — jah, se näitas nago olleks Dkka Näkka tahtnud furnuks wihhastada, et temma haua äres weel olleks woinud ütelda: "Se on fõrd nenda;" — agga temma löög hakkas ka aega möda täis sama.

Wimaks sai Andres ommeti nenda targaks ja teggi, mis ta esmalt warfi olleks piddand teggema — ta ei sanud ennam kellegi asja pärrast wihhaseks, ja se on wägga suur tarkus. Summala armo abbiga tulli ka wimaks se aeg, et Andres läed wois kokko panna ning ka Dkka Jakobi, omma wihhamehhe eest Summalat palluda.

Tännini olli Dkka Näkka torkinud; agga nüüd tullid päwad, kus ka Dkka omma süddamesse piddid okkad pistma. — Esimalt surrid ta hobbosed ühhe päwaga ärra ja kui Jakob teiste käest läks hobbosid palluma, siis olli temma melest nago igga mees olleks temmale ju fisisse ütelnud: "Se on fõrd nenda!" Rahhetsemist ehk halledat meelt ei leidnud temma kellegi filmist. Warfi pärrast sedda surrid temma lehmä ja kannel ta ial omma kahjo kaebas, se ütles: "Jakob, se on fõrd nenda." — Monne aia pärrast põlles ta suiwilja küün wäljal ärra, kuhho feif omma suiwilja pekso tark

wis olli sisse weddanud ja kui Jakob sedda paika watas, siis olleks nago tuhha peäl kirjast olnud: "Se on furd nenda." — Paar nädalid pärrast sedda õnnetust, panni Jakob ueste ostetud lehmade põhko alla ja satis omma nõrema tütre Mina toa peäle õllewirna otsa õlgi mahhawiskama; agga üllewel libbises üks kubbo Mina jalge alt ärra ja Mina kuffus kattusse harja alt mahha ja löi kuffudes pea wasto rehhe alluse aampalki purruks ja kui isä jalge ette mahha sai, olli ta surnud, nago lastud warblane. Rahwas jooksis kokko, iggaüks õhkas tüttarlapse äktilise surma pärrast; agga Dkka melest olli, nago olleks iggamees üttelnud: "Se on furd nenda."

Keige wimaks jäi Dkka ka isse haigeks, agga ei teädnud ommeti üttelda, kust tal wallutas, waid kui fegi küsis, kust wallutab? wastas temma: "Keif kohhad!" Toidud, mis ta muido hea melega söi, ollid nüüd ta melest jälgid; keif rais tal muido head meelt teggi, se olli tal nüüd pahhandusfeks. Ta ei woinud mitte üttelda, et temmal üks ainus ligi wallutas, ja ommeti olli ta haige. Ta wannad sõbrad, kes tedda watamas käisid, ollid ta melest innetumad. Tahsid monned tedda trööstida, siis olli temma melest ikka, nago olleksid nemmad hirwitades üttelnud: "Se on furd nenda." — Wimaks tulli ka õppetaja, kes kaua aega ennam Jakob Dkka maias ei käinud. Sel ajal agga ütlesid rahwas omma õppetajale alles "Kirriko saks," ja kui õppetaja temma hädda

järrele kulas, wastas Jakob: „Armas Kirriko saks, ärge küsige, minuust ei sa enam midagi, waid üttele parrem ka nenda, nago teised keif: „Se on kord nenda.“

„Ja sedda ei ütle minna jälle koggonist mitte“ — wastas õppetaja. „Minna tean weel kolm rohto, mis läbbi, kui sa neid tahhad pru:kida, woid weel terweks sada.

Es malt on wägga tarwis, et sedda pahha kirja toa seina peält lasfed ärrakustutada; sest se, kes sedda kirjotanud, polle se kord mitte omma Summalat kartnud egga omma liggi:mest armastanud.“

„Ja, kui ma sedda ollen teinud — küsisi haige pool pahha melega — mis siis?“

„No kül ma sedda siis ütlen, — wastas õppetaja — kui esimest rohto olled pru:kinud ja kui ma jälle tullen. Selle wahhel tahhan agga sinno eest Summalat palluda, et temma omma armo siina jure annaks, muido ei aita sesinnane rohhe ka mitte.“

Nende sannadega wöttis ta kühbara ja keppi, jättis Summalaga ja läks uksest wälja; sest ta arwas ette, et temma kibbe rohhi kibbedad sannad Olla suhho pididi aiama. Wae:walt olli õppetaja wäljas, kui ka Ollas wi:ha offad süddames tundis torkitwad. „Nenda on need kirriko saksad, — ütles temma omma naese ja tütre wasto. — Minna pean nüüd kirja seina peält ärrakustutama, et Räkka Andres woiks naerda ning hästitada: „„Ohho! jubba Jakob Ollal hädda kä; nä, kui ta nüüd

Kirja kustutab — hästi, hästi! parras, parras!
raa! — Sedda ma ei te!

Nenda tõrreles ning turtfus Jakob Ollas tüf aega; agga ta hädda läks ferd forralt surremaks. Summala heldus, kes tedda pimmedusseft peästa tahtis, ei annud tale mitte rahho, funni ta wimaks ommeti sedda kirja, misga Andrest igga pä tahtis wihhastada, ärrakustutas ning ni holega, et sedda kohta fegi ennam ei tunnud. Ja wata! Olla hädda läks kergemaks. — —

Mi pea kui õppetaja sedda kuulda sai, läks ta tedda jälle watama ning Jakob wois kosta: „ollen kül nattuke fergem, agga terweks ma wist ennam ei sa; sedda ma arwan ette.“

„Armas söbber, — ütles õppetaja — se pahha fanna on so seina peält kül ärrakustatud; agga ta seisab so naabre süddames alles kirjas ja peab seält ka ärrakustatud sama, muidu so luggu parremaks ei lähhä. Tahhad siis ello hoida ja häid päiwi nähhä, siis te sedda ka weel.“

„Agga armas õppetaja — wastas Ollas — mis jutto Teie aiate? kuida ma sedda pean teggema? Ma ei woi ommeti mitte Andresse süddame sisse miina ja seäl pesta ja nühkida, et kirri ta süddamest ärrakustub, nogo mo seinapeält. Müüd rägite jo foggoni perdikut jutto, mis ükski ei moista.“

„Ja se peab ommeti tehtud sama ja woib ka tehtud sada, kui sul agga õige tahtminne on, armas Ollas — ütles õppetaja. — Sedda

ei woi ta fegi mu tehha, kui sinna isse. Kule, ma ütlen sulle, kuidas pahha fanna naabre süddamest kustab. Minne tänna ehk homme, feige parrem õhto widdewiko aego ülle te Nákka jure, rági esmalt ilmast, wiljast, lojustest ehk mis muido suhho tulleb ja siis pärrast ütle: „Naber Andres, mis meie wahhel tännini on juhtunud, teeb mulle wägga haiget ning mul on sest kahjo, et meie naabred, nago kassid ja koerad teine teisega olleme ellanud, ja pallun sind, kustuta se pahha fanna, mis mo seina peäl seisib, ka ommast süddamest ärra. Se ei pea ülle mo ulede mitte ennam tnlema.“

Warfi selle peäle läks õppetaja jälle uksest wälja; sest ta teadis jälle ette, mis nüüd Dkka süddames kema hakkab ja suust üllepirtsab, ja tõsfi: Ni pea kui üks õppetaja tagga finni olli, wiskas haige mütsi peust laua peäle ja kirrus „Wõtko se ja teine kirriko sakjad! Kas minna pean wist Andresse jallale minnema suud andma, tedda andeks palluma, isseennast süallusseks tunnistama — — ota fenni! Dts paggan, kuidas wõtaks mind siis Andres ja teif küllarahwas naerda! — Mitte paigast, enne ma kirjotan jälle ueste middagi omma seina peäle. Mis pärrast pean minna ennast teise jalge alla heitma? Kärwago luggu, temma tahhab mind, nago kassi poega üllefõrre jällele weddada. Tõhho! egga ma laps polle. Anna isse Nákka Andresse kaele suud, kui tahhad, ehk lasse tedda anda; agga jätta mind rahhule!“ — Dnneks ei kuulnud õppetaja üht ainust fanna,

waid läks koio pole ja öhkas: „Jesand, õnnista, et se fibbe rohhi fergitust sadaks!“

Agga Dkka haigus ei sanud mitte parremaks, waid läks pahhemaks, mis ommeti näitas nattuke pöörwad. Ta sõbrad mõtlesid: wist selle pärrast, et ta ennast wägga wihhastas; agga minna mõtlen: wist selle pärrast, et suur Piiskop ja tohter õppetajale tahtis appi tulla. No olgo nüüd üks ehk teine assi ehk mõllemad kofko olnud — wimaks teggi Dkka ommeti, mis ta esmalt koggoni ei tahtnud. Oh ta wanna innimessele olli se kül wägga raske, agga mis häddaga tehha? Ta kartis sedda ja teist; agga wata! naaber nuttis rõmo pärrast, kui tale kät leppimisefeks wasto pakkus, ja kui Dkka jälle koio ronnis, ütles temma, et nüüd nago kiwwirink ta rinna peält olleks mahhalingenud, ni ferge tunda ta omma süddant.

Mi pea, kui õppetaja teäda sai — tal ollid ta omma teädaandjad — tulli ta kolmat korda Dkka watama.

„No armas Jakob — ütles temma — ma ollen süddamest rõmus, et so käsfi jubba parreminne käib; agga kui terwis täieste kätte ja rahho süddamesse peab tullesse, siis pead weel mo kolmat rohto sisse wõtma, mis agga polegi enam nenda fibbe ei olle, kui kaks esimest. Sa olled sedda pahha sanna kül omma seina peält ja naabri süddamest ärrakustutanud ja se olli wägga hea; agga ühhes kohhas on ta weel kirjas, se on, üllewel Jesanda ramatus, kus meie sured ja pissufesfed wöllad,

keif üllewel seiswad. Seäl peab ka weel riips läbbi tombatud sama, nenda kui se suur Wõlla pärria teeb: „Keif sedda wõlga ollen ma sulle mahhajätnud“ (Matt. 18, 32.) — — muido armas Jakob — — —

Täis halledust tulli Jakob omma sannadega wahhele ja ütles: „Agga armas õppetaja, kuida ma sedda pean teggema?“

„Sedda armas Jakob — wastas waimolif tohter — sedda sa ei woige isse tehha. Mi pitka käewart, mis Jummalä õigussest ning pühhadussest sadil ullataks, ei olle sul mitte, ja sedda punnast tinti, misga se riips wõlla kirjast läbbi tombatakse, ka mitte. Sedda peab üks kognoni teine mees teggema, se on se, kellest Ristia Joannes ütles: „Minna ei olle mitte wäärt, et ma Temma kinga paela lahti peästän“ (Luf. 3, 16.). — Kas tunned sedda meest, kellest Apostel Joannes kirjotab: „Minno lapsoksesed, sedda kirjotan minna teile, et teie mitte patto ei te. Ja kui legi patto teeks, siis on meil Geskostija Issa jures, Jesus Kristus kes õige on. Ja sesinnane on ärraleppitamine meie pattude eest“ (1 Joan. 2, 1. 2.). Kas tunned tedda, kes isse kord ütles, (ning se sanna seisab wiimse päwani wärskse): „Tulge minno jure keif, kes koormatud ja waewatud olete, Minna tahhan teile hingamist sata“ (Matt. 11, 28.), — ja paljo mu ello sanno on ta su rākinud. Kas tunned Tedda?“

Selsammal filmapilgul langes, nago taewa walgus Jakobi süddamesse ning ta hūdis:

„Jah, armas õppetaja, jah ma tunnen Tedda jälle ning tahhan Tedda põlwili maas pelluda, et Ta minno eest mo wõlga meksab ning ka minno wõlla firja omma risti külge lööb, kus keif teised on lödud. Jah ma ussun jälle ja tean tõeste, et Jeesusse Kristusse, Summala Poia werri, teeb meid puhtaks teigest pattust.“

Selsammal tunnil langesid mollemad mahha ja pallusid Jeesandat ning sel ööl pallus Jakob paljo ja Jeesand wöttis temma palwed kuulda ning ta sai terweks ihho ja hinge poolest. — Ta naens surri warsi pärrast sedda ärra ning Jakob Otkas, kel nüüd ennam ofkast külges ei olnud, andis omma maia ning omma tütre ka weel peäle kauba Andres Näkka no rema poiale. Pulma aego, kui ta naabre langoga omma pallokest ühhe waagna sisse kastis, olli ta südda täis kitust ja tänno, et Summal keif kurja heaks pöörnud.

Ja, mis paljo ennam wäärt olli, fesinnane ueste sündinud pattune ei pannud mitte käd rüppe, waid ni hästi omma ello kui ka omma sannaga olli ta teistel õppetajaks. Wäljal, metsas heinamaal, ukse ees pingi peäl, — iggal pool leidis Jakob rumi omma Jeesanda armo tunnistada ning ta sannad, mis südda mest tullid, läksid ka jälle süddamesse ja süütsid põllema, kus muido weel ei moistnud möttelda.

Lühhidelt: üks süssi aias teist põllema ning Jeesanda Waimo õht olli puhhumas, et aega möda wähe neid olli, kes kui uimased sippel,

gab ja mesfilased foggodusfes ellasid. Sa kui ka foggodus sabbuseridest ja warriseridest üsna puhhas ei olnud — kus on üks nisuggune? — siis woi ommeti igga üks, kel filmad ollid nähha, warfi ärratunda, et endine foggodusse luggu teisem olli ja iggapäwaga teisemaks läks.

IV.

M a t a r g a d .

No mis lomad need on? küsib küllawadder ja tunneb neid ommeti hopis parrem, kui minna. Targad nemmad kül ei olle, se on nende söimonimme; agga kui rummalatetest weel rummalamaid on ja hulludest weel hullemaid, no siis on rummalad ka targad ja hullud moist, liffud. Kui küllas lambas ümberkäib, piim wennib, woi kokko ei lähhä, kanna nahkmunne munneb, wäeti wassikas täie täis on, härja wärs punnast lasseb, seapörsas kängo jäeb; ehk: kui innimeste jures wannadel ehk lastel üks teine wigga juhtub, köht lahti, solatükad lätte peäl, roos jalla sees, näggo kestendab ehk muud sellesarnast wigga: — kas sa siis minno käest küsima tuled, kes „Ma targad“ on, ja kus nad ellawad? Kül sa siis tead, kus Kaerawannamoor, Pimme-Marri, Tulli-Anno, Sirbi-Tõnnis, Pütti-Türri ja mis muido nende noidade ja solapuhhujatte ja kaerdiseggajatte

aunimmed on; kül siis ilma küsümatta tead, kust te nende jure lähhäb.

Jah, küllawadder, nenda sinna ja so naabred saggedaste tewad. Agga, armas wadder, mis sa sellega tunnistad? No mis sa muud tunnistad, kui sedda, et sa neist püstirummalatetest weel hea tükki rummalam olled; sest petja, olgo ta ni rummal kui ta on, on ikka weel nattuke targem, kui se, kes ennast melega petta lasseb. Memmad teädwad, et sind petwad; agga sinna ei tea mitte, et petud saad. Wadder, wadder, sa kostad, kui legi sind küsib, mis usko sa olled? filmapill: „Ma ollen risti usko,“ — ja sa ei häbbene ennast mitte ilmsi paggana teggusid teggemast? — — Tohho mustlane omma rummalussega! ja mustlased on sind ka mitto korda petnud. — Tulleb mustlaste karri so oue, önnistawad sind taewast sadik, ja kui sa hästi rohkeste neile ei anna, siis on saiatamine lahti: „Sago so lambad tiki uppuma, seapörsad aia wahhele jäma ja sedda ja teist. Pärrast püstap mustlane isse pörsa aia wahhele ja lükkab talle tiki ja sa narr mötled nüüd: se on temma saiatamisest tulnud ja annad selle hirmoga teine kord sülle ja seljaga, et jälle sähhärdust äppärdust ei peaks tullema. — Ma woiksin sulle hea söbra polest weel hästi sanno anda, agga kes teab, ehk panned wimaks weel pahhaks; sepärrast tahhan sulle parrem ühhe jutto räkida, kust ehk ennam öppetust wöttad ja leiad, kui agga wähhegi filmad lahti teed.

Wiso külla — tal on ka üks teine nimme, agga mis hakkas kirja pannema — olli seshamas kihelkondas, kus „Mäffa Andres“ ja „Olla Jakob“ elasid, kellest üllemal jubba rääksin. Agga se külla olli täis ebbausk, nago koer kirpa. Keik suggused kunstid ja kombed ollid neil jures, ja ülleültse keik sured „Ma tarkade“ auustajad. Summal taewas ja õpypind tohter liinas, need ei moistnud nende Ma tarkade wasto mitte U. B. D. Nenda kui walged liblikad kapsaste peäl lendawad, kelle munnadest kapsa ussid sünniwad, nenda sigginewad Ma targad ka seäl, kus rahwas pimmedusses ellab ja neid ussub. Tõugud ei seggi jo ka maial, kui mäddand lihha sees. No siin Wiso küllas olli agga üks ainus touk, ja hea suur.

Nenda arwata werst maad küllast emal, ühhe waino künka peäl seisib üks pool saksa, pool tallo modi maia ühheksa pärna al nimmega Pühha-kiwwi. Walge korskas olli maial peäl ja paar klaasaknaid ka ees; agga seinapalgid ollid tahhumatta, nurgad sawwi ja lehmastitaga märitud, öllest kattus peäl ning puwarresed ristid harja peäl, nago igga tallo maial. Toa ümber olli kartohwi ja kapsa aed ja ukse ees kapsa aia kõrwas üks pärrato suur kiwwi, nago weike heinakutshi, kel ka, nago heina kuhjal isseärranis aed ümber olli (sesinane kiwwi olli Wiso külla Sinai mäggi; sinna ei tohtind ükski lojus egga innimenne liggi miina). Dues seisid 9 pärnapuud üm-

ber toa ning olli pällawa päwaga nende willus wägga kenna istuda, ja seäl seisid ka mitto pinki selle tarwis walmis. Mattuke maad maiast emal, jooksis weike jöekenne möda, mis palla- wal suuwel ka foggoni ärrakuuwis.

Se kohhakenne olli kül weike, agga igga- pididi, isseärranis sui aial, wägga kenna. — Mo kes seäl sees ellasid? Inglid mitte, waid innimesesed ja peälegi öige pahhad innimesesed. Meest hüti Pütti-Zürri ja naest Tulli- Anno. Nende wannemad ollid priirahwas ja Tartu maalt wannast tulnud. Zürri isä olli metsawahht olnud ja Zürri olli seddasamma ka. Et nad Tartlased ollid, olli nende tölbist kelest peage tunda.

Kuida esmalt ütlesin, se suur kiwwi olli Wiso külla Sinai mäggi, Pütti-Zürri nende Moses ja Tulli-Anno temma kallis abbikasa. Zürri päwal, Jani päwa ösel ja muil täht päi- wil olli rahwas kiwwi ümber kous ning Zürri teggi tempusid, mis ei költwa kuulda. Keif suggu ohwrid widi selle kiwwile, sukkad, särgid, leiwad, lihhad, rahhad, ja mis ial nimme kan- nab. Keif asjad teadis Zürri ja wois nou anda, olgo tössi woi walle, keif haigusesed tun- dis temma ja keifide wasto teadis ta abbi. Kes ial metsawahhele läks, olgo abbisama ehk muud asja aiama, ei läinud mitte tühja käega. — Nenda kui Zürri tohter olli, nenda olli Anno kulus tulle ännä walmistaja ja seält sai ta omma nimme. Monne mehhele on ta tulle ännä alla pannud ja se olli neile parras.

Rahho olli neil ilma lapseta pari rahwal wägga wähe; sest allati tullid ja läffid abbi otsjad ja nou küssiad. Nenda olli ühhel päwal Pütti-Jürril ja Annal jälle paljo teggemist olnud, agga wasto öhtut tulli weel üks perre-naene kulla poolt, püt teise ja puddel teise kã otsas, Pühhakiwi pole.

Sedda nähhes pahhandas Tulli-Anno ja ütles: „To om üks rahwas, kea sul kala pääl saisab, ni kui kärblase haige filma weren.“

„Lost polle wigga mihhastage, kui enge häste mannu towa!“ — ütles Jürril, wöttis püsfi kätte ja fargas takka uksest wälja. Kuhho ta lippas, sedda same pärrast kuulda.

Tulli-Anno istus afna alla ja hakkas sukka kudduma, ja kuddas ni libbedaste, et ta otsego ei olleks näinudke, et naene tuppa astus ja terretas. Terwist wasto wöttes tõstis ta pea üllesse.

„Kas pappi koddu on?“ küssis naene ja panni wienaelase wõipütti ja puddeli ukse kõrwa mahha.

„Pääd paljo waljemb kõnnelema — ütles Tulli-Anno; — mul om haige kõrwa, ma ei kulle.“

Naene: „Kas pappi koddu on?“ — hüdis õige waljuste.

Tulli-Anno: „To ford mitte; ent kui weibest wöttad aiga wita, sis kül päge koddun saab ollema. — Mis sis weas om?“

Naene: „Mul ennesel polle kül, tänno

Summalal, wigga middagi, agga mo wa' teine pool on üsna tühjas."

Tulli-Anno: "Om täl fötto wallo?"

Raene: "Ei sedda kül mitte; eile on ta wimaks weel sõnud ja sest sadik on tal raske többe haigus!"

Tulli-Anno: "Om wahhest paljo wastset leiba sisse aiano?"

Raene: "Eile õhto söi ta panni peäl kārri-tud seapekki, kartohwliid ja kanna munna, mis peäle ollin lõnud, ning ka sibbulast; muud ühti."

Tulli-Anno: "Eä on kül weidifest wötno?"

Raene: "Jah, kas ta mo keelbo kuleb? Ta söi rohkeste kahhemehhe cest, ehk ma kül keelsin: Tõnnis, jätta järrele! agga temma wastas õige Tarto modi: "Enne pääb kõt kār-risema, kui üwra roga üllejama!" Müüd ei woi waene kuskil ennam ellada. Du wist monni kurri film nende munnade peäl olnud, egga nad muido nenda waewa ei te."

Tulli-Anno: "Ta es wötta weel mihhas-tage rohhto sisse."

Raene: "Jah, olleme temmale ka monne lusfika täie postlamasla ölli sisse aianud ja peu täie wäärt sola ja püsfirohto seffa pannud; agga sest ei tulnud ka abbi middagi, waid asfi läts weel hullemaks. Ta weerleb sängis, nago südiussifenne pallawa kiwi peäl. Ma kardan, et tedda wist monni on ärrateinud; se ei woi õige asfi mitte olla."

Tulli-Anno: "No same nätta; ma kae weidi pärra, kos to wanna ni kawwas jääb?" ja

nende sannadega läks Anno wälja ja warsti pärrast sedda astus Pütti-Zürri eest uksest sisse, püs ölla peäl, nago üks mees, kes praego met-
fast omma ammeti peält on tulnud. Ta puh-
hus ja ähkiis ja pühkiis higgi otsa peält, kus
kül higgi ei olnud.

Külla naene hakkas omma endist kaebdust
ja tunnistust jälle eest otsast peäle, sedda ja
sedda, nenda ja nenda ning pallus Zürri kaela
hakkates, et temma meest mitte häddasse ei
piddand jätma.

„Same nätta, same nätta, — wastas tarf.
— Olles sa mulle weidikest haige „omma-
märga“ manno tonu, to olles lige parremb
olnu. Säält olles ma kõrraga nänno, mes
täl weas om.“

„Jah, armas papp, sedda ma ollen ka
teinud. Siin on üks poletobine puddel, mis
mo mees enne tullemist täis laskis; agga ei
tea, kas sest kül on.“ Nende sannadega wöttis
naene puddeli ukse kõrwast ja andis tohtre
kätte ja otas nüüd ristis kättega, mis targa
suust pididi tullesma.

„No se om hä, se om hä!“ — wastas
tarf, — aias nüüd jallad laiaili, hoidis puddeli
wasto walget, seggas ja wahtis, seggas jälle
ja wahtis. „Hm, hm! — ümmises temma,
— to haige om üks meesterahwas, nenda nel-
jakümne aastaja ümber — püstja rinnun ja
nabba ümber — keerlep prilla sängin maas
— ent polle ka inimes panna — kae mes täl
köttun om — laiba, kartohwli, munna, sibbula,

poslamasla, püsfirohho ja kiif särrest asjo — om immes panna, et weel ärra es foolno.“

Naene ehmatas ärra, kui fulis, et keif ni selgeste mehhe kusse sees kirjas olli. Se wois tarf olla, kes sedda keif teadis! Ta pallus nüüd sedda surema lotusfega, et Pühhakiwui papp temma mehhele rohto pididi andma; maksomis ta maksab.

Tohter andis nüüd puddeli jälle naese kätte, läks kambre, panni sedda ja teist kokko ühhe puddeli sisse, mis hästi ofsele aiab, ja käskis naest igga pole tunni järrele sest mehhele ühhe lemelusfika täie sisse anda, ja sedda senni kaua teha, kui wallo taggasi jääb. Rohhe, mis naene sai, wois kül omma 10 kop. hõb. wäärt olla, agga 5 naela woid ja 100 koppikune hõb. betük olli tohtre palk, ja et mees, kellest keif arwasid: se kärwab! — pärrast ommeti jälle terweks sai, se läbbi sai Pühhakiwui tohter weel sedda kuulsamaks.

Küllawadder panneb nüüd immeks ja mõtleb: „No se olli ka mees kül, kes ühhe puddeli täie pükfi märja seest keif nenda selgeste ärra näggi. Ma targad on ka mehhed; üttelgo Sannumetoja mis ta tahhab!

Tohho rummal! — Kui Pütti-Zürri toast püsfiga wälja fargas, ei läinud ta mitte metsa, waid toa peäle ehk põningule. Põningul olli ahjo kohtas üks torro, mis sui aial lahti seisis ja mis läbbi se, kes põningul olli, keif selgeste fulis, mis al toas rägiti. Selle torro otsa panni nüüd Zürri omma kõrwa ja kulas, mis

Unno toas naese käest wälja pärris. Et agga monni fanna ei piddand kaddunuks minnema, teggi Unno ennast kuulmattaks, et naene sedda waljuminne pididi räkima ja Türrri põningul sedda parrem kuulma. — Moistad sa nüüd, kust Türrile se suur tarkus tulli, misga 1 hõbberubla ja 5 naela woid pole tunniga kätte sai? — Agga kui paljo, oh kui paljo on neid, kes sedda luggewad, ja pärrast, kui pisuke sõrmge haiget teeb, warsti selle ehk teise Ma targa jure jookswad. No kes woib teist karwo pididi targaks tehha? Kes ei tahha märko wõtta, se jooksku peäle!

V.

Sühhike te reis.

Wanna kingisep liinas surri ärra ja tedda maeti mahha. Emmand jäi lesseks ja se ainus poeg, mis tal olli, jäi waeseks lapses, ehk parrem waeseks mehheks, sest ta olli jubba ärraloetud ja selliks tehtud. Omma piggi ja nahha tööd, mis õnna issa jures õppinud, moistis mees kül aufaste, agga mailmast ei teädnud ta weel ni paljo kui fanna kirjast. Ta olli nüüd emma ainus toitja ja eestkostja. Gest otta teggi mees holega tööd ja asjad läksid hästi; agga aeg aialt kaddus mehhe rahho ärra. Mitto päwa istus ta mõttes omma tö jures, agga tö ei läinud middagi ennam

eddasi. Ja kui lest emma küsis: „Andres, mis sul wigga on? olled sa haige?“ siis sai ta ni seggast wastust, kust ta ni wähe arro sai, kui kanna sae purro seest terra leiab, ehk ta kül kaapsib ja raapsib.

„Ja jah, Andres, — ütles siis emma — ma tean kül, mis sul wigga on ja kust so king piggistab, ehk sa mulle kül selgeste ei ütle. Sa tahhaksid sureks mehheks sada, ja ka nenda kinga, ja sapa, podid piddada, nago sa suurde linnade sees olled kuulnud; sa tahhaksid ka nenda pitka warrega Türgi piip suus, möda tubba käia ja watada, kui 20 ehk 30 selli tööd tewad, isse weel öppipoisid; sa tahhaksid ka üttelda: „Kutsar, panne mo kimled ette, ma tahhan siina ja siina söita!“ — ja sedda sa tahhaksid, Andres, ja siin sedda ei sa. Agga Summala nimmel, Andres, kui sa tahhad, minne peäle! Muido jääb sa surmani urrisejaks innimeseks, kes pärrast ifka mötleb ja ütleb: „Oleks ma läind, siis oleks ma läind!“ Agga kui kord olled ärrakatsunud, küllab sul siis teis sed mötted tullewad. Andres, suur wahhe on keddose ja wällise ello wahhel; agga katsu!“

Andres kopsis ja wennitas weel monne päwa nahka; agga wimaks ütles ommeti sübdame peält ärra: „Emma, ma ollen keik järrele mötlenud ja näen selgeste ärra, sest ei tulle middagi wälja, kui ma sia jään: minna pean reifima minnema!“

„No muidogi, Andres, — wastas emma; — agga mis sa ennam kaua aega widad?“

Midda kauem sia jääb, sebda hiljem saad, mis nouad."

"Siin ei sa minnust middagi — ütles Andres — jään surmani ühheks iggapäiseks piggilappiks, kes wanno parrandab ja usa teeb ja kümme aasta pärrast muud middagi ei olle, kui mis ma kümme aasta eest olin."

"Dige kül, Andres, — wastas emma tradilõnga fedrades; — so õnnis issa on kül tükki paarkümmend põlwerihma omma põlwe kui ka sinno selja peäl ärra kullutanud ja ta risti peäl ei seisa muud middagi, kui: "Siin hingab Suhhan Mattias Palm, endine autwäärt künigiseppameister." Ei ees, egga tagga seisa ennam muud aunimme feddagit, ja se on temma poiale liaks kassin."

"Mo selle pärrast — ütles poeg — tahhan ma Peterburri, seält Saksa, Pratsusse ja Inglis-male minna. Seäl on jubba monni mees omma õnne leidnud."

"Ja muidogi omma õnne leidnud — ütles emma. — Hilja aego rägite weel ühhest Saksa mehest, ühhest rätsepast, kes ka waeselt Londoni linna läks ja seäl ni rikaks ja sureks mehheks sai, et temma maias würstid ja krahwid ni samma sisse ja wälja käiwad, nago meie maal sippelgad. Omma waeste suggulastele sadab ta üht kuldtükki teise järrele. Andres, kas se polle kenna kül?"

"Egga ma sind ka ei unnusta, armas emma, — ütles Andres. — Neg aialt kirjotama, kuidas mo kassi käib, ja kui üks kord mo

Tirja al seisab: „So tännolik poeg, Inlandi, Irlandi ja Sottlandi ma kunninga omma kingisep,“ — egga se sind wist ei teota? Siis panne filmapilk riistad kotti ja tulle omma poia jure, nago Jakob läks Egiptusse male omma Josepi jure. Kui minna ka kunningaks saaksin, egga ma sellegi pärrast ennast sinnust ei häbbeneks.“

„No siina male — wastas emma — on weel nattuke aega. Minno pärrast posse sul mitte tarwis murren olla. Tänno Summalale, meil on ni paljo, et kahheste ja ka pärrast kolmeeste woiktime ellada, mis siis weel, kui wanna innime üksi jään. Rublat wiis iggas kuus ürirahha ja kaks lehma mullikast lautas, kui isse ka kässi jalgo ligutan — sest on ühhe wanna lessete küllalt.“

Ki pea, kui Andres sedda kulis, et emma mitte wasto ei pannud, hakkas ta warwi ennast te peäle walmistama. Emma tännised tõriistad tahtis ta feik otsego ärrakautada, agga emma ütles: „Poeg, jätta korristamist ja kassimist minno pärralt; wata agga need asjad kotto, mis sul te peäl tarwis on; küll minna selle eest hoolet kannan. Ma teen sulle weel fenni kaua maggusat roga, siis woid kõhto täis süa ja minna.“

Nenda olli ka. Andres panni reissipauna walmis, söi kõhho täis, räkis weel emmaga sest ja teisest ning jättis siis Summalaga ja läks minnema, et sedda ennemalt Inglisma kunninga omma kingseppaks sada. Emma läks

ka oue wärrawast sabid kasa ja ütles: „Poeg, ärra te lia käimissiega ennesele mitte waewa!“

Agga emma tundis omma poega. Suppa taggasi tulles ütles temma: „Minna jättan keil temma asjad nisamma kui, nad on; egga temma ommeti kauaks ärra et jä.“ Ja kui tunni pärrast kegi pari sawaid tallotada töi, wöttis emma neid wasto ja ütles: „Tulge home õhto järrele, siis nad on walmis.“ — Ja Andres, kes neid walmis pididi teggema, olli jo Inglismale läinud; agga kuida ööldud, emma tundis omma poega.

Andres läks, nago sellide wiis on, reisipaun selgas, kep kääs, juntubbas suus ja kühbar teise kõrwa peäl, omma teed eddasi: sest kuld- sed mäed hiilgasid waimus wasto. Agga esmalt ollid tal Koljati sammud, ja pärrast läksid ifka lühhemaks ja lühhemaks, kunni wasto päwa- lodet waewalt weel kufke sammud ollid. Mo miks nenda? Jah, Andressel tullid aega möda koggoni ued mötted ja temma südda hakkas jalgo wauma, se on, tereis olli rassem, kui ta enne olli möttelnud. Tubba paar pennikoormat koddust kangel, mötles temma: „Inglisma on wägga kangel, kes süna jouab käia?“ Teist paar pennikoormat mötles Andres: Saksama on ka wägga kangel, ma lähän Peterburgi ja woin seäl nisamma sureks mehheks sada. Ja nenda waus Andres lennates ifka maddalamasse, kunni õhto pimmedas käies tal wesfi silma tulli ja mötles: „Kui hea olleks mul praego emma jures koddos sojas toas ollewad!“

Nenda sai ta wimaks kõrtsi, kuhho õmaiale tahtis jada. Mehheke olli esimesse õhhenaga omma 5 pennikoormat käinud ja nüüd parruks wärsind. Eõi nattuke ja jõi ning heitis siis worimeeste seltsi mahha, kes õlge peäl puhkasi. Dimma reisipauna panni ta pea alla, mantel peäle ja legi ei küsfinud, nago emma koddõ: „Andres, kas asse on ka pehme?“

Andres olli agga wägga pahha asset leidnud. Ta kõrwane, kes wassakut kät maggas, olli wist unnes teistega tüllis, ümmises ning pekssis käsfi jalgo, ja sel kombel sai Andres pari wommo kuflasse, et silmad firjuks jäid. Ta fargas üllesse ja otssis teist asset. Ku walgel, mis afnast sisse paistis, näggi ta, et tagga seina äres üks pitt pesokünna modi laud seisss, kus muud middagi peäl ei olnud, kui üks tehhi ehk küllimet. Selle tõstis laua peält mahha, panni omma reisipauna teise otssa peäle ja heitis neste jälle maggama. Nüüd näggi temma und. Ta näggi unnes et ta kui poisike ihhoallasti oiuma tahtis miina. Ta teggi ennast soppa aufus üsna mustaks ja tahtis siis korraga kui Moramees teiste poiste selka astuda. — Kruua aega olli tal unnes, nago ei saaks ta ülle ühhe laua mitte mudda sisse ennast laska. No wimaks libbises laud alt ärra ja temma waus silmini pehme, musta mudda sisse. Gest otssa oli seäl sees wägga hea; agga pöördes, — sel muddal olli unnes üsna saia taigna hais — lätsid ta suud silmad ka sinna

sisse ja nüüd olli mehhekesel lämmatus kääs, ja ta hakkas kätte, jalgega rabbelema.

Selle häädaga ärkas Inglisma kuninga kingsep ueste üllesse ning näggi nüüd, et ta ülle kehha kõrtsmikko saia taigna sees, leiwas künnas maggas; sest monne päwa pärrast pidid kõrtsmikko tütre pulmad ollema, ja selle pärrast olli paljo saia juurt tartwis.

Dh palla silt, nüüd olli Andres kimpus! Ülle pea kõrdine ja pragane, ei woinud ta ennast nenda kellegile näitada. Ni pea kui arrosai, kus ta olli, kargas ta kül warssi kunnast wälja, agga tilkus nüüd hullem, kui pörsas, kes pragatõrde kuffunud. Mis nüüd heaks nõuks? Kissa tehha ei tohtind temma, muido olles pähhane kõrtsmik tedda teist forda kunnasse pistnud ja sedda teist weel peäle kauba annud mällestusseks, et Inglisma kuninga kingsep ta pulma toido olli ärrarikkunud. Ja mis ollesid teised tekäiad kõrtsis ütelnud? Nad ollesid tedda surnuks naernud. Ta wöttis se pärrast nõuks, nago rebbane kanna kongist, ilma Summalaga jätmatta lippama panna. Ta rapputas ennast, et taigna tükkid ümberringi lendasid, wöttis taignase pauna selga, lübbar pähhä, lep kätte ja panni minnema. Ta jooksis, mis ta joudis, kas Londoni pole? ei, waid koio pole taggasi ja olli higgine, nago sea reis Soulo laupäwa õhto ahjus, kui teisel hommikul emma jure koio sai.

Emmake ei olnud sel õsel ka paljo magganda sanud. Ta findel lotus, et poeg warssi jälle

taggasi piddi tullemä, hakkas aeg aialt wan-
kuma ning mötles: „Agga kui ta jahhopea
ommeti eddasi lähhäb!“ — Hommiko warra
astus ta ukse ette wälja ja wahtis pitki filmi,
kas poiake piddi taggasi tullemä? agga tüf
aega ei paistnud middagi. No wimaks näggi
korräga poiakest ni rutto möda maanteed tulle-
wad, nago tal finni wõtjad olleksid tagga ol-
nud. Olli Andres emma ette sanud, et tedda
selgeste wois nähha, siis ei teädnud emma, kas
piddi nutma, woi naerma; sest poeg näitas
nago olleks ta fördisoos aelenud. Andres
agga lipsas tuppa, et küllaliste filmist peästa.
Paar tundi pärrast sedda, kui ta ennast omma
pulma klištrist olli puhtaks pesnud, ja emmale
keik ärraräkinud, kuida Londoni tereis olnud,
istus ta jälle laua äres ja tallutas sapid, mis
eile emma kätte olli todud, nago ta ei olleks
jalga kotto wälja sanud.

Reisimisse himmo olli nüüd Andresest kad-
dud; waid ta teggi holega tööd ja wöttis ka
pärrast abbikasa ja monni pääw enne pulmi,
kui emma pulma saia juurt panni, tulli An-
dresjel förtsmikko pulmasaia taigas mele, mis
ta omma Inglisma reisi peäl ärra olli rikkunud,
ning satis förtsmikkule postiga kolm uut hõb-
berubla; agga omma nimme jättis kirja al-
nimmetamatta, waid ütles: „Sedda sadab üks
reisia sel, kes siis ja siis Inglismale male
miñnes, Teie jures ömaiale olli ning fogge-
matta leiwakunnasse kulkus ja kel nüüd ennesel
jälle pulma saia künna toas seisab.“

VI.

Verremees ja sullane ehk meis- ter ja sel, kuidas nad piddasid ollema.

Meie aego, kus monni asfi ja monni te wilto lähhäb, ei woi legi teistele liaks paljo õiget teed juhhatada, et rahwas näeksid, kuidas nad ellawad ja kuidas nad peaksid ellama. Ka se, kes Sannumetojat kirjotab, tahhaks sedä, mis ta head kuleb, näeb ja ramatudest loeb, Sannumetojas, kui peeglid turrule toua, et need, kel sest kasso on, woiksid sisse wadata ja nähä, misfuggused nad peaksid ollema. Tahhan teile siis jälle üht peeglid ette panna, waatke holega sisse, kas ollete, nago need ollid, kellest siin rägitalse, ja kui mitte, no siis katste, et Summala abbiga seks saaksite, muido lähhäb wimaks teil wilto ja raisko.

Aastal 1530 (se on, selsammal suil, kui meie kallis Ewangeliumi usfotunnistus Augsburgi liinas, pääw pärrast Jani-päwa Keisri Karli V. ette loeti), seisis Marburgi liinas, mis Sibenbürgenimaal, hommiko pool Ungri maad Türgi raie äres seisab, üks noor mees, nimmega Peter Predernik, turro peäl ja tahhus palka, mis omma naabri, paggara maia alla tahtis panna, kus allumissed palgid jubba

mäddand ollit. Mees moistis aufaste, kui pusep, omma ammetit ja tal olleks tarwis ol-
 nud selli wotta, agga toit olli sel aastal kallis
 ning ta armas naene, mis hilja aego olli wõt-
 nud, polnud temmale ka muud middagi kasa
 tonud, kui se maia, kus sees nad ellasid, ja
 üht süddant, täis trunst ja armastust. Need
 ollid kül kallid asjad, agga üks noor allustaja,
 sel olleks ka rahha tarwis. Predernik teggi
 tööd, nago waenlane, ööd ja päwad olli ta
 liikumas; agga ta ei sanud üksi onneti ennam
 walmis, ja siiski — selli piddada, se polnud
 ka mitte nalja asji; se tahtis süa — leib olli
 kassin; se tahtis maggaba — kust wodit wotta?
 se tahtis palka — ja meistril olli ennesel weel
 mitme asja peäle ni wägga koppikut waia; —
 maia olli alles tühhi ja paljo töriisto weel
 tarwis. Olli Predernikul abbi tarwis, siis
 wöttis päälisse; agga se ei tahtnud mitte en-
 nam hästi ebdasi miina, sest ta sai igga pä-
 tööd jure, ja käsji ei kaswanud ennam otsa,
 kui enne olli.

Dimma tö jures turrul seistes, kirwes kae
 peäl, mõites Predernik praego selle peäle, kui
 tedda forraga legi terretas ja küsis: „Meister,
 kas Teil on abbi tarwis? ja kui nenda siis
 wõtke mind!“

Meister Predernik wöttis terwise wasto ja
 watas selle nore innimesse otsa, kes ennast
 temmale selliks palkus. Noor sel olli üks üm-
 makuse näoga Ungri mees, kes agga ni katkend

wälja näitas et meistri jubba eest otša mitte suurt lusti ei olnud.

„Sul ep ollegi õiget ride hilpo selgas — ütles Predernik — ei põlle egga kirwest, mis igga puseppa selli kohhus on! Mis lusti mul peab ollema, sind ommaks selliks wõtta? ehk mis head woin ma sinnust lota?“

„Armas meister — ütles sel — igga lindo ei woi mitte temma sulge järrele kita egga laita. Minna polle ka mitte ni sure põlgamisse wäärt, kui Teie sedda arwate. Türklased on mind wangi weddanud, ellumaiad ärrapõletanud, mo isfad, emmad, õed ja wennad mahhalõnud, — kust pean ma nüüd, kes ma waewalt hingega nende käest ollen pääsnud, sedda sama, mis Teie nouate, ilma tōta. Jubba kolm nädalid jooksen ma ümber ja otsin tōõd, agga ükski ei wōtta mind tōõsse, waid keif ütlewad sedda, mis Teie ütlete, ja monned weel paljo pahhemad. Ma häbbenen ennast poolsurnuks terjades ja ommeti pean seäl jures ka nälga näggema. Sepärrast pallun ma: andke mulle tōõd! ja siis pärrast woite mind jo iggal aial jälle omma teed sata, kui ma mitte ei tõlwa.“

„Mis so nimme siis on?“ küsis meister.

„Minno nimme on Anton Wenski“ wastas sel.

„No ma tahhan siis ommeti lord katsuda — ütles meister. — Wōtta siit kirwes ja raio se tappiauf siisse! Küllab same siis warsti näh, hä, kas omma tōõd eile olled õppinud ehk enne olled moiftnud.“

Nago kaks rotti kallale, nenda kargas Wenski kirwe kallale ja hakkas warfi tööse. — Meister watas kord korralt, kas töö ebd o ja kõlbatus, kas usinus ja moistus kous pidid ollema? ja wata, se olli ka nenda. „Sedda meest woin ma wägga hästi prufida!“ mõtles temma ja wöttis nouks Wenskit mitte ennam ärra lasta.

Kui noor meistri emmand keshommiko prufosti järrele tõi, läksid ta silmad laiali, kui uut selli näggi, kelle jauks ta mitte polnud tonud.

„Armas Maria — ütles Predernik — minne öige koio taggasi, ja wata, mis sa kätte saad, ja to meie ue sellile ka prufosti!“

„Agga armas Peter,“ — öhkas Maria. —

„Ra moistan kül ilma ütlematta — wastas Predernik; — agga Jummal teab, et meil selli tarwis on, ja saab meid ka läbbi aitama. Olle agga julge! Kaks suud sõwad kül ennam, kui üks, agga nelli kät tewad ka ennam, kui kaks.“

Maria teggi nenda ja warfi pärrast sedda istusid meister ja sel palgi otsa peäle, wötisid enne mütsid mahha, wannisid käed kokko ja ütlesid: „„Jesand, keikide silmad lootwad sinno peäle, ja sinna täidad keik, mis ellab, hea melega,““ ja hakkasid prufosti wõtma.

Leiba wöttes ütles Wenski: „Armas meister, ärge pange mitte pahhaks, et ma nenda paljo sõön. Teist päwa ei olle leiwa marja mo kele peäle sanud, ja ma mõtlesin ennast

ärnanörkewad; sest kui Teie jure sia tullin, olli mul otsego hing nidega kaelas. Summal olgo fidetud ja tännatud kalli toido eest! Riiüd peab tö jälle eddasi minnema! — Wöttis siis mütsi kätte wahhele ja ütles: „Issand, sinno suur nimme olgo fidetud nüüd ning iggaweste. Amen.“ Ja nüüd läks ta ja raius jälle, et firwes ullus kä.

Meistril olli suur rööm, omma selli peäle wadates, sest tö olli nago laggund ta kääs ja mis teggi, olli kui wallatud. Meistril olli teggemist, et isse nenda rutto eddasi sai, kui Wenski ja nüüd olli kahhe tö ifka kahhe tö.

Lounel koddoo söma laua äres ütles meister: „Wenski, kui sa tahhad, siis woid kül minno jure töösse jada; agga ma ollen alles noor allustaja, ja pudub weel paljo, mis meistri maias muido peab ollema. Pead-monni näbdal weel ölge peäl maggama.“

„Polle wigga, meister, — wastas Wenski. — Türgi wangis pididin mitto kuud palja kiwide peäl maggama ja jallad weel raudas.“

Nenda olli siis kaup walmis; sest Wenski küssis, kui sel, nisuggust palka mis muido igga päilisele anti.

Wenski pididi pärrast lounat üffi tö jure minnema, sest meister Predernik olli raeioia peäle kutsutud. Rae wannemad ollid just sel sammal aial Marburgi linna kirrikule ue kella lastnud wallada ning selle tarwis olli nüüd ka uut kellatoli tornis tarwis, mis Prederniko holeks rehha anti. Olli üht ja teist sepärrast raeioia

peäl räkimist ning meister sai üsna wasto õhtat
tõ jure taggasi minna ning sest olli tal kahjo.

Temma immekspannemisests leidis temma,
et palgid jubba tahhutud olli, kus kallal neil
meistri arvo järrele weel mollemil õhtuni pididi
tööd ollema.

„Di, oi, Wenski — ütles meister — sinna
olled jo pool noida, Wenski! Minno teada
pididi meil mollemil õhtuni tööd ollema.“

„Sel peab kahhewõrra ussin ollema —
ütles Wenski — kui ta üksi tõ jures on; sest
ta on siis meistri ja selli assemel.“

Renda läks siis asfi igga pä eddasi ja Pre-
dernik ütles näddali lõppetuseses omma emman-
dale: „Maria, tänna minnoga Summalat,
Wenskit on temma meile, otsego warra maiasse
saatnud. Piddagem tedda sepärrast ka kalliks!
Kae-kassa-kohhus on mulle mond head rubla
ette maksnud, sepärrast peame temmale warsi
wodet murretsema, et nisuggune tõmees mitte
ennam ölge peäl ei magga.“

Keif mis Predernik tahtis, teggi Maria
hea melega; mis mehhe melest hea olli, se olli
ka temma melest hea; ja se olli ka wägga tar-
wis; sest se foggoni teine ello, mis Wenski
nüüd ellas, teggi tedda haigeks ning ta pididi
mahhabeitma.

„Meie peame temma eest hoolt kandma —
ütles Predernik — nago omma wenna eest,
se on ühhe õige meistre kohhus. Du temma
terwisses meie eest truište murretsenud, siis
peame meie ka haigusfes temma eest truište

murretsema! Ja Maria, kes üks wägga armastusse wärt hing olli, ütles jah, ja teggi ka nenda.

Wenski haigus olli wägga raske ning ta elio künal näitas igga silmapilk kustuwad; agga Summal aitas wimaks ommeti ja ta hakkas jälle parremaks sama.

Süddame pohjast tännas Wenski keige hõle ja waewa eest, mis Predernik ja temma emmand haiguses temma pärrast näinud. Mitto Ford leidis Maria, kui tedda watamas ja aitamaks käis, et Wenski silmaweega Summalat pallus.

„Oh kui ma ello aeges sedda head teile weel woiksin tasfuda — ütles temma — mis teie minno woõra innimesse pärrast näete! Agga Summal saab teile sedda tasfuma, kelle pole ma igga pääw selle pärrast õhkan.“

Risugguste möttete ja sannadega toufisis ta ülles ja läks jälle maggama. — Pea woista jubba sängist omma jouga wälja tulla; agga nüüd olli temmal ka sest suur kurbdus, et meister kellatoli kallal ainouksti pididi tööd tegema ja temma ei joudnud weel awwitada. Predernik trööstis tedda ja litis, et kelle hästi lähhäb; sest liina wannemad ollid tedda sega wägga auustanud, et tedda, kui keige noremat meistrit, ende selka ollid wallitsenud ja sedda uksti temma truusse ja ussinusse pärrast, mis ta õiglases ellus, töös ja sannas, iggal aial üllesse näitas.

No wimaks wois Wenski jälle töõsse miin;

na. Rahhetordse usfinusse läbbi püdis ta haigusse ärrawidetud aega jälle ärratasfuda. Saggedašte pididi Preberrnik tedda keelma, et ennesele mitte liga ei teeks.

Nüüd hakkasid müriseppad jubba aukosid torni sisse teggema ja näddali pärrast olli kella tool walmis ning se jämme föis rippus jubba seäl külges, misga kel pididi üllestombatud sama. Keif lii römustas ennast, et nüüd warfi ue kella hellin neid Summala kotta pididi kutsuma, Sedda tännama, kelle käest keif head anded tulleswad.

Agga enne kui se sündis, langes Summala wits raskeste liina peäle, ning pidid innimesed rängaste kannatama.

Türgi raia äärtse ristirahwal ollid Türklased sureks witsaks. Sel aial olli neil weel suur joud ja woimus kääs ja werrewallamisese himmust polle neil ial pudust olnud. — Nüüd, tänno Summalale on nemmad woimatamad, nago lastud warresed, — ehk nago kistjad hundid, kes ristluisi on mahhalödüd. — Sel aial agga risusid, tapsid ja põlletasid, kuhho ennast ial pöörfid. Waene Ungri- ja Eibenbürgeni- ma, mis nende raia äres, olli öige nende jalge al tallata. Mitto kord tullid nende ratsawäe salgad äkkiste ülle raia, risusid küllad ja liinad puhtaks, põlletasid maiad ärra ning weddasid norema meeste- ja naesterahwast wangi ja nõdremaid wannu ja lapsi tapsid nemmad ärra. — Sel kombel olli ka Wenski nende

Kätte sattunud. — Igga pühapääw palluti nende pärrast kirritus Summalat.

Olli siis kord kõlla kuulda: „Türklased tulleswad!“ no siis pöggeneš, kes pöggeneda wois keige sellega, mis ial kanda ehk weddada joudis, ikka metsa ja mäggede peäle.

Kenda tuli ka just selsammal aial, mil Marburgi linna rahwas ennast omma ue kirriko kella pärrast römustasid, se hirmus sannum linna: „Türklased tulleswad!“

Oh sa Summal! ei seäl enam aega polnud. Keik jooksid, nago olleks nemmad äkkiste hulluks läinud, übhest teisest läbbi ja mitto ei teädnud, kuhho pole joosta?

Meister Predernik tuli joostes koio ja ütles: „Petke asjo eest ärra ni paljo kui petta woite, wõtke kasa, mis jouate ja siis pöggenege mäggede peäle! Wenski, kassina sa mo last ja kaitse mo naist, nago mo wend! Minna pean jälle raekoia peäle minnema ja linna eest murretsema. Summal olgo teie, minno ja keige linna kaitaja!“

Kende sannadega töttas ta jälle raekoia peäle taggasi.

Nüüd woib kül igga üks hõlpsaste arwata, kuidas waese nore emmanda pea ümber käis. Ta olli ni kohkund, et ta eddasi egga taggasi ei sanud. Sedda suremaks kassuks olli Wenski, kes nisugguses tulles jubba oliud. Ta teggi emmandale pea jallad alla ning nüüd kandsid kofko, mis joudsid, keldrisse ja ma sisse ja aiasid siis palka ja kiwwa peäle. Kui selle

tõga walmis ollid, tõttasid liina wärrawast wälja, et metsas ja mägedes warjo leida.

Agga Summal parrago, nemmad ollid hiljaks jänud! Wärrawad ollid jubba finni. Koddanikkud, söia riistad kääs, tõttasid jubba walli peäle ja isfeärranis ühhe wärrawa pole, kus suur mürrin ja kärrin olli ja püüsi paugud kuuldi.

Roor meistri emmand olli ehmatand, nago lummi walge; laps käre peäl, ei sanud ta ennam sammo eddasi, waid wahtis Wenski otsa, kes isfegi ei teädnud, mis nüüd pididi teggema?

„Nüüd olleme huffas!“ — küssendas Maria. — Meie langeme nende hirmsa lomade kätte! Wenski, aita, aita mind ja mo wäetimat last!“

Wenski ei woinud muud, kui filmad taewa pole tõsta ja Issandalt abbi palluda, ja seäl langesid ta filmad kirkiko torni peäle ja nago fegi olleks ta kõrwa sisse hüüdnud: „Tõttage sinna üllesse!“ — Silmapilk olli Wenski walmis. Ta wõttis lapse omma käre peäle, hakkas teise käega Maria käest finni ja weddas tedda möda treppi üllesse. — „Senni kui Türklased meid füt otsma tulleswad, on Keisri wäggi jubba neil ennestel kaela peäl.“

Sure hirmoga tõttas Maria Wenski järrele ja sai wimaks üllesse kella toli, kus ta mahhalanges ja ärranörkes; agga pea ärkas ta jälle üllesse ja nüüd andis Wenski lapse emma kätta ja watas isfe lugist wälja, kuida asfi al liinas wälja näitas?

Dh mo Summal, kuidas ta ärraehmatas! Türlklased ollid sure hulgani wärrawad lahti murdnund ja nüüd olli hirmus tapminne ja ulluminne ulitsate peäl, mis jällestusse peäle aias. Ta näggi ka Türlklased kirriko töttawad ja pididi hirmo pärrast pea karjuma hakkama.

„Kuida lähwad loud al liinnas, Wenski? — küssis ehmatand Maria. —

„Nahhaste kül, armas emmand,“ — wastas Wenski. — Türlklased on sisse tunginud ning tapwad ning risuwad nüüd omma wisi.“

„Iggawenne, wäggew Summal, — pallus Maria — faitse isse minno meest!“

Korraga olli uut kassa al kuulda. Türlklastel ollid wist sannumed tulnud, et Keistri wäggi neil kannul olli, sepärrast töttasid nemmad omma risutud warraga wärrawast wälja joudma, et minnema saaks, enne kui lõkso jäwad.

Hirmsam luggu olli se, nemmad ollid mitto maia põllema pannud ja neist ollid monned üsna kirriko lähedal, ning tulle hais tibusis jubba torni lugist üllesse.

„Torn põlleb! — küssendas Maria. — Meie põlleme ellusalt ärra. Dh Summal aita!“

„Urge küssendage kui se, kes meelt ärraheidab — ütles Wenski — kes isse kül ka näggi, kui kibbedad loud kã ollid, agga ommeti Summala peäle lotis ja julge olli.“

Ta heitis esmalt põlwili mahha ja pallus süddamest Issandalt abbi, siis lastis ta jäm-

meda kōie otsa, misga uus kirriko kel piddi üllestombatud sama, lugist wälja.

Nüüd astus ta isse lugist wälja ja ütles: „Tulge rutto wõtke last pahhema käe peäle ja parrema käega hakkage minno kaelast kinni. Et pea ümber ei käi, tehke filmad kinni ja andke isseennast, omma last ja mind Summala hallastusse holeks.“

Oi, oi, se olli tö, mis Wenski nüüd ette wöttis! Omma jalgo wasto müri toetades, lohhestas temma kätte warral omma kalli foor, maga möda kōit mahha. Innimesed, kes sedda alt näggid, karjusid hirmo pärrast; sest kegi ei woinud muud möttelda, kui et keik kolm surnuks kukkuwad. Keik wärrisesid, pallusid ja öhkasid. Mitto jooksid ja kandsid padjasid ja pöhto torni alla unnikusse, et ehk kukkujad ellusse jääksid. — Korraga karjatas Wenski: „Oh Summal, minno käed ei pea ennam kinni!“ — Werri jooksis möda kōit mahha ja ta peupesjad ludeni lihhasi puhtad.

„Kannata weel paar minutid!“ — hüüdsid mehhed alt wasto, kes ta wallo kiskendamist kuulsid, ja Wenski teggi nenda, ehk tal kül surm filma ees seisis.

Selsammal filmapilgul tulli Predernik, ja sedda hirmust asja nähhes, et naene ja laps ning sell taewa ja ma wahhel rippudes igga filmapilgul surma woisid sada, minnestas se muido kotwa mees ärra ning langes mahha.

Kirrikut kustutada ollid rahwas pitkad red-
delid kofko kannud ning neid seuti nüüd ühhe

teise otsa ja julged mehed läksid neid möda ülesse ning ullatasid Wenskist sadik. Maria omma lapsega woeti nüüd temma kuffilt ärra ning said keif kolm surmast peästetud; agga neid pididi ommeti kui surnuid koio kantama.

Seäl kandsid head innimesesed nende eest hoolt, et pea jälle ellama hakkasid; agga waene Wenski olli sures wallus. Käed ollid hirmus lõhbutud. Paljad luud ja soned; lihha olli keif kõie külge jänud. Ommeti parranesid ka aega möda temma käed jälle ärra xing ta sai terweks. Oh kuidas Predernit ning ta noor emmand temma eest hoolt kandsid! Keif kolm tännasid Summalat ta sure armo abbi eest; ja kui teised Wenskit temma hea teo pärräst kiitsid, ütles temma: „Ma tännan Summalat, kes mind on kinnitanud, et ommeti nattulest neile sedda woisin tasuda, mis nemmad mulle head on teinud!“

Immeks olli panna, et sest tunnist sadik, mil Wenski omma kalli koornaga nenda taewa ja ma wahhel kõlkus, temma süsimustad juuksed lummewalgeks jäid, nago keige wannema innimesesl, ja ommeti olli Wenski häddast 25 aastat wanna. Sedda surma hirmo märki kandsis ta surmani ommas peas.

Oh kül monni maia Marburgis sel päwal ärrapõlles, sai tulli wimaks ommeti jälle ärrakustatud ja innimesesed hakkasid omma liina jälle, nago sippelgad omma lõhbutud pesa, ueste üleseehhitama.

Dürgi risujatte käsfi ei käinud ka mitte

hästi; sest Keisri wäehulgad, kelle eest nad liinast pöggema hakkasid, ollid neile paar penni foormat liinast ette sanud ja nüüd tulli hirmus lahking. Mõllemilt poolt tappeldi sure wahwussiega, agga Keisri wäggi sai ommeti woimust ja monni arwa Türlane peasis terwe nahhaga ülle raia ommale male; surem hulk leidis mööga terra läbbi surma.

Marburgi liina ja ümberkaitse rahwal olli nüüd jälle rahho ning omma risutud warra said ka jälle ennamiste keif taggasi, mis Türlaste käest ärrawoeti. Nennad woisid nüüd holega ja rahhoga omma ihho ja warrandusse hawo parrandada. — Sustament Mardi päwal sai uus kirriko kel pühhitsetud ja sesamma köiega, kedda möda Wenski olli omma foormaga mahha tulnud, üllesse tomatud. Ta kui nüüd uus kel tornist omma waljo heält kuulda andis, langesid keif rahwas põlwile mahha ja tännasid Summalat, kes neid Türlaste käest, kui ka need kolm hinge tornist olli päästnud.

Kui keif rahwas olli üllesse teusnud ning se kitusse laul: „Sind, Summal, lidame“ sai lauldud, siis astus meister Predernik teiste seast wälja ning tunnistas silmaweeaga, et liina wannemad Anton Weskit ilma hinnata Marburgi liina puseppa meistriks wastowõtsid. — Selle peäle astus ka purjemeister ette, tunnistas tedda raekohto nimmel liina koddanikkus ning andis se tunnistusse kirja Wenski kätte ja sowis head õnne.

Wenskil ollid pissarab silmas ning ta ei teädnud, mis ta feige se peäle pididi ütlemä Predernik hakkas ta kaela ümber ja ütles: „Armas wend, ärra lahku minnust mitte ärra! Sinna olled Jummalä armo läbbi mo naist ja last surmast peästnud!

Keik rahwas töstis heält ja öiskas: „Sn olgo meie ue koddanikko ning meistri Wenskile!“

Predernik ning Wenski jäid allati ühte kofko; ka siis, kui Wenski pärrast naese wöttis, ellasid nemmad ühhes maias ja söid ühhe laua peäl ja kaks wenda, kedda emma ühhe südda me al on kannud, ei woinud ial parrem kofko sündida, kui need kaks meistrid.

Mo armad, siin on middagi öppida, ni hästi Weskist, kui ka Predernikkust. Undko Jummal, et need sest arro sawad, kel sedda wägga tarwis on, ja neid polle mitte wägga wähhe!

VII.

Waggadusse palk.

Üht kurjemat ja rummalamat märki ei woi ülleannetuma innimeste süddame kurjusel olla, kui se, et nemmad pühha asjo, nenda kui pühha Jummalä sanna, Jummalä kooda, Snnisteggia ristikuio ja muid sellesarnatsid allawalikkult ja häbbematta hakkawad naeruks pidama ja sega rummalat nalja teggema!

Tänno Jummalale, meie armsa Maarahwa jures ei olle nisuggust innetumat wisi isfaisfa põlwist mitte sallitud egga sallita nüüdke; agga ommeti on ka monda makele lobbasuud leida, kes sedda, kui ta õige haly ja lööp on, suust wälja aiab, mis kellegi kuulda ei kõlwa, tarfus kes pidawad, ja on nisuggusid fergemeelsid ka, kes sedda hea melega kuulwad, liggi räkiwad ja hirwitawad. Midda ennam samlad heinama peäl, sedda wähhem heina: midda ennam tühja hirwitamist ja rummalat nalja-lorri rahwa seas, sedda wähhem Jummalat kartust õigust ja armastust. Se on üks wanna tuttam ja tössine asfi, agga mitte rõmus asfi. — Kus usko egga Jummalat kartust ennam toeks ei olle, mis asfi woib seäl weel pöratsid kohhe hoida? Süis on otsas truus, otsas kassinus ja puhtus, otsas õigus ja armastus — otsas keif mis hea on ning pahha wannemattest tullewad weel pahhemad lapsed ja rahwa ello lähhäb nago tores lihha pallawaga, igga päwaga ennam haisma. Jummal isse parrandago neid hatwo ka meie keskes!

Sures Parisi liinas surri suur mees ärra ning suur warrandus jäi mahha. Sure warra ja krami seas on ka asjo mis ommeti suurt asja wäärt ei olle. — Raest egga last temmal mahha jãmas ei olnud, sepãrrast lastsid suggulased keif järrele jãnud asjad oksjoni wifil ärramõia, et hinda, mis wälja tulli, fergem ennest wählhel woiksid ärrajaggada.

Oksjoni pääw tulli kätte, innimesed tullid

Kokko ning kohtokirjotaja hakkas küsima: „Mis pakkutakse selle suure kappi eest esimest korda?“
 „...“ 5 rubla esimest korda, kes pakkub
 enam? „...“ 6 rubla esimest korda, kes
 pakkub enam? ... 10 rubla esimest korda,
 kes pakkub enam? ... 10 rubla teist korda,
 kes pakkub enam? ... 10 rubla ...
 kolmat korda ... kops käis haamriga laua
 pihta, pakkujat võtta peäle! Ja nenda läks
 luggu eddasi.

Seälsammas liinas ellas agga ka üks waene
 ja tark maalmeister, kes Summalat kartis ja
 temma sanna armastas, agga wägga kassinaga
 pididi läbbi aiama. Ta moistis kül hästi om-
 ma ammetit, agga tal ei olnud rahha, et olleks
 järje peäle woinud sada; ei olnud ka suri egga
 joukaid sõbro, kelle hea sanna temma eest olleks
 maksnud — sest ilma selleta on sures liinas
 reggi passa peäl kinni — ning temma luggu
 olli nenda ja mehhike olli meelt ärraheitmas.
 Hilja olli üks trahteri isfand temmale ommeti
 tööd annud ning seal olli waene noor maal-
 meister 25 rubla teninud. Ta südda tänas
 Summalat ning lotis jälle kindlaste temma
 peäle. Ta lotus läks hädda sees ikka kindla-
 maks ja se on Parisi liinas arvo asji! Ta
 tutwad ja naabrid pitkasid ja naersid tedda kül
 hästi, et temma pühhapäwa pühhitset, kirriko
 läks Summala sanna lugges ja muid sellesar-
 natsed wanna mobi asjo teggi; agga sest ei
 pannud ta suurt tähhele, waid teggi, mis ta
 südda iggatses.

Tännini olli ta igga öse kowwa pingi peäl magganud, et waesus parremat ei annud; agga nüüd tahtis mehhike omma tenitud rahhast ka üht sängi ning alluspadja osta. Ta kulis oksjoni kiska ja läks ka sinna. „Kided ja kingad“ ei teinud se lord weel suurt rutto, sepärrast wois omma 25 rubla oksjoni peäle terwelt liggi wötta.

Misugguste oksjonide peäl, mis suurde linnade sees saggedaste ette tulleswad, juhtub nenda, kuida ön on. Tulleb rahwast paljo kokko, siis makswad tühjad asjad paljo rahha; on agga ostjaid wähehe ja asjo paljo, lähwad ka kallid asjad tühja hinna eest eddas.

Nenda olli luggu sin oksjoni peäl ka. Maalmeister sai sängi ja padjad hõlpsa hinna eest ja monni paar wodi: linnad ehk pallakad ka weel peäle — 15 rubla eest. Ta südda laulis: „Oh wõtkem Jummalat.“ Ta maksis rahha ja laskis asjad foio kanda. Ükski kuningas ei olnud rõõmsam, kui temma, ja 10 rubla alles taskus!

„Eks ma lähjän weel taggasi“ — mõtles temma — „ehk leian weel middagi, mis mul tarwis on ja mis ehk alwalt woin sada.“ Ta läks. Agga kui taggasi sai, ollid parremad asjad keif müdud ning wanna tühja frami pakkuti naerdes weel wälja.

Teiste wanna frami seas tuli üks altari rist Dnnisteggia kuioga ka ette. Näitas tinnaft tehtud ollewad, üsna muddane ja soppane,

kes teab, kus kuri woi keldri nurkas ta tän-
nini seisnud.

"Se tühhi on sea-tinnast — ütles üks pak-
kuja — ma annan temmast 25 koppikut."

"Ma annan 50 kop.!" — ütles üks teine,
ja keif naersid.

Se käis maalmeistril läbbi süddame, et
pühha asjaga nisuggust häbbematta nalja peti
ning ta pakkus forraga 5 rubla. Ristikuio
anti hirwitades temma kätte, ta maksis rahha
ja läks, südda täis wallo, et ristiinnimesed
Snnisteggia kuio mitte ennam ei moistnud
auustada.

Shto tulli kätte ning tänna öse maggas
maalmeister pehmes wodis ning tännas Sum-
malat, kes keif olli hästi forda saatnud, ülle
sedda, mis temma olli lootnud.

Teisel hommikul lähwad ta filmad esmalt
eilse ristikuio peäle. "Ma teen tedda ommeti
soppast puhtaks!" — mõtles temma ning hak-
kas puhhastama. Puhhastades ja pestes läks
kuio temma käes koldseks ning ta leidis alt
otsast ühhe wanna kuulsa meistri nimme —
"Benwenuto Tsellini," mis ta wägga im-
meks panni.

Kes olli Benwenuto Tsellini ehk Kellini?

Benwenuto Tsellini olli üks endine wägga
kulus Wlorentsi linnna kullasep Italia maalt,
kelle tööd keif puhtast kullast ja hõbbedast ollid
ja mis sepärrast ka üksi kunningad ja würstid
tellisid ja ostsid. Ka seddasinnast ristikuio olli
wannast üks Prantsusse kunninga praua teha

lastnud, ja pärrast olli ta ärrawarrastud ja nenda wimaks ärrafaddunud, ja se suur mees, kelle asjade seas ta pärrast leiti, olli tedda kas ulitse peält passa seest leidnud ehk monne leidja täest pari koppiko eest olnud, ja wanna. frami sekka wiiskanud.

Kui se kuiu wassfesti olleks olnud, olleks ta ommeti selle wägga kuulsa meistri pärrast palju wäärt olnud; agga maalmeister teadis jo, et Benvenuto muud ei teinud, kui kuld ja hõbbe asjo ja mötles warsti: Dot, oot, siit tulleb wist middagi wälja! Ta peskis ja puh, hastas nüüd, et pea wahhutas, funni sest mustast ja muddasest kuiust üks wägga kallist tehtud Snnisteggia ristikuio wälja tulli, mis puh, tast kullast olli.

Kes moistab temma römo ülleskirjutada?

Temma wasto teine pool ulitsat ellas üks kullasep. Selle jure läks temma ja näitas omma kuiu, ja küsis, mis ta wäärt pididi ollema?

„Sõbber! — ütles kullasep — Teie õn on kahheforne; sest esmalt on ta ühhe wägga targa meistri töö, kelle sarnast naljalt ei leita, ja peäle sedda on kuiu ja rist puhtast kullast! Moõdame ommeti ärra!“

Wärrisedes näggi maalmeister, et kuiu 20 naela kalus.

„Teie ollete korrage rikkas mees — ütles kullasep; — sest üksi paljas kulla hind on siin wiiskümmend tuhat rubla ja kui sedda kalli töö hinda ka arwatakse, on Teie kuiu kuuskümmend tuhat rubla wäärt. Kui tahhate, wiis,

kümmed tuhhat woin ma Teile tännapäaw temma eest anda; agga Teie sate wist kuusküm- mend tuhhat ehk weel ennamge. Ma tahhan Teile siin jures, kui sedda sowite, hea melega abbiks olla!

Tännega andis maalmeister kullaseppale kät ning jubba warsi pärrast louna sai ta käsfo, et kunninga jure pididi tullesma, ja om- ma kuiio kasa wõtma, kuhho temma ka röömsa süddamega läfs.

Kui kunningas sedda wägga kallist tööd näggi, olli ta üllewägga rõmus ja ostis sedda kuiio warsi kuelümne tuhhandi rubla eest ärra. Pärrast sedda pididi nüüd maalmeister ütlesma, kuidu ta kuiio olli sanud, mis ta ka keif selgeste tunnistas. Kunningas kulas waggusi peält ja fitis tedda ta wagga mele pärrast. Ta räkis ka temmaga maalmeistri kunstist ja tundis warsi, et maalmeister õppipois ei olnud.

„Kas teate — ütles kunningas — woite home jälle tulla ja minno näggo üllesmalida. Se olli maalmeistril pea ennam, kui need kuuskümmend tuhhat rubla; sest nüüd wois ta ford omma kunsti ka näitada, ja kui kunningas temma töga rahhul olli, no mis siis ennam räkida?“

Maalmeister tulli teisel päwal, kuidu kun- ningas olli käsknud, malis ta näggo pabberi peäle, teggi koddoo pildi walmis ning kunningas olli wägga rahhul. — Nsfi sai tutwaks ning pea olli selle endise wägga waese maalmeistri nimme teige Parisi linnu rahwa suus, ja ta

ei joudnud keit walmis sada, mis tellite, ning rahha pudus olli soutumaks kaddund.

No wata, armas luggeja, se on jälle üks neist asjust, mis jures üks moistlik innimenne paljo woib möttelda. Kes olleks nenda pimme, et ta taewa Issa förme siin ei nääks? Agga ma küsfin: kus sünnib üks asfi, kus meie temma förme mitte ei nä, kui meie agga tahha ksime tähhele panna? Oh Summal ellab . . . . . aitab . . . . . önnistab . . . . . hoiab allati, kui agga umbust meie ja Temma wahhel ei seisa! — —

VIII.

Iberia rahwa ristiusko heitminne.

Kül on tössi, mis üks kallis õppetaja (F. W. Krummacher) Saksamaal ütleb: „Summala lastest woib kül üttelda, et nemmad ma sool on ja Summalast nenda önnistud, et keit neid peawad laetsema. Nago önnesaatjad wihma pilwed, käiwad nemmad läbbi mailma, ning ka nende sannad ei kau mitte ärra. Kuida sawad nemmad önsa immetelles misssega wimalaks näggema, kui kallist wilja sest on kaswanud, mis nemmad ilma ellus kõnneledes ja tehjes sures nödrusses on külwanud! Siis näwad nemmad, et nende wagga ello ka

teistele ilmaasjata polle olnud. Ja nende teud jäwad. Ükski mailma weewood ei jowa neid ärraaiada, waid peawad teise ellusse nende järrele kätma.“

Se asfi, mis teile siin rāgin, on kaua aia eest sündinud, ja wägga wanna; agga Summala arm on ifka wanna ja allati wārste. Kuulge siis ja kiitke Summalat.

Georgia: ehk Grusia: maal, Kaukasusse mäggede äres, Kaspia: ja Musta: merre wahhel, ellab üks rahwas, mis wannast sadik Iberia rahwaks hüti, ja mis jubba ammo, kui keif ümberkandne rahwas alles pimmedusse wangis olli, ja surma warjus istus, risti usko tundis ning temma õnnistust maitsis. Jubba ennam kui tuhhat wiesaa aasta eest, esfimesse ristiusko Keiser Konstantini wallitsusse aial, sai sesinnane mäerahwas, kui üks esfind lamba karri omma paggana pimmedussest Kristusse armo karja jure kutsutud ning se sündis sel immelikkul kombel.

Iberia rahwas ollid ühhe teise rahwaga södda piddamas, kus jubba ristiusko tunti ja tunnistadi. Nemmad ollid kord teiste peäle woimust sanud ning foio miänes waenlastest wangisi liggi weddanud ning nende seas olli ka üks noor tüttarlaps, nimmega Nunia, Armenia rahwa suggust, kedda ommal maal hea hinna eest pärrisorja põlwe ärramüsid. Üks rikkas mees Iberia maal, ostis tedda, nago Potiwar Josepit, agga ei teädnud hingest mitte, mis ta temmaga ostis ja sai. —

Sesinnane lapsokenne olli Issanda Jesusse Kristusse pruut ja jummalikko walguuse ning hallastusse kandmisse riist.

Ta waene risutud loom ellas nüüd kest umbpagganatte seas, kes üht wanna Persia Drmutsi ebajummala kuio kummardasid; siiski ehk kül sagedaste palla filmawessi ta filmist mahha jooksis, ei heitnud ta ommeti meelt ärra. Önnisteggia tootused ja temma önnis liggioleminne, olli wäggew troost ta sures willetsuses. — Waggusa sanna kuulmisega teggi ta, mis kästi, ning ennam kui kästi. Ugga nisuggune sannakuulminne ja truus, mis Iberia rahwal uus assi olli ja keikil uskmatte innimestel tundmatte on, teggi ta, et keik tedda auustama ja armastama hakkasid.

Sündis nüüd ferd, et seäl paikas, kus Nunia ellas, üht haiget last selle ma prugi järrele ühhe ukse eest teise ette kanti, et rahwas lapsse hädda näeksid ja, kes moistab, woiks arwitada. Ugga ükski ei teadnud nou anda; jah surem hull panni weel immeks, et nisugguse többisele weel abbi otsiti, kel jubba surm teele peäl olli, ja igga filmapill läks wanne matte südda raskemaks. Wimaks tulli, ei tea kellel, nende seast mele, nad peaksid omma haiget last ommeti ka Nuniale näitama, ehk temma juhtub ommalt maalt monda rohto teadma, mis läbbi laps abbi woiks leida. Sedda nou wötsid lapsse wannemad sedda ennem, midda surem lapsse hädda olli. Warsi widi laps

Runia maiasfe ning kutsuti tedda teiste teen-
ride seast wälja. Ta tulli; agga mis ta wois
kurwa wannemattetele muud ütelda, kui et tem-
ma waene tüttarlaps mitte nou ei tea. „Agga
— ütles ta — Ühte ma tean kül, kes
sedda lapsokest mitte üksi sest haigus-
sest, waid ka surmast woib peästa, kui
se lapse õnneks on.“

Wannematte küsimisse peäle: kes se on
ja kus ta ellab? wastas Runia: „Temma on
üks suur ja wäggew Issand, ja istub kõrges
taewa aujärje peäl; õmmeti ellab temma ka
innimeste keskes ja midda surem nende hädda,
sedda lähhem temma abbi, kui nemmad agga
ustwad.“

„Oh, siis minne, ja kutsu tedda!“ — pal-
lusid lapse wannemad, — et lapsoket surmast
peäseks.

Runia läks ja heitis üksi olles põlwili
mahha ning pallus süddame pohjast, et Issand
omma nimme au pärrast nende waeste pagga-
nate peäle hallastaks ja nende lapsokest sur-
mast peästaks!

Ri pea kui Runia taggasi tulli ning neile
uskus teada andis, et Issand nende lapsokest
wisist saab arwitama, löi haige laps filmad
lahti ning — — olli terve.

Täis rõmo ja tänno läksid lapse wannemad
koio, ja kes ial nende wasto juhtusid, neile
kulutasid nemmad, mis suri asjo Summal
neile teinud. — Õmmeti teggid waesed pagga-
nad omma wisi ja piddasid sedda immeteggu

ennam Nunia, kui Issanda tööks, sedda nad weel ei tunnud ja piddasid sedda waest orja last nüüd ennam inglisk, kui innimesseks.

Rago tulega olli warfi keik ma sest kõllast täis. Uega möda tulli assi ka kunninga proua kõrwa ja kui ta isse pea pärrast sedda haigeks jäi, olli ta esimenne mötte ja käst: saatke warfi Nunia järrele!

Käsfud tullid ning pallusid Nuniat kunninga proua jure. Ta pallus kurwa melega wasto: "Se au, mis mulle pakutakse, on minno Issanda pärralt; kui ta ei aita, ei woi minna middagi tehha." Selle wastosega läksid käsfud taggasi. — Agga mis sündis: haige kunninga proua lasseb ennast Nunia jure kanda ja pallub abbi. Süddame pohjast pallub Nunia jälle Issandat, Issand awwitab jälle ning kunninga proua lähhäb terwisega koio pole. — Kui Iberia kunningas, Miraus, sedda näggi, sai ta üllewägga rõõmsaks ja hakkas terwise andjale suri kingitusi ja tassumisi walmistama. Agga kunninga proua laitis selle nou ärra ja ütles, et se Nuniale muud ei te, kui kurbtust; sest se immelik laps tahta keigest mapeälfsist warrandustest ja auust lahti olla ja põlgada keik ärra, mis teistel armas on, ja olla üfsi sellega rahhul, kui legi temmaga ka temma Jesusse ette kummardab. — Sedda panni kunningas Miraus wägga immeks, agga muud mötted ei tulnud temmal eest otja weel mitte. Ülleültse panniid Iberia rahwas neid asjo kül immeks, agga unnustasid warfi

jälle ärra, ja surem hulk piddas sebda ka noidusfeks, mis pimmeda pagganattele mitte wägga pahhaks ei woi panna, kui ommeti aastal 1857 kesi ristirahwa seas nisuggusid küllalt on, kes noidade järrel jookswad; hoidke agga, teie fergemeelsed, solapuhhujatte orjad, et ma monda nimmetama ei hakka! Sest kui igga rummal, kes omma ristinimme häbbiks solapuhhujaid, käewatajaid ja kaardinoidasid uskwad ja nende järrel jookswad, kella kaela saaks, siis olleks wist monnes küllas ja allewis ni suur köllin, et kegi omma sanna ennam ei tuleks. Agga pörame parrem Iberia rahwa jure taggasi, kes mitte weel ristirahwas ei olnud.

Üks kolmas immeassi sündis monne aia pärrast jälle! Kunningas Miraus olli metsas jahti piddamas. Natsa sõjtes aias ta ühhe metsa loma järrele ni fangeste, et hulga maad teistest ärra läks ja pärrast sure metsa sisse ärraeksis. Korraga läks ilm uddusse ja pimme tulli kätte. Kunningas ei teadnud ennam ebdasi egga taggasi. Ta sõitis senna ja tenna ja otsis teed wälja, agga ekis ifka weel ennam ärra, kui enne. Pimme ö tulli kätte, ning kuningas olli ainouksi paksus metsas ütlematta häddas. Ta puhhus sarwe; agga mets kohhas wasto, muud heält kuskil — Mis piddi waene ekfind kuningas nüüd teggema?

Wimaks tulli Nunia temma mele ning ka, mis Nunia omma Isfanda wäest ja heldussest temmale kuletanud, sebda kül innimeste silmad ei näe, agga kes ommeti innimeste keskel seisab

ja iggas häbbas arwitat, kui temma pole süd-
damest pallutakse. — Kui se tõssi on, mõtleb
kuningas, mis kelab tedda siis ka mind ar-
witamist? Nenda mõtteldes astub ta hobbose
seljast mahha, heidab pu alla põlwili, tõstab
käed ja silmad üllesse ning pallub süddame
pohjast: „Sind, tedda se woõras orjalaps
Summalaks peab, **Jesus Kristus**, sa tund-
matta Summal, ellad sa tõeste, olled sa
wägger ja helde siis näita sedda ning aita
mind mo eksimisest! Sadad sa mind wälja,
siis peab mo südda sinno pärralt ollema
ning mo ello ja keik, mis mul on!“

Nenda pallus kuningas, ja mis ta su
pallus, sedda ta südda ka mõtles. — Warfi
pärrast palwet kaddus paks uddu ärra, taewas
läks sinniseks, ning monne sammo tagga leidis
kuningas warfi suurt teed, mis ta monda
korda jahhi peäl olli käinud ja tundis warfi
ärra, kus ta olli. Terwelt ning rõmoga sai
Mirus ommade jure taggasi, kes tedda sure
murrega ollid otsinud.

Ta proua olli essimenne, kellele ta omma
immeluggu kõnneles. Kollemad ollid Issandat
otsego käega katsunud ja pidid tunnistama:
Nunia Summalal on se ainus ellaw
ning tõssine Summal! Nende essimenne
tõ olli teisel päwal Nunia jure miina ning
temmale, jah, isseärranis temmale tahtsid
nemmad kulutada, mis suri asjo Summal neile
teinud. Ligutud süddamega räkis kuningas,
mis temmal metsas olli sündinud ning pärrast

sedda pallusid mollemad, et Nunia neile om-
 mast Jesusseft ennam pididi fulutama. — Kui
 lapsed omma emma jalge ees, nenda istusid
 nemmad waese orja ees ja kulafid mis ta Je-
 susseft kõnneles, ni paljo, kui isse teadis.
 No muidogi olli pühha Waim, se suur südda-
 me koolmeister isse seäl jures, Nuniale sanno
 suhhu pannemas ja kuuljatele süddant lahti
 teggemas. Sannad, mis süddamest tullid, läk-
 sid jälle süddamesse. Oh kuidas läks nende
 südda röömsaks, lahkeks ja armastuses põllema!

Mitte kaua pärrast sedda tundis kuningas
 ärra, et seft mitte kül ei olle, kui nemmad üksi
 uskwad, waid „armastus peab armastama, hel-
 dus helde ollema.“ Ennä, missionärid! Kun-
 ningas ning temma proua, hakkasid nüüd Is-
 sanda armo fulutama: kuningas meesterahwale
 ja temma proua naesterahwale ja — suremat
 head ei woinud nemmad omma allamattele
 mitte teha. Issandal olli wist lust omma ar-
 mokulutajatte peäle mahawatades! Rahwas
 wõtsid se sanna römoga wasto ning jätsid om-
 ma ebbajummalad mahha, mis ommeti inni-
 meste kätte tö olli ja keddagi ei arwitanud.
 Jesusse arm sai pagganatte süddamette peäle
 woimust ning walguš tulli pimmedusse ja ellaw
 usf ebbausso asfemele.

Nunia nouandmisse peäle kutsuti Armenia-
 maalt, kussa risti usf wallitses, õppetajaid, kes
 ristiusko iggal pool kulutasid, ja üks ebbajum-
 mala tempel ja altar langes teise järrele ning

iggas paikus hellisesid Issanda fitusse laulud, kelle heldus iggaweste kestab ja kes siin jälle omma farja isse otsis ja hoidis!

Nenda on Iberima ristiusso walgust leidnud. Kes olleks ni pimme, et ta Issanda sõrme siin mitte ei näeks? ja sesamma pühha sõrm on ka tännapäaw keikile õiget teed näitamas, kes agga sedda tähhele panneksid!

IX.

R ä t s e p .

Rätsepäd? — kes neid pentsikuid mehhi ei tunneks? Eks nad olle nisamma tutwad linnud, nago warblased, kes suil egga talwel meie maalt ärra ei lähhä. Igga laps teab, kui ta üht kord kuralast, kord lombakast kuiwetand mehhiest, nahk kot kaelas, kus kärid, nõälapadja ja põlwekonks sees on, küllatanna was leppiga ehk ilma leppita nääb kõndiwad — et se rätsep on. Nende jurest on ilka ennamiste middagi leida, mis nende seisust ja ammetit ülles tunnistab. Ülleültse on nemmad keik wiggased mehhed, kellest wannemad ehk muud innimesed enne wist on üttelnud: „Sinust ei sa, ehk sinna ei kõlwa muiale, kui rätsepaks.“ Külmetand, kuiwetand, ummala kergused mehhiessesed, kes, kui neid terwe tosin

kous on, wist ühhe nore pärraliõse jännese eest ennam kuhhugi ei jofeks. Sellegipärrast on nende seas paljo auwäärt mehhi, kes kül ihho polest wiggased, hinge polest terwemad on, kui mitto noort ja punnast meest, kel joudo on, nago nore härjal. Kuida igga mees teab, on rätsepad, nago lewi suggu, kel omma pärris paika ei olle, ehk kui ka neil üks „koddõ“ on, siis ommeti neid weel wähhem kotto leitakse, kui worimehhi. Nemma ei panne omma jalgo mitte paljo omma sõma-laua alla, waid „käiwad perrest perresse ja aitwad paljad ridesse,“ ja sawad siis selle eest pea toidust ja nattukest ka hinda. — On üks nisuggune rätsep halp ja kergemeelne innimenne, ja nendest polle pudust, siis on ta maia ja mitto kord mitme maia kahjuks; sest wannad ja isseärranis lapsed peawad siis temma kõlwatumad lobbisemis- sed kuulma ja narri tembud näggema. Ngga on ta Summala waimust walgustud ja temma kõnne mitte ennam ilma solata, siis on temmast peäle rätsepa töö weel suur kasso: ta on lastele koolmeister, nore innimestele õppetaja ja wannema rahwale nouandja ja trööstia, ja mitmes maiades otawad lapsed ja wannad sedda aega, mil rätsep tulleb süggise kassukaid ja kewwade kubesid ja rüdi teggema. Ühhest nisuggusest olli mul seford nou teile mõnni sanna kõnnele da, woib olla, ehk küllawadder ja temme maia rahwas ütlewad pärrast: „Diga terwa kõnnelemast; nisuggusid kärimehhi olleks meie pole ka wägga tarwis!“ — Kuulge siis:

Mõri Hans Toos ehk Tosi Hans olli wanna põlline rätsep. Ditt, kuiwetand meh- hife, kel wannadus jubba juukses olli härma pannud ning küra turja peäle surrunud. Nahk kot kaelas ja head terrawad kärid ning tosfina wäärt harjaotsja kääst ostetud nõälo sees, peäle sedda ka weel tommingane kex kääs, kuhho künarpu märgid peäle ollid leikatud, — nenda käis Hans Märist Märi perrest perresse. Nores põlwes olli temmal, ei tea mis läbbi, wasfak kääsi künarnukust nattu ke kōwweraks ja parrem jalg lühhimaks jänud, ning sepärrast olli temma siis ka rätsepaks heitnud. Noremalt olli Hans, nago keik nored innimesed, kergemeelne küllalt olnud, olli naernud ja hirwitanud, monda teinud ja räfinud, mis ristiinnimesele ei kõlwa. Ta olleks ehk kawa weel nenda jänud, agga üks raske haigus, kus Hans ennam, kui pool aastat maas seisis, olli temmale parremad mõtted annud ja ta põris omma wanna tee peält ümber. Sest aiast olli ta kōggoni teine mees. Endine hirwitamine ja rummal nalja heitmine olli kaddunud ning ta püdis nüüd nenda paljo, kui joudis, sedda, mis ta enne pahhaste teinud, jälle parranda. Enne ootfid jummalakartlikud perrerahwas, et tö walmis ning lobbarätsep maiast minnema saaks: nüüd jälle püüdsid needsammad ja otsid weel, kust tööd leiaks, et rätsep sedda kauemaks maiasse jääks; sest midda hillisem ta enne tööd teggi sedda ussinam olli ta nüüd, ja mis ta teggi, olli nago ümber kehha wallatud. Ja et Hanso

muntser ja õmblus ikka ühhe tassa maksis, tulli sest, et sel aial pitkad püksid ja nokkaga mütsid, Põla rüüd ja Saksid westid Tallorahwa jures alles tundmatta ja naerdud asjad ollid. — Kolmes, neljas kihhelfondas olli Hans Toos tutaw ja otsitud rätsep. Ükski Suut ei tundnud teed egga tallo parrem, kui Hans. Olli kellegi tekäial abbi ehk juhti tarwis, siis ei lastnud Hans ennast paljo palluda. „Sedda mis teie tahhate, et teised teile peaksid teggema, sedda tehke ka neile,“ se olli Hanso seädusse ramat, ning se kallis ramat, kus need sannad sees seiswad, ei pudund Hanso kottis ial.

Ühhel süggisel, nenda paar nädalid pärast Mihklepäwa, kui ööd süssimustad ja tormised on, olli Hans Sukke küllas, Torni Andresse jures õmblemas. Andresse maias ollid nüüd nago pühhad. Wannad ja lapsed ollid igga õhto rätsepa laua ümber, nago kannad wilja hunniko ümber ja kulasid, mis rätsep kõnneles. Mis asjast agga innimesse südda täis on, sest rägib temma su. Enne olli Hanso südda tühjest mailma asjust täis ning neist rätis ka temma su; agga nüüd olli ta südda Jummalala armo maitsta sanud, sepärrast ei moistnud temma su ka muud tunnistada, kui: „Tulge ja maitse, kui hea Jeesand on.“

Sündis siis ühhel laupäwa õhtul, kus keige perrel aega on, et rahwas jälle rätsepa laua ümber kous ollid ja Andres pallus: „Rätsep, sa lubbasid meile monne aia eest ühhel waisel

õhtul sest väkida, kuidas Jummal ühhe ehk teise pühha kirja salmi läbbi monne innimesse hinge walgust ja troosti ehk karristust ja maenitsust saatnud. Ma arwan, tänna kallil laupäwa õhtul wöttad ehk sedda tootust tõeks tehha?"

"Olli mul ommalgi nous — wastas rätsep. — Lutterus ütleb: "Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jummalala sanna ei põlga, waid et meie sedda pühhas peame, hea melega kuleme ja õppime." Mis woime siis, armad perrewanemad ja lapsed, parremad laupäwa õhto tehha, kui sedda kallist armo wägge tähhele panna, mis Jummal omma sanna sisse on pannud."

"Kui ma nende 5 odra leiba ja 2 kalleste peäle mõtlen, mis kord Issanda käes ni sureks kaswasid, et 5000 innimest sõnuks said ja 12 korwi täit weel ülle jäid — siis tulles ta mele, mis üks koolmeister — mis ma ta nimmest nimmetan? — mulle kord räkis. Temma kõnneles nenda: "Monne aia eest tulli üks waene lest minno jure, kelle wäike 6 aastane poeg kolis käis ja tõi mulle sure põlle täie illusaid erne kauno. Ma teadsin et ta waene olli ning ei tahtnud temma melehead sepärrast mitte ilma hinnata wasto wõtta." — "Oh, ärge maksust räkige — ütles temma, — anaks Jummal, et ma Teile ennam woiksin tua; agga se wäbbe, mis ma toon, tulles tännolifust süddamest." — Koolmeistri pärrimispeäle: mis asja eest ta siis isseärranis tännab?"

wastas naene: „Pari päwa eest istusime meie õhto sõmalaua jures ja mo wäike Hindrek pallus weel üht tükki leiba. Armas laps — ütlesin minna — ma ei woi sulle mitte ennam anda; sest ma ollen nenda jautand, et home weel iggaüks middagi woime sada; mul polle mitte ennam, ja mul polle ka mitte rahha leiba osta, ja ei tea ka praego, kust home jälle same, kui se nattuke otsas on.“

„Oh emma! — wastas wäike Hindrek — olle siis rõmus; koolmeister on meile tänna kolis rätinud, et Jõsand Jesus, kui ta ma peäl olnud, on üks kord 5 pissukesse leiwa ja 2 kallaga palju, palju, (minna ei mäleta, kui palju se olli) innimeste kõhjud täis söötanud jänud weel mitto korwi täit ülle. Koolmeister ütles, sedda woib Jesus weel igga pääw tehha, kui meie hästi tedda pallume. Pallu nüüd emma, et ta meie leiwaga, mis kappis on, ka nenda teeks; minna tahhan ka palluda, siis teeb ta wist, sest koolmeister ütles, et ta lapsi wägga peab armastama ja teggema, mis lapsed palluwad; egga koolmeister ei walleta!“

„Jah, armas laps, kui mul agga tööd olleks! — ütlesin ma kurwa melega. — Ma ei sanud keif se õse silma kinni; ma nutsin ikka ning mõtlesin: Jõsand ei kule mind ommeti mitte; woiksin minna ka nenda kindlaste uskuda, nago sesinnane mo omma lapsokel! — Agga teisel hommikul kui ülestoussime, olli moisa wahhemees seal ning küsis: „„Kas tahhate rahha pärrast willo fedrada? Proua annab

hea hinna; agga enne peate ühhe pole naela
prowiks teggema." — Minna wötsin tö rö-
moga wasto ja et löng proua mele järrele olli,
anti mulle waese innimesse polest lesikas korra-
ga kätte ning kui tütreaga sellega walmis saime,
maksis proua, kes muido mitte wägga elle ei
olle, rohkeste ärra ning wöttis peälegi tütre
omma tenistusse moisa, kus ma muido mitte
ei olleks teadnud, mis meie pitka talwega
olleksime piddand teggema ja söma, kui tö ni
kassin sada on. Tüdruk saab rubla hõbbedat
kuus palka ja proua lubbas ka weel meile
küllimitto jahho kuus anda. — Sedda feif
ollete Teie, foolmeister, omma piibli salmiga
teinud — ütles naene mulle kät andes: — ja
mis weel ennam wäärt on — minna woin
nüüd palwed teha!" —

"Nenda räkis foolmeister — ütles rätsep
— ja mul tulli seäl jures Sarepta öllikruus
ja jahho wak, Kriti jöggi ja kaarnad, kes leiba
töid, prohwet Elisa ja lesiknaene omma ölli-
wallamisfega, Israeli manna ja mitto setto
muud pühha kirja kohta mele. — Kas teil
on ka nenda?" —

"Teie teate, kus se kirjutud on — ütles
rätsep jälle: — "Kes ühhe neist sinnat,
sist pissokestest wasto wöttab, se wöttab
mind wasto." — Kuulge mis sesinnane salm
ford on teinud. — Üks maiaperremees, kel lapsi
paljo ja leiba kassinaste olli, lugges ühhel püh-

hapäwa hommikul omma laste ning perrele piiblist ette, ja justament, kui neid üllemal nimmetud Issanda sanno lugges, astus üls poolnälgand 8 aastane poisikenne uksest sisse ning pallus nattuke leiba. Tal ei olnud enam isä eggä emmä ja pididi omma peatoidust woõra uste tagga kerjama. Perretees piddas luggedes finni, watas omma naese otsa ning küssis: „Ann, kas kuled mis kirri ütleb, ja kas näed, mis Issand teeb?“ — Naene moistis omma mehhe mõtted warsi ärra, ja wastas: „Ärgem küsfigem lihha ja werre käest nou, muido näitwad need meie omma hulga laste peäle, waid tehkem warsi, mis kirjutud on, et meie mitte paljad kirja lobbisejad ei olle.“ — Warsi wõtsid nemmad poisikest wasto, andsid temmale süa, jua ja pannid temmale puhtad rided ümber ja kästsid teisi lapsi tedda ommaks weunaks hüda ja — immelikkulwisil sündis, — et sesinnane maante peält korristud poeg pärrast wanna ea sees nende ainus toitja olli.

Siin tulleb mul se külma wee peker mele, mis Issand ei tahha tasumatta jätta, — mis tulleb teil mele?

„Et pübli ramat pühha kirri ja Summala omma fanna on, se on jah ja amen ning tõeste tõssi. Du ta agga sedda, siis peab neile, kes temmast emal hoidwad ehk ärrapõlgawad, suurt kahjo sündima, ja se on ka jah ning amen.“

Jummala sanna sees on pühha Waim ellamas ja wallitsemas, kui sedda agga viete prugitakse. Üks noor õppetaja, kelle ommad filmad weel nenda selged ei olnud, kui nad ühhe Issanda surma kulutajal peawad ollema, wöttis nouks järrele katsuda, kas piiblit ramat ilma juhhatusefeta isseennesest ka peaks kasso saatma? Temma foggodusfes olli üks külla sep, essimenne lakkeloer ja tülliteggia, kedda, kui tedda firriko ja Jummala armule kutsuti, kartwopiddi wois weddada. Mis ta kopyiko sai, selle ta ärralakkus. Wähhe olli tal juuksid peas, surem oša ollid kõrtsus ärrakistud. Wannad sinnised muhhud seisid temmal ühhest pühha-päwast alles filmis, kunni teisel ued muhhud jälle jure sai. Tulli ta kõrtsust koio, siis ollid naene ja lapsed lendamas; ja ehk küt-holega eest ärra hoidsid, juhtus ommeti saggedaste, et mutsud said, mis mitto näddalid meles seisid. Sibimaminne olli wanna iggapäine asfi. Keif õppetaja nominne ja maenitus olli, nago wessi sõalus, filmapilguks. Sep olli õige mees peälegi ja keif teised süüdlased. Ühhe sannaga: sep olli üks üllekätte lainud loom, kes ommaste ristiks ja foggodusse häbbiks ma peäl ellas; ei kartnud Jummalat egga häbbenenud innimesssi, ja nende suggu polle Jummal parrago, weel ammogi mitte kaddund.

Selle seppale kinkis nüüd õppetaja ühhel päwal täie piibli ja pallus tedda seält seest saggedaste luggeda. Melega ei keelnud õppetaja se kord tedda omma pahha ello mitte ella-

maist, waid jättis sedda feif piibli ramato ho-
lefs; ütles agga ni paljo, et sep, kui tal aega
on, sedda head ramatut mitte laudil seista ei
lasses, ning aeg aialt temmale ka teada an-
naks, kuidas ramat ta mele pärrast olnud. —
Seppa naist olli Issand se raske risti läbbi,
mis ta kandis, jubba ennese pole tombanud
ning sedda käsks nüüd õppetaja isseenneses
tähele panna, kas ta mees sedda ramatut pididi
luggema, ja kuidas ta pärrast pididi ollema.

Pari nädali pärrast, kui sep linna olli
läinud, tulli naine õppetaja jure ja kõnneles:
„Kui mo mees piibliga Teie jurest koio tulli,
wahtis ta nattuke siina sisse ja ütles: „„Ohho,
üks pibel! mis ma sellega pean teggema? sed-
da olleks kirrifo saaks ennesele woinud pidda-
da.““ — Nende sannadega panni ta ramato
laudile ja ütles: „„Ükski ärgo putugo temma
külge!““ — Sel õhtul tulli ta jälle joobnuft
peast ja wandudes koio ning läks maggama.
Teisel päwal olli tal üks tö kääs, mis õhtuks
walmis pididi sama ning tal poluud mitte aega
lounat süa. Hilja õhtoni pididi seppikoias tööd
teggema, mis läbbi selle päwa kõrtsso käif wölgo
jõi ning mees targalt koio tulli. Öhto pär-
rast söma, ehk kül wäsfind, wöttis ta ommeti
ramato laudilt ja ütles: „„Tahhan ommeti
wadata, kas kirja tundjad siit seest targemaks
sawad, kui meie teised innimesed.““ — Nüüd
hakkas ta Mosesse ramatut luggema, toufis
agga warsi üllesse ja ütles: „„Mis mul Mo-
sesse ja prohwetidega teggemist, sedda tehke

need, kel muud tööd ei olle; minna pean wasta
täna, kuidas seppis walmis saab,“ ning panni
ramato jälle laudile.“

„Teisel päwal tulli üks küllamees meile, ja
fui ta sedda suurt ramatut meie laudil näggi,
küsüis ta, kas se mitte üks pibel ei olle? ja
minno mees wastas: „Pibel jah! Meie kir-
riffand toppis ta mulle ühhel päwal peusse ja
mötteleb nüüd, et se mind wist pühhaks prohwe-
tiks peab teggema; seks sago ta isse, mul on
muud tööd.““

„Armas sep — wastas küllamees — proh-
wetiks ei pea sinna egga teie õppetaja ka mitte
sama; agga usklikuks ja waggaks peawad keif
innimesed sama, nenda fui Moses ja Kristus
on üttelnud: Olge pühhad, sest minna
ollen pühha! (Matt. 5, 48.) — Muido kan-
name omma ristiniime Jummalateotusseks;
sest kes Jummalate meile pärrast püüdwad ellada,
peawad pääw päwalt ennam Kristusse sarnat-
seks sama ja keif, mis meil seks tarwis on,
woite siit piiblist õppida.“ — „Minne metsa!
— wastas minno mees — nisuggused asjad
on keif kirja maeste tö, mul ei olle sedda tar-
wis, polle ka aega ka, nisugguste asjadega
jahtida.“

„Se polle mitte tössi, — ütles küllamees.
— Keif meie lühhike elloaeg on se meie üllen-
tö, et omma Jummalate peame õppima öiete
tundma ja tenima, ja fui ta meid tänna ehk
home ärrakutsus, — mis jo kül woib sündida
— siis peame meie mollemad ka, ja mitte õpe

petajad üfsi temma aujärje ette astuma ning arro andma, õppetajad: kuida nemmad õppetanud, ja meie: kuida meie kuulnud ja selle järrele ellanud. Sepärrast, armas sep, on meil wägga tarwis tähhele panna, mis Sunnisteggia ütleb: Oh et sinnagi teadsid sedda ja selfinnatsel ommal päwal, mis sinno rahhule tarwis lähhäb! Agga nüüd on se sinno silma eest warjule pandud. — Armas sep, kui surm omma külma käega sinust kinni hakkab ja sind kohto ette tombab, siis ja rägid wist teist wisi, kui nüüd. Murretse sepärrast aegsaste, et meleparrandamine pärrast hiljaks ei jä! Eoe holega sedda kallist ramatut n. t. s."

"Siin tulli teisi innimesi tuppä ning mo mehhel polnud enam aega middagi selle peäle wastata. Selfammal õhtul lugges ta jälle piiblit. — ""Se ramat polle just mitte nenda pahha, kui ma mõtlesin — ütles temma; — siit seest woib jo innime õppida, kuida Summal mailma ja innimest on lonud."" — Teisel õhtul lugges ta jälle, agga mitte eest otsast järge möda, waid ford siit, ford seält, ja ei räkinnud middagi. Ja nenda mõnda õhtut järgeste, ja õhto õhtult ikka enam, nenda et mitto õhtut jubba hiljaks jäi, kõrtsi miina. Teie woite, armas õppetaja isje arwata, mis suur rõõm mul lastega olli; agga ma ollen ka jüddamest saggedaste Summalat pallunud, et ta mo mehhe piiblituggemist wõttaks õnnistada. — Monne päwa pärrast tulli teine küllamees

ja tellis seppist; agga kui ka temma sedda suurt ramatut laudil näggi, küsis temma, mis se pididi ollema ning kuidas meie sedda ollime saanud? — Immekspannes kuulsin minna nüüd, kuidas mo mees piibli ramatut kitis; ütles ka, et se wägga pahha on, kui need, kel piibli ramat on, sedda teiste eest otsego sallaja hoidwad; räkis, kuidas temma monne päwa eest õppetaja käest sedda olli sanud ning monni kord seält seest luggenud; tal olla sest suur rõõm ning ta olla seält palju õppinud. Kui õppetaja ka üht 5 rublast kuldtükki selle eest tahta, siis ei anda ta enam ramatut taggasi, waid püüda parrem rahha murretseda; ta woida sest pühhasi ramatust mitte enam lahkuda. Ta olla pari päwa eest hakkanud uut Testamenti luggema, ja seäl olla, nago rägiks Kristus isse temmaga. Tal olla wägga kahjo, et ta sedda kallist ramatut enne polle tunnud. Ükski õppetaja woida nenda wäggewaste maenitseda, kui se ramat, ja kui ta olla läbbi luggenud siis piddada ka lapsed ja naene sedda luggema. — „„Tuhhan! — ütles mo mees wimaks — kule Tuhhan, meie mollemad olleme kül saggedaste nenda mailmas ellanud, kuidas õige paggan ei olla, weel wähhem ristiinnimenne; olleme jonud ja praassinud, faarta mänginud ja farwopididi kisknud — mis kasso meil sest on olnud? Sest ramatust ollen nattuke teised mõteted sanud; ärra wida ka sinna enam aega sedda ramatut holega luggeda! Ilma Jummalata ei sa inimenne mailmas mitte läbbi ja

ilma meleparrandamisfeta ja ilma Kristusfeta ei ja ükski taewa. Ma tahhan omma õppetajaga sepärrast räkida, ehk same sulle ka ühhe piibli. — " "

"Dh kuidas minno südda Zummalat tännas, kui ma esimest kord nisuggust jutto omma mehhe suust kuulsin. Mo südda olli nenda ligutud, et ma tua peäle läksin ning põlwile maas Zummalat tännašin ja pallusin, et ta omma Waimo läbbi sedda head tööd mo mehhe süddames wöttaks eddasi fata. — Keige selle jutto sees ei nimmetanud mo mees Teid ka mitte ennam kirja mehheks nago ta muido teggi. Ma moistsin nüüd ka, kust se tuli, et ta paar päiwi mitte ei kärratsend egga tüllitsend, nago ta muido igga pä teggi. Tunnaeile õhtohakkas ta mulle ja lastele piiblist ette luggema ja andis lastele seal jures head õppetused, mis ma enne ial polle kuulnud. Sest sadik ei wanni ta ennam, teeb ussinam tööd ja on paljo tasfajem. "

"Nenda räkis seppa naene — ütles rätsep — ja kui ta ärra olli läinud, panni noor õppetaja käed folkko ja ütles: "Issand, minna tännan sind, selle naese su läbbi ollen ma tänna ennam õppind kui enne mitme prohweffori su läbbi. Sinno ellosanna woib ka ilma minnota head tehha, agga minna ei woi ilma sinno sannata ühtegi tehha. Wita mind sedda selgeste ja puhtaste fulutada! "

"Seppa aitas Zummal kord allustud te peäl armolikkult eddasi, ja olli ta enne, se köl

watum teiges foggodusses, siis olli ta pärrast se ausam mees, kes Jummalat kartis ja omma liigimest armastas ja temma kohta olli se sanna tössi: Kedda pühha Waim aiab, need on Jummalalapsed. Ta piibli ramat jäi ello aia ta surremaks warrandusseks."

"Teie teate, lapsed ja wannad — ütles rätsey nattukesse aia pärrast — kus se kallis salm seisab: Wata, se on Jummalalal, kes mailma pattud kannab. — Ta on igga usklikko pattusse süddame rööm; agga kuulge, mis üks waene paggan temmast furd sanud."

Üks rikkas Hindu-paggan Hommiko-India-maal, kedda temma kurri süddame tunnistus waewama hakkas, läks omma ebbajummala preestri jure, ja küsis, mis ta peaks teggema, et südda rahhule jääks?"

"Sinna pead ennast — wastas preester — pühhas Gangesse jões (üks suur jõggi, mis pagganad seäl maal pühhas peawad), ni ja ni mitto furd pessema, siis tulleb rahho." — "Mees pessis ja nühhis ennast kül alt wee, kül peält wee wäljaspoolt puh-taks, agga walle! südda jäi rahhotumaks, nago enne."

"Hindu-mees pallus uut nou. Preester wastas! "Sa pead üht suurt teekäiko selle ja selle kuulsa ebbajummala templi jure, ettewõtma, pead jalla käima ja wäbbe söma, — siis

tulleb wiisist rahho. " — " "No kui ta wiisist tulleb" — mötles mees ja hakkas käima. Kulus tempel olli agga 75 pennikoormat kangel. Mees käib ja higgistab. Palla päike pea peäl, palla liiw jalge al. — No wiimaks te käitud, waew nähtud, aeg widetud, tempel käes, tembud tehtud, agga — rahho kuskil.

"Mis nüüd heaks nouks? Ta tulleb taggasi ja pallub weel üks kord omma preestri käest nou. Preester wastab: "Sa woid kül rahho leida, agga so pattud on sured, sa pead rasket koormat kandma." — "Hindu-mees ommas hinge waewas lubbab keif kanda, kui ta agga rahho leiaks. Nüüd kästakse tedda terrawad naelad kinga tallast sisse pole läbbi lüa, üht rasket pakko ölla peäle wõtta ja nenda jälle 25 pennikoormat kanda ja naelde peäl käia. Mees heidab ka selle koorma alla, et agga süddame rahho woiks leida. Subba liggi pool teed olli selle hirmsa waewa al käidud, seal läks ta te ühhest küllast läbbi, kus palju rahwast kous seisid ja üks woõrama mees nende keskel, ütles neile jutlust. Sefinnane woõras olli üks missionär (armo kulutaja) kes omma paggana wendadele kulutas: "Wata, se on Sum-mala Dal, kes mailma pattud kannab, (Joan. 1, 29.) ja jälle: Tulge minno jure, kes teie koormatud ja waewatud ollete, minna tahhan teile hingamist sata! — (Matt. 11, 28.) Dtsego sulla messi on sefinnane jutlus waese Hindu-mehhele; ta kulab ja rõ-mustab, wiiskab pakko seljast mahha, naeldega

Tingad jallast ärra, ja öiskab keft rahwa seas:
 „Seeb se on, kedda ma otsin! Temma woib
 mind arwitada, Temma sisse tahhan uskuda
 ja temma järrel käia!“

Jesuse järrel käies olli Hindu mehhe rah-
 ho, nago merrelaened. Ta ei möttelnud en-
 nam eddaspidi endiste teletumatte jumma-
 latte peäle.

„Keif Jummal sanna on pühha ja kallis
 — ütles rätsep jälle — ommeti on seäl mon-
 ned salmid seas, mis otsego jämmetamad ter-
 rad keft puhta nisso seas näitwad ollewad.
 Nenda näitab ka luggu selle kueteistkümnema
 salmiga ollewad, mis Joannesse ramatus, kol-
 mandamas peatükis seisab. Ei peaks kül mitte
 üht noort egga wanna ristiinnimest ollema,
 kes tedda mitte peast, ehk paljo parrem südda-
 mest ei moistaks. Ma lodan ka, et ta teil
 mitte tundmatta ei olle. Ta on nenda: Sest
 uenda on Jummal mailma armastanud, et
 temma omma ainosündinud Poia on annud,
 ei ükski, kes temma sisse ussub, ei pea hukka
 sama, waid, et temmal iggawenne ello peab
 ollema (Joan. 3, 16.). Kallimat Ewangeliu-
 mit ei olle, egga woi olla, sepärrast tahtsin
 temmast ka monne sanna räkida.“

Sõdda olli kä ja sõamehhed ollid tullises
 töös ühhe teise ello wõtmas. Suredtükid mür-
 rasid, püssid paukusid, pigid ja moõgab ollid
 wallusad werd wallama, mees kes agga joudis.
 Mitto issa emma last ojusid omma werre

sees ja ei sanud omma wannemid ja suggulast mitte ennam nähhä. Nenda kippusid wastased wastaste peäle ning surm olli terrawa wikkatiga möllemilt poolt niitmas. Üks neist langetatsest, kes omma surma tundis liggi ollewad, pallus omma kameradi, kes temma kõrwas sõdis: „Wend, minna pean surrema, mo wiinne werretill on pea wäljas. Wötta mo paunast se ramat wälja, mis ma ni mitto aastat ollen kasas kannud. Loe sedda minno mällestusfeks ja pallu Summalat, et Temma so luggemist wöttaks önnistada; sest se ramat on — — — pibel.“ Reed ollid surreja sõamehhe wiimsed sannad. Ta surri; noor seltsimees wöttab ramato ja pistab rutto omma pauna ning sõddib jälle eddasi ning woib igga filmapilk isse ka langeda.

Sõa lahging läks jälle möda ning aasta pärrast sedda käib üks wagga mees teed ja tulleb ühte kõrtsõ omaiale. Suppa astudes näeb ta immeksspannes, — mis muido kõrtsides paljo ei nähta — piibli ramat, mis hästi olli prugitud, seisab laua peäl, kõrtsimees omma perrelastega istub seäl jures ja loeb neile ette.

„Teie kõrtsus loetakse piibli-ramatut?“ — küsib tekäia.

„Jah, Summal tännatud! — wastab kõrtsmik.

„Jah Summal tännatud! — ütleb tekäia jälle; — sest neid kõrtsa, kus sedda tehakse, polle ma mitte paljo leidnud. Kui Teie, ar-

mas kõrtsmik ommeti nenda hea olleks ja kõn-
neleks, kuidas se on tulnud?"

"Mikspärrast mitte! — wastab kõrtsmik
— keif on meie Issanda armo ja heldusse ku-
lutamisseks. Se luggu, kuidas ma seddasinnast
ramatut, kust seest ma praego loen, omma
maiasse olen sanud, on immelik kül. Minno
õde jäi ommast mehhest ühhe lapsega mahha;
agga ta kurwastus olli ni suur, et mõnne aia
pärrast isse ta hauda läks ja weike Paul kog-
goni waesekslapseks minno holeks jäi. — Wan-
nemad ollid mollemad moistlikkut innimesed,
agga poisist kaswis esfimenne kelm. Üsna kui
olleks ta koggoni teiste wanne matte laps, ei
olnud temmal üht ainust karwa omma wanne-
matte modi. Ta olli lapsest sadik üks sanna-
kuulmatta, ülleanneto loom. Reige rummala-
mad sannad moistis temma räkida ja kelmi
tembud teha, mis kellegi mu lapse mele ei
tulnud. Karristus ja maenitus ollid temma
jures mahhawisatud asjad. Wimaks andsin
tedda liina meistri jure. Meister olli holas
järrele watama ja walli kurja nuhtlema, ja
muido Pauliga läbbi ei sanud. Agga mis se
keif aitas? Koer Paul peäsis, pärrast sedda;
kui ühhe kelmuusse eest jälle olli omma naha-
täie sanud, fallaja punnuma — kaddund! wötta
ennam finni! — Woite kül isse arwata, kui
paljo murret ja hirmo mul temma pärrast olli;
ni mitto ford, kui temma peäle mõtlefin, hak-
kas südda wärrisema, ja igga pääw kartsin ma
sannumid sada, et ta fiin ehk seäl omma kurja

tempude pärrast wangis istub. Mitto aastad läksid möda, Paul olli kaddund, nago tinna tuhkas. — Pole aasta eest peab postipois minno ukse ees hobbused kinni, ja kes astub wanfrist wälja? — Paul! Ni kui ma tedda näggin, süttis mo wihha põllema ja terreta misseks kärritasin ma: Mis sa hulguš tahhad? mis sa ſia otſid? — Olled sa ni kaua omma häbbematta ello ellanud, nüüd tülled minno häbbiks weel taggaſi! Mis sa tännini olled teinud, ſedda te ka eddespidi, kui sa parvemat ei moista.

Paul — mis ma wägga immeks pannin — watas lahkeſte mo otſa ning ütles: „Armas onno, Teie on õigus kül, ma ollen enne pahha ello ellanud; agga mo rided peakſid Teile tunniſtama, et ma mitte hulguš ei olle. Minna ollen truiſte omma Keisrit teninud ja kannan tunniſtuſſe märgid rindus, et ma mitte teige kõlwatum ep olnud, agga ka harwo omma ihho külgiš, mis mulle mitte ennam ei lubba teniſtuſſe ſiſſe jada ja ſepärraſt tullen nüüd Teie jure armo palluma, et mulle ulluſt lubbate nende wähhē ellopawade peäle, mis mul weel ellada on; neid ei ſa wiſt ennam paljo ollema.“

Nüüd pannin ma alles tähhele, et Paulil wäemunder ümber ning kaš riſti rindas ollid. Keif ſe suur woog, mis mul weel ſõimofanadest kele peäl olli — ma moiſtſin ſel aial weel wägga häſti ſõimata — jäi nüüd taggaſi. No minno pärraſt! ütlesin minna, tulle ſiſ

tuppa; agga koer aiab kül karwa, ei jätta om-
 meti ammetit. Same warfi nähha, mis loom
 ja olled. Agga warfi selsammal päwal näggin
 ma, et Paul mitte ennam endine Paul ei ol-
 nud. Keif temma sannad ollid ni tassased,
 temma kumbed ni allandlikkud, et üsna uus
 mees näitas ollewad. Ta räkis meile ommast
 söa ellust, kuidas luggu ses ja teises lahingis
 olnud; agga ifka nenda, kui olleksid teised keif
 ja temma middagi teinud, — mis mind sallaja
 pahhandas; sest se näitas, kui olleks temma
 omma autähhed ilma asjata rinda sanud. Öhto
 tulli pea nalli. Enne maggamist pallus tem-
 ma mult lubba, omma öhto-palwet piddada,
 mis mul ni woõras olli, et üsna ärrakohkufin.
 — „Sinno öhtopalwet! — ütlesin minna
 naerdes (— sest sel aial moistsin minna alles
 nisuggusid asjo wägga illusaste naerda ja pil-
 kada ning ellin kotpimmedas umbuskus wan-
 gis —) sinno, endise ulitsa poisi öhtopalwe,
 kes sedda ja sedda ja sedda (— ma nimmetasin
 sure hulga Pauli endistest tempudest —) on
 teinud, no se woib kenna tüf olla; seäl jures
 saab wist hästi naerda. No hakka omma öh-
 topalwet puhuma!“

Paul watas kurwa näoga minno otsa ja
 ütles: „Armas orno, ma pallun Teid, ärge
 naerge nisuggusid asjo mitte! Seält ei tulle
 middagi head wälja. Minna ei püa mitte sil-
 makirjaks egga naero pärrast palwed teha,
 sest palwe polle mul ennam naero asfi, waid

tõsine süddame tarvidus, ilma kellela ma enam läbbi ei sa."

Sest päwast sadik pannin ma tedda hõlega tähhele; ma ei woinud foggoni uskuda, et ni fuggufist kelmist, wallekiftust ja näppo mehhest, kui temma enne olli, woiks üks õige innimenne sada, kes tõt rägib ja teeb. Agga ma pidin pea tunnistama, et Paulil õigus olli. Temma terwis läks pääw päwalt waesemaks; ta rinna haigus, kellega ta jubba meile tulli, läks joude eddasi ja teggi waese mehhele suurt wallo. Neil keige wallusamail filmapilguil panni ta käd fokka ning pallus: "Tõsand, minna ollen keige wallo wäärt; agga hallasta mo peäle! wähhenda mo wallo! sada fergitust! agga mitte nenda, kui minna tahhan, waid nenda kui sinna tahhad!" — Mis mo süddant keige enam ligutas, olli temma allalinne lahke meel. Sal ei nurrisenud temma egga näitnud kortsus kulmo kellegi wasto. Ta olli keigega rahhul ja tännas keige asja eest, pallus ni allandlikult, kui tal middagi tarwis olli, et meil monni fõrd ilma tahtmata wessi filma tulli.

Ühhel hommikul ütles mo abbikasa: "Ma ollen imme asjo kuulnud ja näinud. Paul on pohjani uks innimeseks sanud. Kui ta üks olles Jummalat pallub, siis näitab ta mailmast ärra ollewad. Sedda ollen ma eile õhto ilma temma teadmatta peält kuulnud. Dleks ja kuulnud, kuidas temma sinno, minno, meie laste, perre, keige innimeste ja ka pagganatte eest pallus; sedda ei moista minna ellades

üllesrätida. — Ma rääksin pärrast temmaga ja pannin immeks, kuidas temma rahhoga omma surma otab. Paul on tösfine ristiinimenne, nago ta peab ollema ja meie olleme temma wasto keik alles pimmedusfes.“

„Mis sa rägid! — kargasin minna omma naese peäle — olleme meie pagganad? Mis suggune peab siis ristiinimenne ollema? Ärra hakka mul nisuggust lorri lorrifema!“

„Meie polle kül mitte pagganad — wastas mo naene — agga ka mitte palju parremad. On Jummal tänkini meie üllem hea olnud? olleme tedda kartnud ja armastanud? on Jesusse nimme meil muud olnud, kui üks paljas nimme? kui kirriko läfsime, mis olleme seält sanud? kui altari laual käisime, mis olleme seält tonud? Eks keik olnud tühhi wannast woetud wäljaspidine tombe? Paulil on se keik foggoni teine asfi. — Gile õhta ollen minna temma jures olnud, ja kui ma tedda istuli aitasin, kullus temma peapadja alt üks ramat wälja, mis ma waggusi jälle taggasi pannin; agga mötle isfi, se olli — uus Testament! Teisel hommikul rääksin temmaga sest ramatust ning ta ütles, et sedda ühhe langenuid sõamehhe käest olli sanud ja et need esfimesed sannad, mis temma ses ramatus lugenuid, kustutamatta kirjaga temma süddamesse on jänud, ning need sannad olnud: „Kenda on Jummal mailma armastanud, et temma omma ainosündinud Poia on annud“ n. t. s. (Joan. 3, 16.). „Se ra-

mat on sest päwast mo ainus rööm ja warra olnud, ja seält seest ollen ma sedda rahho leidnud, misga nüüd surma silma watan ja mitte ei wärrise, waid römüstan." Paul tahhab ka sinnoga selle asja pärrast räkida. Ta on tännini ikka kartnud, et sa sedda ei salli, ja ennast omma kahjuks pahhandad; agga ma palun, armas mees, kui ta sinnoga sellepärrast rägib, ärra pahhanda ennast mitte, se ei tulle meile mitte heaks!"

Sesinnane mo naese kõnne ligutas mo süddant wägga; ma hakkasin aeg aialt Pauliga räkima ning Jummal õnnistas temma sanno mo süddames ning Issanda auuks woisin minna ja mo naesed lapsed monne aia pärrast tunnistada: "Meie ei ussu mitte enam sinno jutto pärrast, waid meie olleme isse tunda sanud, et Kristus on Jummal poeg, kes mailma sisse tulnud, pattused õnsaks teggema, kelle seäst meie need suremad pattused olleme." (Joan. 4, 42.).

Paul ei olle kül mitte enam meie keskes; Issand on tedda siit kurjast ilmast ärrakorristanud omma römoriki; agga omma piiblit on ta meile pärrandusseks jätnud ja se on meile enam kasso saatnud, kui paljo kulda ja hõbedat, mis mitto mahhajatwad. Sestsinnaest kallist ramatust olleme meie leidnud, mis mailu mitte ei woi anda — pattude andeksandmist ja süddame rahho Õnnisteggia. Jesusse Kristusse sees."

„Kenda näeme jälle — ütles rätsep — et Summala sanna üks armowäggi on neid õn-
saks tehha, kes sedda wastowõtwad ja uskwad.
Kui siis meiegi Summala sanna kuleme ehk
loeme, no kuulgem siis, nago rägiks Sum-
mal isse. Siis teeb se sanna wist, mis peäle
Summal sedda annud.“

Üks teine nisuggune jännre nisso terra —
ütles rätsep — ja neid on weel paljo pühhas
kirjas! — on sefinnane: „Kes ussub Poia
sisse, sel on iggawenne ello; agga kes ei ussu
Poia sanna, se ei pea sedda ello näggema,
waid Summala wihha jääb temma peäle.“
(Joan. 5, 24.) — Eks ei olle sedda kuuldes,
nago Summal hüaks isse taewast mahha:
Panne tähhele, mis so hinge rahhule tarwis
lähhäb! Kuulge mis Issand selle salmiga kord
on teinud.

Ühte õppetajat palluti kord haige jure, kel
wiimne tund jubba pea lõmas olli. Haige
olli ühhes maias, kus õppetaja liggi aasta eest
ühhe teise haige jures olli käinud, kes nüüd
jubba surnud olli, agga selle peäle ta ial ilma
wärristuseta ei woinud möttelda. Sefinnane
kaddund loom olli üks üllekätte läinud Sum-
mala teotaja olnud, kes surma tunnini kiwwi
kõwwaks jäi ning firrudes ja wandudes hinge
heitis. Kui õppetaja maia nimme kulis, tor-
kas kaddund wäla loma nimme ka temma süd-
damesse ning kartis, et temma tö tänna jälle

ehk ilma asjata piddi ollema; ommeti Issanda nimmel läks temma, kuhho ta ammet tedda kutsus. Agga kuida panni temma immeks, kui tuppa astudes haige mollemad käed temma wasto firrutas ning tännas, et ta olli tulnud.

„„Olge tuhhandeks terve, armas õppetaja, et Teie minno waese pattuse surreja jure ollete tulnud, mind Issanda sannaga trööstima, mis mulle wägga tarwis on. Teie läbbi on Jummal mind õnnistusse teed tundma õppetanud.““

„„Minno läbbi? — ütles õppetaja immeks: pannes. — Ma ei mäleta mitte, millal ma sinnoga isfeärranis ollen kous olnud ehk kõnelenud!““

„„Sedda kül mitte — wastas haige; — agga se on ommeti sündinud. Teie ei olle mind kül näinud, agga minna ollen Teid kuulnud. Kas mäletate weel, kui minnema aasta siin sammas maias kaddund Tõnnisse wodi ees seisite? Keiki wimast sanno ollen minna siin omma wodi peäl läbbi selle õhhukse laudseina kuulnud, mis temmaga rääkisite. Keik sedda olli mull' nisamma tarwis. Sel aial käisin ma ennam kõrtsis kui kirikus ja tunnistan selgeste, et ma sedda narri asjaks piddasin, õppetajat haige wodi jure kutsuda; agga ma pannin ommeti Teie sanno tähhele, ja neid olli mulle wägga tarwis, ilma et sedda isse teädsin. Kui Teie Tõnnisega rääkisite, mis head Jesus keik meile olli teinud ja kuida Ta meie eest olli kannatanud ja surnud ja surres weel pallunud: Anna neile andeks, sest

nemmad ei tea, mis nemmad tewad, ja kui pahhad meie temma wasto olleme — ütlesin ma isseenneses: Kui illus! — kui tössi! — kus minna ka peaksin sama, kui ma ärrasurren? — Warsti selle peäle ütlesite Teie Tönnisele: „Kes Poia sisse ussub, sel on iggawenne ello; agga kes ei ussu Poia sanna, se ei pea sedda ello näggema, waid Jummal wiha jääb temma peäle!“ (Joan. 5, 24.). Hädda sellele, kelle peäle Temma wiha jääb; kes woib siin ehk teises ilmas nisuggust ennam arwitada? — Need sannad läksid süggawast mo süddame pohja sisse ning ma ütlesin omma naesele: Madli! nüüd ei aita middagi enam, ma pean pattust pöörma, muido jääb Jummal wiha mo peäle! — Jummal isse on seddasinnast mo nou önnistanud ja mind pohjatumast heldussest aitnud, et ma nüüd surmawodi peäl tean: „Kes ussub Jummal Poia sisse, sel on iggawenne ello!“ Melja päwa pärrast panni haige silmad finni, agga kes kallis rahhus, mis surma maggu sakš teeb. —“

„Jah, armad söbrad — ütles rätsey pärrast — kui ma nenda omma ömblusse tö jures istun ja torgin, siis mötlen, no muidogi kord sedda, kord teist, agga saggedaste ka sedda: Kui pimmedad olleksime meie, kui meil Jummal kallist sanna ei olleks; agga kui paljo selgemad olleksid meie silmad ja meie rahho, nago merre

laened, kui meie sedda kallist sanna surema hõlega
wõttaksime pruvida: sest se sanna fulutab meile
Kristust, sedda ainust tõt, ainust teed ja
ainust ello, ilma kelleta ükski Issa jure — se
on: iggawesse ellusse ei sa. — Wõtkem sedda öiete
süddamesse ja nüüd tehkem omma õhto-palwer
ja mingem siis hingama.“ — Selle peäle
wõttis rätsep ommast nahk kottist, mis warna
otsas rippus, ühhe weikse ramato wälja, löi
ühhest kohhast lahti ning laulis ees ning maia
lapsed foris taggajärrele, sedda laulo*):

Ku näikse jubba touswad
Ja kuldsed tähhed hiilg'wad
Seäl taewas kauniste;
Mets seisab wait ning wägga
Ja orrust, mäe tagga,
Weel walge aur käib üllesse,
Weel walge aur käib üllesse!

Sa armas ehha walge,
Kuis on nüüd ilm ni waikne,
Täis unne-rahho ka,
Ni kui üks waikne tubba,
Kus iggal ühhel lubba
Ta päwa waewa unnusta,
Ta päwa waewa unnusta.

Meil Jummal anna moista
Sõ õnnistust, ning aita
Sind üksi ihhalda!
Oh lass' meid lapsiks sada

*) Kui igga solmi wimast sanna ü Es Korb lauldasse, siis
on se wiis: „Nüüd hing'wad innimesed.“

Ning, sinnuft römustaba,
 Kui lapsed, wagga römoga,
 Kui lapsed, wagga römoga.

Mis woime muud nüüd tehha,
 Kuid heidame end mahha,
 So nimmel, Jesuke!
 Keif nuhtlusti kela ärra
 Ja kurja ilma kärä
 Ning walwa isse heldeste,
 Ning walwa isse heldeste!

Olli se laul ärralauldud ning õhto palwe
 petud, läksid rätsep ning keif perrerahwas rah-
 hoga hingama.

Teisel päwal olli pühhapääw. Rätsep läks
 perrerahwaga firriko ning tulli firrikust jälle
 taggasi ja ehk ta kül pärrast lounat tikkus min-
 nikut teggema, ei lastud tedda ommeti minna,
 waid istus õhto alles Torni Andres se laua
 äres ja aias jutto. Kääksid esmalt sest, mis
 firrikus ollid kuulnud ning rätsep pididi eile
 õhtust uut laulo wisi norema innimestele selge-
 maks õppetama ning nenda läks tül aega ärra.
 Pärrast tulli jut otsego foggematta ebbausso
 peäle ja se olli rätsepal õnneks; sest tal olli
 sepolest üks hea isse nähtud asjakenne paunas,
 mis tänna õhto teistele wois turrule tua ning
 maiarahwale kõnneleda. Ja minna mötlen
 jälle: Mis tal wigga? eks minna woi sest ka
 sanna faks küllawadderi kõrwa puhhuda; egga
 ta lahjo ommeti peaks teggema?

„Monni asfi — ütles Torni peremees — on immelik kül ja näitab, nago olleks ebba, usklikudel ka õigus kuusada, et nad sedda ja teist näinud ehk kuulnud ja et lomad ehk innimesed nenda ja nenda haigeks ja jälle terveks sanud.“

„Ja on ommeti sulla walle ja püsti rummalus! — ütles rätsep pool teed pahha meelga. — Kuulge, ma tahhan teile sest ühhe isse nähtud asja kõnneleda!“

„Tõpra küllast ollete muidogi jubba mõnda perdikut jutto kuulnud, kus otsego üks tükkifenne paggana maad weel kess ristirahwa sekka on jänud, nago monni kede soppaloif kess asapõllo sees. Se wäike küllake polle sest maast ja metsast mitte wägga ilma tagga, kus wanna Peksi poeg Peks woõralt maalt taggast tulles omma tarkust näitas ja pärrast otsa sai. Ma ollen seäl ka mõnda forda õmblemas olnud, ollen nendega ka kõnnelenud; agga hädda sellele kes nende ebbausso kombeid hakkab laitma, ehk siina wasto räkima: siis on tulli takkus! Peksi woid sa ilma rahhata sada, kui juhtub agga ütleva, et noidminne tühhi asfi ja need, kes sedda uskwad, rummalad nago tõprad on. Kuida seäl Issanda kallist sanna kulutakse ja kuulatakse, sest ma paljo ei tea, sest peab Issand isse parreminne teädma; agga kerge ei woi se tö nisugguse rahwa seas mitte olla, kus weel minno mälestuses se nimme Tõnn ehk Tõnnis üks nimme olli, kelle ees igga külamees mütsi mahha tõmbas ja pidnud peti,

Kus kegi sögi jogi eest tohtinud aitummal anda
 egga Jummalattännada, muido olli peks lahti.
 — Mo tössi peab töeks jäma: Luggu on, isse
 ärranis norematte innimeste seas, jubba paljo
 teisemaks läinud ning se on muidogi jälle
 Issanda sannast tulnud mis keit ueks teeb; se
 pärrast au kellel au tulleb tarwis anda: esmalt
 Issandale, pärrast innimestele, kedda ta töriis-
 taks pruksinud — — —” „Agga pea finni,
 Käre Hans! sa piddid jo Töpra küllast
 ühhe jutto räkima ja hakkad nüüd jutlust
 piddama?”

„Siin küllas ellawad mitme teiste seas ka
 Tutti Maddis ja temma naber ning söbber
 Paiso Peter, kaks ühhewäriist meest, kellest
 woib üttelda: Maddis on nago Peter, ja Peter
 nago Maddis, se on: kumbagi peäle ei lasse koer
 omma wet; ja kes neid öse pimmedas warras-
 taks se tooks neid hommiko walges mollemad
 jälle isse kätte ja maksaks hea melega trahwi,
 kui neist agga lahti saaks. Agga silmamoos-
 damist, solapuhhumist ja isseärranis wina
 peält watamist ja muud sellesarnast sönnikut
 on mehhed woido töstmas. Mis ial head ehk
 kurja sündis, olli teise innimesse tehtud; jah,
 Maddis olli ni hul: kui ta piip monni ford
 finni jäi, piddi kalonaene lahti aitama ja ütles
 ma, kes pibo olli ärrateinud?”

Siina Töpra küllasse, Tutti Maddisse
 jure kutsuti mind ford jälle ömblema. Ma
 läksin kül wäggise, agga läksin ommeti. Mad-
 disse maia, se on Tutti tallo, seisab nattuke

maad küllast emal ja Paiso saun temma lähedal. Siin näggin ma nüüd jälle asjo, mis tänno Summalale muial, kui Töpra küllas, mitte paljo ei nähta.

Mõnni sadda sammo siin pool Tutti tallo tulli Rassi Rino, üks tuttav lest naene, mulle wasto ning tõttas, waewalt mo terwist wasto wõttes, sure tuhhinaga minnust möda. Ta mehhe surmast sadik, kelle surma ridid ma õmblefin, ollime meie tutwad ning Rino olli üks neist wähhedest, kellega üks ristiinnimenne Töpra küllas moistlikko jutto wois aiada. See pärrast pannin ma wägga immeks, et ta seford minnust ni möda tõttas. Ehk on — mõtlesin ma isseenneses — ta häddised filmad jälle ni haiged, et mind ei tinnudki. Ta järrele wadates näggin minna ka, et Rino palja peaga olli, mis nisamma hästi Töpra küllas, kui muial kohhas ühhe naese kohta pensik assi on; agga mis minna teadsin, miks ta tänna palja peaga käis? ja läksin omma teed jälle eddasi.

Tutti tallus, kuhho ma töösse läksin, hüwpa sid, nago ikka, lapsed mulle wasto ja kõl fufid mo hõlmas finni ning üks küssis sedda, teine teist. Agga tuppä astudes leidsin ma laste isä ja weel ennam nende emma sures kurbdusses. Sest nende kolmas keige parrem Jehm, üks muido wägga priske loom, kes fewwadist suid omma 8 topi päwas pima andis, olli jubba monda päwa, nago kurjast waimust waewatud, ei wõtnud ennam süa ning lõppis filmnäl ärra. Ollid kül moisa proua käest

üht ja teist tonud ja lehmale sisse aianud, agga asfi näitas selle järrele weel hullemaks minnewad. Seäl olli Maddissel öige otsus kä: lehm on ärratehtud! Olli siis ka peagi omma arwates öiget arsti noudnud ning se olli wanna tuttau Pilli Mihkel, ühhest küllast, kus kewwade aego kallakullid ja tindikaiakad nisamma tuttau asfi on, nago pimakambris kärbsed. Temmast ning wannast hallist Rukki Suhhanist woiksin ma teile jälle isseärranis pitka jutto räkida, kui se mul se lord mitte paljo aega ei raiskaks, ja sedda nad polle mollemad mitte wäärt. — Pilli Mihkel olli üttelnud, et hädda mitte lehma sees, waid teise „kurja innimesse“ tö pididi ollema ning se olli Maddisse ning temma naesele paljo ennam, kui mis Moses ja prohwetid olleksid üttelnud. Lehma laut, kuhho mind warsi watama widi, olli täis kollaoksa ja wiiskraiafa suitso ja haige lehm winaga, kuhho Mihkel, tont teab mis feik peäle olli luggenud, üsna märjaks ripputud.“

Pilli Mihkelt ennast leidsin ma pärrast toa jurest kambris laua äres istuwad, kus ta praetud sea lihha ning winapuddeli kallal ommast raskest woitlemisest hingas, mis tal pahha waimodega lautas olnud. — Temma ei tunnud mind, agga minna tundsin temma kül. — Pärrast sedda, kui ta pole tundi lihha waagna ja wina puddeliga nisamma tubbliste olli heitlenud, kui esmalt pahha waimodega lautas, pühkis ta noa käise külgi raswast ärra

ja toufis laua ärest üllesse, pistis pole rublasse hõbbe tükki, mis Maddis ta kätte toppis, tasko ning ütles: „Se kurri loom, kes Teie Laudiko — se olli lehma nimme — ärra on teinud, saab isse warsti sia tullesse, ja siis teate kül, mis nisuggune wäärt on.“ Nende sannadega läks ta uksest wälja ja teggi wäljainnes weel keppiga otsego suremaks selletusseks, mis Maddis pididi teggema, kui lehmanoid tulleb.

„Minnule anti nüüd ka süa, mis Pilli Mihklift olli üllejäänud ning pärrast sedda harkasin ma omma töösse. Ugga häddast woistund aega mödas olla, kui lautas jälle ueste paggan lahti olli. Kollin ja mürrin olli lautas, nago olleksid teif Pilli Mihklift ärraetud waimud surema hulgaga jälle taggasi tulnud. Meie jooksiime süna, minna ees, perremeesst perrenaist ristiettelües minno tagga. Lehm olli jälle ueste hullotuius, ja wiskas sarwede otsas üht naeste tanno, nago kasse tohho korwi möda lauta ümber ja rökis seäl kallal. Minna tombasin tanno lehma eest ärra ning monne minnuti pärrast olli lehm jälle nisamma waggune, nago enne. Sepärrast jättime lehma jälle üksi ja läksime tuppa tanno tunnistama. Tanno olli wägga penikessest kallingo ridest ja ehk kül mitte ennam uus, süski wägga hästi ning holega hoitud, ja ühhe nurga peäl olli se nimme: „Rino Siller“ süsse kirjutud, ning se olli Rassi Rino nimme, kes mulle tänna tee peäl palja peaga olli wasto tulnud. Wägga hea — mötlesin ma isseenneses —

wägga hea, et Maddis firja ei tunne, muido ei käiks Rassi Rino käsfi mitte hästi, kui ta Maddisse näppo sattuks.“

Ma andsin tanno Maddisse kätte, agga jölle Maddis ommas ebbausso hirmus, laskis tanno mahhafukkuda, wöttis minno leppi nurgast ja hakkas tannule wallo andma, nenda, et se, nago täis põis, möda tubba eddasi tagasi fargas, mis lastele suurt rõmo teggi, kes omma issa mõtlesid mängiwad.

Sennikaua panni Maddisse naene ühhe wanna paia tullisid süsja täis, tõi lambrist suitsetamisse roheto, mis Pilli Mihkel olli mahajätnud ning wiskas sütte peäle. Maddis käs kis lapsed söed hästi põllema puhhuda ning wöttis siis pehmeks pekstud tanno ja panni sedda leppi otsaga sütte peäle. Silmapilk olli Rassi Rino tanno põllend. „Waatke nüüd, ütles Maddis, kuidas säddemed ümber lendawad, nenda käib wallo selle furja naese ludest läbbi, kes meie Laidikut on haigeks teinud. Pange agga tähhele, kül ta tulleb isse warssi sia, siis andke tale wallo!“

„Summal fastwata seäl isse lapsi — mõtlesin minna — kus parremat õppetust ei moisteta anda, kui siin antakse! Agga ma ei julgend muud, kui üksi wöttelda; sest selle wasto räkida, olleks nisamma ilma asjata olnud, kui kange tule wasto ütelda: mis sa nenda waljuste puhhud!“

Kui nüüd tanno üsna põllend olli, wöttis perrenaene nattuke ukse lahti, et suits wälja

lähhäks. Seäl arwas ta lauda tagga üht föbbinat kuulwad ning mötles warfi, et kurri lehmanoid ehk awwalikkult lauda jures piddi ollema, ja filmapillk olli nou petud. Maddise wannem poeg piddi afna peäl warritsema, Maddis ronnis tua poolt ümber lauda ning meie perrenaesega läksime kohhe lauda jure. Lauda uksest sisse astudes näggime meie ka, et üks wanna kuiwetand kääsi läbbi lauda afna middagi otsis ning enne, kui meie weel liggi saime, helledaste karjatades afna peält kaddus.

„Schmatades kargasime meie laudast wälja ning näggime, kuida Maddis lauda takka wälja tulli, üks wanna naene lendus juustega süüles, kedda ta karjudes toa pole kandis. Se wanna naene polnud kegi mu, kui Kassi Rino, ni kui ma tedda tänna enne olin näinud. Rino kanti tuppa, perremees wöttis jälle minno kappi, perrenaene tuhhalabbida, poisid ronnisid parfile ja töid pukakad mahha, et wannematte õpetusse järtele joudo möda ommast kohhast ka tehha. Ja olleks Kassi Rino luud wissist pehmeks tehtud, kui minna mitte appi ei olleks läinud. Ma kargasin Maddise kätte kinni, perrenaese käest tombas Rino ennast lahti, aias poisi omma pukakaga küllekaela mahha ning peäsis nenda uksest wälja ja minnema.“

„Muidugi langes nüüd Tutti rahwa wihha minno peäle ning pidin mõnda kibbedat janna allanelama ning ei pudund mitte paljo, siis olleks perrenaene mulle su sisse ütelnud, et ma ka lehmanoid ehk nende abbimees pidin

ollema. Mis aitas muud, kui pidin waggusi omma tööd tegema, kui ma tülli ei tahtnud suuremaks teha? Ma õmblefin ning kütutasin omma selga hästi kõwveraks, et nende pahhad saanad sedda ruttem mahha werelgid ja mitte süddamesse ei lähhäks. Nenda urrifesid esmalt kül palju, agga aega möda jäi wiha tulehoog, waiksemaks, isseärranis, kui Laudik wasto õhtut jubba söma hakkas ja õhto kaunis selget pima andis, mis perrenaese meelt hõpis lahkemaks teggi. "

"Õhto pannin ma omma polel tööd kofko, sõin mis perrenaene ette panni ning läksin pärrast sedda Kassi Rinut watama. Due wärrawas tulli Paiso Peter mo wasto ning läks Tuttile. Küllab ma tagga selja Maddisse ja Peetre wahhel wist monne hea lopsõ kelega selga sain, agga mis ma sest tundsin. Rino olli omma tallitust ärratallitanud ning tulli nüüd ka tuppa. Mo essimenne küssimenne olli, et ta mulle ommeti ütles, kuidas temma tänna Tutti Maddisse sülle olli sattunud? "

"Se on peagi räkitud — ütles Rino. — Gile olli pühhapääw ning ma käisin kirikus. Kui ma himmiko omma kirko jures olin ning kiriko rided wälja wõtsin, juhtus mo pulma tanno jälle mo silma, mis ma pulmast sadit kirikus ollen heidnud. Ma sain tedda omma õnsa emma käest ning se olli tedda omma wanaema käest sanud, kellele üks proua sedda olli teinud; sest enne kui minno emma wana-

emma «Rino Siller» siina nurga peäle laskis firjotada, seisib «Anna Sabel» seäl peäl.

Kes teab, mötlesin minna, kui eile hom-
miko omma tanno peäle watasin, tütrid mul
ei olle, kes teab, kes sedda illust tanno pärrast
mind saab kandma? Ets ma woi siis tedda
isfe weel enne surma monni kord ka pähhä pan-
na? Ja nenda pannin eile tanno pähhä ja
käisin firrikus. Pärrast firrikut ei sanud ma
tanno mitte warfi aita kirsto widud, waid pan-
nin kambre warna otsa ja unnustasin siina.
Tänna enne lounat, ma ei tea isfegi, mis
eddeuus se mo wanna innimesfel olli, pannin
naero pärrast pähhä ja unnustasin jälle ärra,
kui ma wäljalt rohto läksin toma, et firriko
tanno peas olli. Tee peäl torkas mo mele
ning ollin isfeennese peäle kül pahhane, agga
mis se ennam aitas? Taggasi minna polnud
mul ka mitte aega ning rohho kotti kandes
omma kallist tanno ärrarikkuda, sedda ei taht-
nud ma koggoni mitte. Sepärrast wötsin ma
tanno peast ärra ja pannin möda minnes
Tutti lauda akna peäle, kust ma tedda taggasi
tulles jälle kasa tahtsin wötta. Kui ma tee
peäl tänna sinno wasto tullin, olli mul wägga
häbbi, et nago kannawarras palja peaga ollin;
sest ma ni rutto ka möda töttasin. — Taggasi
tulles otsisin tanno lauda akna peält, agga ei
leidnud, ja kui käe aknast sisse pistsin ja üm-
berringi katsusin, fargas wanna häbbematta
Maddis selja takka mo ümber linni ja kandis
mind tuppä. Ma ollin ni ehmatand, et ma

mitte arro ei sanud, kas Rabbis tänna tart woi joobnud olli, agga ta näitas, nago melest ärra ollewad. Rätsep, sa ollid just seäl, ehk tead mulle üttelda, mikspärrast ta ni hullusmeles olli ja mind nago noiafs piddas?

„No seks ta sind piddas ka — wastasin minna. — Tutti Laudif olli haige ja Pilli Mihkel, kes tänna enne lounat haiget lehmatohherdas ja suitsotas, olli üttelnud: se esimeenne naesterahwas, kes tänna teie oue peäle tulleb, on teie lehmanoid. Nattuke aega enne sedda, kui sinna tanno tagga otsid, olli wist tuul tedda afna peält mahha aianud ning haige lehm toufas tedda rökites möda lauta ebdasi taggasi. Seäl polnud siis mitte ennam immespanna, et Rabbis sind seks piddas, sedda ta otas, ning tahtis sul leppiga noia waimo kehast wälja aiada. Se on minno sü, et so külli luud alles terwed on. Nenda on loud.“

Sedda kuuldes läks Rassi Rino lumme walgeks ja ei sanud fanna suust wälja. Sest nüüd piddasid teised tedda lehmanoiaks ja se olli Töpra küllas se hirmsam nimme, kus lapsed ja wannad noidust usksid ja kartsid. Ta teadis kül, et temma hea nimme nüüd nisamma kaddund olli, kui temma põllend tanno ja et kohtus kaebaminne asjo weel hullemaks teeks. Ta seisis sest päwast sadik ommas saunas warjul, nago mült ommas aukus, ei julgend ennam kellegi filma miäna ning paar kuud pärrast sedda kuulsin ma — Rassi Rino Siller on mahhamaetud. Ta olli selle lotusfega sur-

rud, et Issand teises ilmas isse temma asja piddi walge ette toma, ning sedda saab ta wist teggema.“

Nenda olli häbbematta ebbausf jälle ühhe innimesse ello lühendanud, tedda surmani kurwastanud ning enne aego hauda saatnud! Oh kahjo, kahjo! Töpra kulla ei olle mitte se ainus kulla egga Tutti Maddis mitte se ainus mees kes ebbauskus kinni on, egga Pilli Mikkel mitte se ainus suitsetaja egga sola-puhhuja — neid on weel wägga paljo ja püsti pimme rummalus on se pöld, kus peäl ebbausf keige ennam, nago raud-nögges sönniko unniko ümber, figgineb. Summala sanna on se ainus abbi, mis sedda umbrohto kautab.

Teisel hommikul läks rätsep Torni Andresse maiast ärra ning teisel öhtal olli tubba nago tühhi ja lastel ning wannadel olli kahjo; polnud keddagi, kes neile weel maggust jutto aias.

X.

Ühhe waeje köstre kimbatus.

Kuida iggamees teab, on monnes kihhelfondas se pruuf, et köster igga leri: ehk luggeja lapse peält koorma ahjopuid saab, ja se on jälle üks ossa temma surest ehk püssufesest palgast, nenda kuida koggodus isse suur ehk püssufe on. Tulleb jäs koormaid ja koormakesi, se on: neist läh:

hüb monni ferd faks, monni ferd kolm ja monni ferd ka nelli ja wiis tükki sülla peäle, no mis me' sest siin arrotame. — Tulli siis ferd üks tallomees, kelle poeg olli tännude luggemas olnud, pu koormaga kõstre oue ning laddus puud peält mahha. Pärrast sedda tulli ta tuppa, tampis jallad lummeft ärra, nuuskas ninna ja süggas kõrwa takka, ning ütles: „Armas kõstre papp, ma pallun, pistke üllesse, et minno lapse luggemisse puud nüüd maksetud on, muido woib ekfitus sündida.“

„No muidogi“ — wastas kõster ja olli rõmus, sest mees olli hea koorma tonud, — ja nisuggused putojad ei läinud mitte ilma külla kõhhotäieta maiast wälja. Nüüd olli agga kõster pari päwa eest liännast tulnud ja monne naela kallist „Limburgi juusto“ liggi tonud, kust pühhapäiwiti heäle kinnitusseks nattukest prufostiks tahtis wõtta.

Tallomehhele anti nüüd süa ning kõster mõtles: eks ma pannen omma kalli juusto ka naero pärrast ta ette, saab nähhä, mis ta sellega teeb? — Sedda süa ta ommeti ei moista.“

Mees istus laua äre ja hakkas töösse ja kõster istus isse ka süna liggi lähbedale ning puhhus maggust jutto. Küllamehhel polnud mitte aega paljo wastata, sest temma lõualuud ollid kibbedaste ammetis. Tük tükki järrele leigati juusto küllest ärra ning suur tük läks filmnäul ikka pissemaks. — Kõstrel olli warft jubba, nago olleks küllamees juusto leikades ta süddamesse leikanud; agga mis tehha? Häd,

da olli peält watada, hääbi olli keelda. No wimaks wöttis ommeti süddame rindo ja ütles: „Kas tead ka, armas söbber, et se kallis Limburgi juust on?“

„No seks ma tedda ka pean“ — wastas söja ja leikas jälle ue kannika juusto küllest mahha.

Waene föster ei teädnud, mis ennam pididi üttelema; sest küllamees olli juusto kallal, nago karro kaeras, kui perremees ilma püsfita aia takka watab. Mattukesse aia pärrast — jälle uus kannikas mahha! Föster teeb jälle jutto ning ütleb: „Agga se juust maksab ka hirmust rahha: pool rubla üks ainus nael!“

„No sedda on nisuggune toit ka wäärt,“ — ütleb küllamees ja annab agga pihta. Werrise süddamega peab föster peält watama, kui temma kallis juusto tüf, mis ta naero pärrast olli laua peäle pannud, nago jä tüf ärrasullab; sest küllamehhe nugga on otsego ilma armota ja temma föht ilma pöbjata. Tal on pea wessi jubba filmas ning ütleb wimaks weel! „Agga juust on ka pea jubba otsas, ja siit polle sedda kuskilt ennam sada!“

„Polle ka mitte ennam tarwis — wastab küllamees — sest mo föht on warsi täis!“ Selle trööstimisfega pididi föster rahhul ollema. Mehhe föht olli ka warsi täis, agga Limburgi juust olli ka laua peält kaddund, ja puforem kalli hinnaga maksetud. Mees wiis föhtus ennam ärra, kui ree peäl olli tonud.

XI.

Wannad pähklid noorde hammastele.

(Moistatused.)

EGGA feik Sannumetoja luggejad weel mitte halli juuste egga kassina hammastega ei olle, waid surema hulgal on alles warsahambad suus, se on, nemmad on alles nored ja woiwad omma terrawa hammastega mõnda pähklit katki hammustada. Sepärrast pannen manisuggusteile siin ühhe tossina pähklid ette, katsume, kas sate tuma kätte?

1. Misfuggune lind on feige ennam Unni näggo?
2. Misfuggune kep on feige raskem kanda?
3. Issa on alles ilma sündimas ja poeg tantsib jubba kattuksel. Kes se on?
4. Kes wennitab omma tööd öige pikale ja saab ommeti öigel aial walmis?
5. Misfugguses kuus söwad lapsed feige wähhem?
6. Redda näeb funningas wägga arwa, ja tallopoeg igga pääw?
7. Mis asja wiswab tollomees alwalt mahha, ja saks pistab kallilt tasko?
8. Kus on wannemad alles sündimatta ja lapsed jookswad jubba möda söti?

9. Kes woib saddy wakka wilja ühhe wanfre peäl wesfile wia?
10. Kus tullewad lapsed isfa emma warrule folkko?
11. Kelle selg ei fanna liwa terra ja woib onneti korrage mitto suurt maia fanda?
12. Keige wäggewamat raswa ei kedeta; keige parremat lingo ei lasta püssiga; keige parremat puud ei panda ahjo. Kes need kolm on?

Ma woifsin teile mitto tõsinat pähklid hammustada anda, agga kardan, et monni ehk hambad murrab ja se olleks ka kahjo. Teine kord jälle.

XII.

Monni asji, mis monni mees immeks panned.

I. „Kes köppikut ei korja, se rubla ei sa.“ Wanna tuttau ning tõsine sanna. Kule kuida üks mees korjab. Londoni linnas on üks wabrik, kus 400 palki aastas penitesseks tehakse. Mis asjaks siis? — Tulletikkus. — Palgid on 50 jalga pitkad ja igga jalg annab 56 000 weewletikko wälja ja se on aastas 1125,000,000, ütle: Üks tuhhat üks saddy ja faksümmeend wiis millioni tulletikko!

Kui nüüd wabrikis perremees keif kullud mahhaarwab, saab ta ommeti, kui paljast 3 kopp. tuhhandi peält arwab — mis ja arwab, kui palju aastas puhhast kasso — —*).

II. Üks teine Pomwilla wabrikant, ka Inglismaal, lassseb — hired kedrada; se on, ta panneb hired nisugguste puride sisse, mis nende jooksmisse läbbi ümber werewad ja lõnga tewad. Weike ellajas jookseb, kui temma puris jooksmist õigeks tombata; omma paar pennifoormat päwas ja kerutab seäl jures 100 ehk 125 sülda lõnga walmis ning tenib sel kombel 2¹/₂ rubla aastas ja ei raiska ennam ärra, kui wahhest 20 kopp. eest kaera jahho. Arwame weel 30 kopp. puri kullo, siis jääb ommeti aastas 2 rubla puhhast kasso ülle; sest riet egga palka lomake ei sa. Hilja aego on sesamma mees üht maia ürinud, kus kümmetuhhat pari woiwad jooksta ning ta arwab, aastas 17,000 rubla kasso sawad. — Keif immetembud need Inglisrahwas ka ärra tewad!

III. Kui saggedaste innimesesed ma peäl surredad. Ni palju, kui targad mehesed on joudnud wälja rehkendada, ellawad mailma peäl 1,000,000,000, se on: tuhhat millioni innimesesi. Lääbbi seggamine arwata, ellawad nemmad keif 30 aastat (sest monned ellawad kül 60 ja 70 aastat, agga

*) Wastus: 33,750 rubla! „Kull teeb hulga tö.“

monned ei ella ni paljo päiwige). Sel wiſil ſurrewad ſiis aastas 33,333,333 innimeſt ärra, igga pääw 91,324, iggas tundis 3805, iggas minutis 63 ja iggas ſekundis 1 innimenne; agga üks ſekund on 60^{nes} jaggo minutift, ſe on: ni mitto kord ſo werri ſoonde ſees tuksub, on jälle üks liggimenne mailmaſt läinud. Katsu ſepärraſt ſaggedaſte käärandmeſ omma werretuksumift järrele ſe woib ſulle üht wägga tarwilift aſja meletulletada.

XIII.

Meſſilaſed Miſſioni töös.

Wis Miſſioni tö on, ſeſt polle mul wiſt mitte ennam paljo ſelletamiſt. Täanno Summalale, woiwad ſedda Sannometoja luggejad ka jubba kirrikus kantsli peält kuulda, nago meie ſiin ommaſ paikus iggas kuus kord üht iſſeärranis jutluſt pagganatteſt ning nende pattuſt pöörmiſſeſt kuleme. Önniſtago Summal ſedda tööd ning neid, keſ ſeäl jures tööd tewad, olgo ſe kulutades ehk kuuldes, eeſtpalludes ehk keſ koppikaid ſelle tarwiſ forjawad! — „Wis woib waene talloinnimenne ſelle tarwiſ paljo anda ehk forjada?“ — mötleb monni luggeja. Küllalt! Kel uus ſüdda rindus ja ue ſüddame ſees armatuſ omma Iſſanda ning

liggimesse wasto on, kas se peaks weel waene ollema? Kule kuida üks tallomees sedda on teinud, kes ka mitte rahha polest millionär ei olnud, ja ommeti üksford kuuskümmed rubla hõbb. forraga pagganatte tarwis andis.

Saksamaal ellas weel wie aasta eest üks wanna tallopoeg, kes jubba 77 aastat wanna olli ja nüüd jubba Summala ees woib olla. Temma olli ka üks neist, kes peawad õhkama: „Oh, et ma sind, mo õige illo, ni hilja ollen tunda saand!“ — Dmma wanna ea sees olli temmal weel süddamelik hool pagganatte patustuspöormisse eest. Sels olli ta üht isseärriasis asja wälja arwanud. Ta murretses ennesele paar messipuid ning mötles: „Olgo keif, mis nemmad ning nende lapsed (kui nad peaksid pagganatte õnne peäle forda minnema), kokkofandwad, pagganatte pärrast; sago pagganad selle aialikko mee läbbi iggawesse ello met maitfeda!“

Lummi läks maast ärra, soe päike paistis, messilinnud hakkasid libbedaste töösse. Hommikust õhtuni teggid nüüd wässimatta weikesed lomad tööd ja forjasid warrandust, kellele? no eks pagganattele? — Süggise seisid jubba 8 messipuud temma aedas, ja wannamehhekesse südda hüppas rõmo pärrast sees, kui nende peäle watas ja ütles isseenneses: „Tehke, tehke, teie usfinad tõmehhed, mis minna wanna muld ennani ei jouna! Olge minno abbimehhed! Meie armas Jõsand taewas teab jo, kel teie tööd tete.“ — Teisel süggisel oli mehhel jubba ülle

20^{ne} messipu ning kolmandamal süggisel wois ta 60 rubla eest met ärramüa, mis sel aastal ka wägga kallis olli. Dleks teie wanna hallis pea rõmo näinud, kui rahha ta peus olli! „Se on mo paggana wendade pärrandus, — ütles temma — selle eest tahhan neile monne pallokesse ello leiba osta.“

Häddast olli rahha koddoo kastis, kui ka wargad jubba selle järrele ollid kaewamas, ja kui mitte Issanda film isseärranis omma pagganate pärrandusse ülle polleks warjanud, olleksid wargad sedda keige kastiga ärrawinud. Sepärrast ei wiitnud wanneke teisel hommikul ka mitte eunnam aega, waid wöttis rahha ja wiis õppetaja kätte ja pallus missoni maiassee sata, et pagganate hinge kasuks peaks frugitud sama. Mo sedda ta sai ka.

Luggeja! mis mõtted sulle sedda luggedes süddamesse touswad? Oh, et nad nisuggused olleksid, kui ma neid sowiksia! Meie, ni kui pagganad, olleme keif ühhe kalli werrega lunastud.

XIV.

Wisjute laps ja suur hoidja.

Kui waene Laatsarus rikka mehhe wärrawa ees maas olli, teie teate kül, kes seäl temma paisid lakkusid. Kui Hommiko, India,

maal, kus sedda igga pääw sünnib, et paggana emmad, kel palju lapsi tülliks on, monne neist tee äre wiskawad, korristago kes korristab: siis sadab Jummal nisugguste waeste lomadele ka monni ford immelikkud hoidjad. Seält maalt kirjotab üks missionär nenda:

„Minno maia jurest käisid tänna jälle mitto troppi pagganaid möda „pühhas Gangesse jões“ ennast pessemas. Wasto öhtat läksin ma pärrast päwatööd nattu'e wälja löndima, ja näggin emalt, et üks elliwant, mis mo naabre pärralt olli, waggusi paigal seisib ja ühhe lehtse puoksaga lehbutas. Ma läksin liggemale, et nähhä saaksin, mis se suur loom seal teeb. Smmekspannes näggin ma üht pishufest allasti lapsokest temma ees rohho peäl maas seiswad, mis ta monne hallastamatta Hindu: emmale olli liaks koormaks olnud, kes oiomas käies, tedda sinna olli mahhajätnud. Elliwant olli ka wiist jomas käinud, olli lapsokest seält leidnud ning teggi nüüd, mis pimme uskmatta emma olli teggematta jätnud — walwas temma jures ning törjus puoksaga seäsed temma kallalt ärra. Kui ma liggi sain ning rämoga sedda immeasja peält watafin, wöttis suur lapse hoidja omma nottiga lapse tassakeste maast üllesse ning töttas temmaga minno maia pole, kus tedda ukse ees mo abbiwasa jalge ette mahhapanni ning isse foio läks.

Se on jälle üks asfi, mis iggapä ei nähta; agga ma mötlen, et meile siin jures kül woiks mele tulla, mis Jesand on üttelnud: „Easke

need lapsokessed minno jure tulla (kui nemmad
 ta paggana lapsed on), sest nende pärralt on
 taewariik." — Et missionär lapsokest wasto-
 wöttis, kaswatas ja Issanda pole juhhatas,
 on muidogi moista.

IV.

Issad woiwad ta monni kord lastest
 middagi öppida.

"Teie kõnne olgo jah, jah, ei mitte, ei
 mitte; agga mis ülle sedda on, se on
 sest tiggedast," — on küll üks jummalik käst,
 agga sedda petakse ommeti wägga wähe. Se-
 samma su, misga Issa meie pallutakse, wan-
 nub ta mitto kord, et hirmus kuulda. Ühhel
 tallomehhel olli se inneto wiis. Panni ta pipo
 tubbakast ja läks nattuke möda, siis ta wan-
 dus; löi ta tuid peäle ja tael ei hakkanud
 warsi põllema, siis ta wandus; läks ta pastla
 pael lahti, siis ta wandus; lüffkas tuul mütsi
 peast mahha, siis ta törwas jälle, ja nenda
 igga tühja asja jures, et jälle olli kuulda.
 Kelis tedda monni, no siis wandus ta kiuste,
 pärrast weel ennam. Agga kuulge, kuidas se
 inneto wanduja wimaks omma wandumist mah-
 hajättis. Temmal olli kaks weikest poega, teine
 12 ja teine 14 aastane. Ühhel pä wal kulis

temma foggematta, kuida poisid, teine teisega taplesid, teine teist söimasid ja seal jures hirm-
 faste wandusid. Ehk kül isse suur wanduja,
 olli temmal laste wanduminne ommeti wägga
 wästo meelt. Ta wöttis poisid ette, maenitses
 neid ning andis kumbakile monne hea rapso
 tahha otsa peäle; ähwardas ka, kui nad sedda,
 patto teine kord weel peaksid teggema, neile
 weel parrema mällestusse anda. Poisid pug-
 gesid selle pallawussega haggana latto. Issa
 läks sallaja kulama, mis nad teine teisega ka
 nüüd peaksid räkima? Ugga mis ta kulis?
 Norem ütles nuttes wannemale: „Kule Jüts,
 issa ei te meiega mitte õigust. Ta peksab
 meid, kui meie wannume, ja wannub isse
 iggapä. Kui wandume pat on, mis temma
 siis peksa ei ja? — Laste issa hakkas sedda
 järrele mõtlema, pöris Summala abbiga ümber
 ja ei wandunud sest päwast ial ennam. Nenda
 olli Issa omma laste käest õppinud, kuida rum-
 mal wandumisse kombe suur pat on Summala
 ees. Peaksid keif need, kes ka selsammal kom-
 bel omma suud ja süddant rojastawad, tähhele
 pannema ning pöörma!

XVI.

Sõbra pärrandus.

Kaks külla ollid wersta kümme teine teisest
 kaugel. Teises küllas elas Mart Wasfar

ja teises küllas Maddis Kurt. Need kaks ollid teine teisega süddame sõbrad, agga mollemad waesed pöpsid ja hulga laste issad. Sui olli meestel tööd ja sedda möda ka leiba, agga tulli walge talwe, siis olli pineke peus. Luad, lemelusfikad ja muud sellesarnatsed tühjad tööd olli nende ainus tenistus. Mardil olli 3 last, agga Maddisel 7 ja keif kümme ei moistnud weel muud, kui agga süa, kui käes olli. Seäl woib iggamees arwata, et meestel monta forda pea fratstimist olli: mis peame söma? mis joma? mis selga pannema? No senni kui teistel olli, said nemmad ka omma pallokest, kui ka mitte ni suurt tükki, kui olleksid tahtnud. Agga nüüd tulli kibbe nälja aasta, kus need, kel weel nattuke olli, kokko hoidsid, ja kel ei olnud, ilma ollid. Nüüd olli hädda suur. Maddisse naene olli peäle sedda weel süna male ärraläinud, kus süa jua ennam ei küsita. Mart olli sures häddas, agga Maddis weel suremas. Tööd egga tenistust ei olnud, agga ahvastust, murret ja silmawet sedda ennam. Sure kurwastusse ja murrega jäi Maddis ka isse weel haigeks ning pididi sängi ölle kotti peäle mahahaheitma. Laste luggu olli nuttowäärt waene. Uskumatta innimeste süddamed on muidogi kõrwad, agga nisuggune leitwa nappus teeb neid weel kõrwemaks. Kes olleks annud, sel ei olnud; kel olleks olnud, se ei annud. — Maddisse surma tund olli kä. Seitse last, pool allasti, nalgas, täis södikuit ja kärno, seisid ta surma wodi ümber ja küssendasid, et üks kiwi

olleks piddand hallastama: mis piddi neist waestest lomadest nüüd sama? — Surmaga woideldes ütles issa weel sängist: „Lapsed, kutsuge „Mardi-onno“ sja, temma saab teile isaks ollema!“

Se olli se pärrandus, mis söbber söbrale mahhajättis. Seitse kattend ja täitand lapsokest! ja Mart isse olli, kuida ööldud, nifamma waene, kel ennesel naene ja kolm last sel kibbedal aial toita ollid. Ei, mis liig on, se on liig! — Agga Mart Wasfar olli teine suggune mees, kui muud iggapäised innimesed. Ta tulli süna, watas omma surnud söbra peäle ja mõtles: Ta olli minno ja minna temma söbber, ja kui minna ja minno naene surnud olleksime ja temma alles elaks, siis ma tean kül, mis Maddis olleks teinud. Kes Isfameie palwet on annud, annab ka iggapäwast leiba, ja woib kümme last nifamma söta ja katta, kui kolm. Oli Maddis mahhamaetud, ütles „Mardi-onno“: „Isfanda nimmel, lapsed, tulge mo järrele!“ Mart astus ees ja 7 last, nago kannapoiad emma järrel, käisid ta tagga. Pead kõngutades watasid külla rahwas ta järrele ning mõtlesid: „Agga se wõttab ka surema koorma selga, kui ta kanda jouab.“ — Onnemeti on inglid taewas ennast rõmustanud ning isse ärranis weel Se, kes on üttelnud: „„Kes ühhe neistsinnatsist pissufestest wasto wõttab minno nimmel, se wõttab Wind wasto,““ ja Mart wõttis 7 pissufest temma nimmel wasto.

Ja kui ta lastega omma küllasse sai, tegi

gid feif küllrahwas filmad pärrane ja ta omma naene tombas kulmo kortso ning ütles: „Mart, mis tempo sa teed?“ — „Sedda, mis sõbra kohhus on sõbra wasto,“ — wastas Mart, — ja naene teadis kül, et nüüd jut otsas olli ning jäi wait. Mart puhhastas nüüd lapsi, kandis nende eest hoolt, kaswatas ning õppetäs neid, kunnii asja aiasaks said ja isse omma leiba woisid tenida, ja Jummal aitas tedda ni hästi nälja aial, kui ka pärrast immelikkul wisil läbbi. Ühhelt ja teiselt poolt satis nüüd Is- sand abbi, ja Mardil olli pärrast kümne lapse- ga paljo fergem ellada, kui enne kolmega. Naene tundis ka peage ärra, et ta kulmo kort- sutamine pat olli ning pallus andeks ja aitas, kui õige emma, laste eest hoolt kanda.

No armäs küllawadder, kui meie sedda loeme, siis peame seäl jures mõtlema: kas ni- suggust warrandust peaks ka meie paikus pär- rida ollema ja kas meil usko olleks ka nenda tehha, nago Mart Wassar teggi? Kül o waene, kui südda nisugguse asja jures üsna külmaks jääb!

XVII.

Surno = kirst eht Pusärt.

„No wist hakkab ramat otsa pole joudmad — mõtleb monni luggeja — et ta jubba surno- kirstust rägib?“ Tõssi kül, mul olli ka nou seks

Korrafs üllejätta, ja furno-kirst on jo meie keis-
 tibe wiimne pärrandus, mis ihho polest mail-
 mast wime; sest kue laua wahhele pannakse
 wimati keif meie au ja illo, rikkus ja warran-
 dus, tarkus ja wägge folkko ja pistetakse mulla
 alla. Omma furno-kirsto peäle öiete saggedaste
 möttelda, ma arwan, se ei te kahjo keddagi;
 sest sedda on monnel ruttem tarwis, kui ta
 hing moistab möttelda ja kes teab, kui pea
 meilge? Ennast walmistada woime kül furno-
 kirsto ees, agga mitte ennam seäl sees.

Ühhes üsna pissukeses linnas, kus wähhä
 innimesi ja hulk Summala fanna põlgajaid
 ellasi, surri üks isä selsammal tunnil ärrä,
 mil temma esfimenne laps esfimest korda laual
 olli. Weikse linnakesse sees ollid kaks ainust
 tisleri ja parrago! mitte teine teise söbrad.
 Pusärf sai teise jures tellitud ning tehtud.
 Öhto hilja olli kirst walmis sanud ning panti
 öfeks öue. Teisel päwal tahheti furnud kirsto
 panna, agga pusärf olli kaddund. Ükski ei
 tahtnud kül uskuda, et legi furno-kirsto piddi
 warrastama, agga warrastud ta olli. Küüd
 piddi ruttoga jälle teine kirst tehtud sama ning
 matminne jäi ni paljo hiljemaks. Monne aia
 pärrast leiti esfimenne kirst ühhest kohhast aia
 takka jälle üllesse ning tisler sai omma kätte.
 Rahwa seas tulli peagi kõnne wälja, et teine
 tisler „kirsto warras“ piddi ollema ehk kül legi
 awalikkult ei tunnistanud. Kaddedusse pär-
 rast, arwas rahwas, olli ta häbbematta töö-
 teinud, et kirst mitte temma jures polnud

tellitud. Agga mis sündis? Zani-päwast Mihkle-päwani ei surnud seal mitte üks innime ja warrastud firsto luggu olli pea jubba unnund; agga first isse otas ifka alles, et fegi piddi sisse pandud sama. Ühhel päwal watas teine tisler omma püssi, sest ta olli ka suur „jahhi-armastaja“ mees ja kahhe rauaga püs kõlkustal ifka naela otsas. Teine raud olli täis ning läks, funni teist puhastadi, äkkiste lahti ja panni tisleri korraga maggama. Mis piddi leff nüüd muud teggema, kui warrastud firsto wõtma ning „firsto warga“ siina sisse panema. Tedda maeti nüüd sellesamma kõrwa, kelle firsto ta Zani-päwa aego ilma tahtmatta omma tarwis olli warrastanud. Keif, kes sedda kuulsid ja näggid, löid riste ja ütlesid: „Summal, sinna ellad weel ja näed, mis kellegi innimesse film ei näe! Hoiameid kurja eest!“

XVIII.

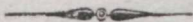
Röppetussjeks weel üks tossin pähklid.

1. Kui fegi sulle ütleb: „Üks weski-kiwwi oiuse möda jöggi alla, temma peäl istusid, üks pimme, üks lombakas ja üks allasti innime. Seal jooksis korraga jannesülle te; pimme näggi tedda, lombakas wöttis ta finni ja allasti pistis ta omma tasko;“ — mis se siis on?

2. Mitto teed lähwad firriko?
3. Kes on so isä poeg, ja ei olle ommeti so wend?
4. Misfuggused tõmehhed käiwad ja ei sa mitte eddasi?
5. Kes lendab ilma tiwuta, jookseb ilma jalguta ja maggab ilma wodita?
6. Kui palju munne woi Koljat üsna tühja kõhoga ärrasüa?
7. Kes on need kaks lihhasi wenda, kellest teine üksi so onno on?
8. Ütle, olli se tui, kes Noale õllipu oksa suus töi, isfane woi emmane?
9. Kuida woiwad wiis innimest wiit munna jaggada, et iggaüks ühhe saab ja üks weel waagnasse jääb?
10. Kust on tunda, et liina jõe silla teggiad alwalt tahtnud läbbi sada?
11. Kes hoiab tiwad laiale ja ei lähhä ommeti ilma lüffamatta paigast ärra?
12. Nelli wenda käiwad ühhes teed: üks jookseb ja ei wässi ärra, teine sööb ja ei sa sõnuks, kolmas joob ja ei sa joobnuks, neljas willistab ja ei tahjeta kuulda. — Kes need on?

Wimaks: Kes on se emma, kelle filmil lapsed allati tallawad, ja ta wöttab neid ommeti armsaste kaisso?

Suhhataja.

Lch. T.

1.	Paar mõnnusad kõrwalopso, kes neid sanud ja kuidas se tulnud	1
2.	Õnnelik kimbatus	33
3.	Kuida enne olnud ja kuidas pärast olli	43
4.	Ma targad	66
5.	Lühike te reis	74
6.	Perremees ja sullane ehk meister ja sel, kuida nad pidasid ollema	82
7.	Waggaduse palk	96
8.	Iberia rahwa ristiusko heitminne	103
9.	Rätsep	111
10.	Ühhe waese kõstre kimbatus	150
11.	Wannad pähklid noorde hammaestele	155
12.	Monni aesi, mis monni mees immeks panneb	154
13.	Messilased Missioni töös	156
14.	Viisuke laps ja suur hoidja	158
15.	Jesad woiwad ka monni kord lastest midagi õppida	160
16.	Sõbra pärrandus	161
17.	Surno-kirst ehk Pusätk	164
18.	Õppetussaks weel üks tossin pähklid	166

